

ΦΙΛΕΡΓΟΣ

Σύγγραμμα Περιοδικόν

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ, ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ.

ΕΤΟΣ Α΄.

ΙΟΥΛΙΟΣ 1877.

ΤΕΥΧΟΣ Ζ΄.

ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Ν.)

Πάντες οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ βαθέως σκεπτόμενοι, περὶ τῶν αὐτῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς, ζητημάτων ἐνασχολούμενοι, διαφόρους καὶ πολυαριθμούς ὀρισμούς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σαφεῖς ἢ ἀκριβεῖς τῆς προσωπικῆς ἀνατροφῆς ἔδωσαν. Ὑπάρχει ἐν τούτοις εἰς ὑπέρτερος καθ' ἡμᾶς πάντων, καὶ τῶν ζωηροτάτων προσβολῶν ἀνώτερος. Ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἔρχεται ἡμῖν παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὰς πεποιθήσεις ἡμῶν ὀρίζομεν τὴν προσωπικὴν ἀνατροφὴν ὡδε, τ *ι θ έ ν α ι* ἐ *ν π ρ ά ξ ε ι τ ὸ ά ξ ί ω μ α* ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πραγματώσεως ταύτης, τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνατροφῆς ταύτης, λέγεται σταθερὰ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου, πορεία ἀδιάκοπος τοῦ ατόμου καὶ τῶν οἰκογενειῶν πρὸς τὴν πύσον. Ἐκτός δὲ τούτου τὸ μέσον ἐστὶ τῆς παραγωγῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς ἀνωτέρους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐδαίμονας κόσμους.

Γ *ν ὤ θ ι σ α υ τ ὸ ν*, δηλαδή ἐργασία ἀκατάπαυστος τῆς αἰωνίας πνευματικῆς ἡμῶν ἀτομικότητος πρὸς τὸ εὖ εἶναι πάσης τῆς δημιουργίας καὶ συναμα πρὸς τὸ ἴδιον ἡμῶν αὐτῶν, γονιμοποιήσις τῆς ἐργασίας

ταύτης διὰ τῆς παγκοσμίου ἀλληλεγγύης, καταστροφή διὰ τῆς κραταίως πνοῆς τῆς θεότητος τῶν ὀρίων τῶν ἐπιβληθέντων τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ καὶ τοῦ αὐτεξουσίου ὑπὸ τοῦ στενοῦ πνεύματος τῶν φυλῶν, τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ τῶν ἱερατικῶν δογμάτων. Ἴδου τί περιέχει ἡ πρακτικὴ τοῦ μεγάλου τούτου ἠθικοῦ νόμου ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀκεραιότητι, ἐὰν ὑποτασσώμεθα αὐτῷ ἀνευ ὀπισθοβουλίας καὶ ἀνευ ὑπακρίσεως.

Τὸ γινῶναι ἑαυτὸν ἐστὶν οὐ μόνον τὸ σπεύδειν πρὸς τὴν εὐτυχίαν πρὸς τὴν μακαριότητα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαπᾶν μετὰ τῆς ὑψηλῆς καὶ ἀφιλοκερδοῦς ἐκείνης ὁρμῆς, μετὰ τῆς εὐρείας ἐκείνης καρδίας ἧς περ ὁ Ἰησοῦς, ἐν τῇ ἀγνότητι αὐτοῦ, ἠδυνήθη μόνος δοῦναι ἡμῖν τὸ παράδειγμα. Περιπλέον δὲ τὸ προσπελάσαι ἐστὶ πρὸς τὸν Θεόν, τὸ δοκιμάσαι ὁμοιωθῆναι πρὸς αὐτὸν, τὸ ἐπιτυχεῖν μέρους τῆς ὁμοιώσεως ταύτης.

Γ *ν ὠ τ ε* ὑμᾶς αὐτοὺς, ὧ ἀνθρωποι, ἢ ἂν κάλλιον ἀγαπᾶτε, ἀκολουθήσατε τῇ θεῷ ὠθήσει, δράματε πρὸς τὴν ἐνότητα τῶν πεποιθήσεων, λύσατε τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, σπεύσατε εἰς βοήθειαν τῆς κατεργασίας τῆς θρησκευτικῆς συνθέσεως ἧτις μέλλει ἐπαγαγεῖν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν! Ἀπορρίψατε τὰ σπάργανα τῆς νηπιακῆς ηλικίας, ἀνδρίσθητε! Ἡ ἀρετὴ ἡμῶν ποιησάτω ἵνα ἐξαφανισθῇ ἡ κηδεμονία τῶν δεσποτῶν ἡμῶν. Ἀνυψώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν πρὸς τὸν δημιουργὸν ὑμῶν καὶ φυλλολογήσατε μετ' ἀπληστίας τὰς μεγάλας

σελίδας τῆς δημιουργίας, ἃς περ ὁ Θεὸς ἠνεωγμένως κρατεῖ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Ἀντλήσατε ἐκ τῆς πηγῆς πασῶν τῶν γνώσεων, ἐξετάσατε βαθέως, ἐξερευνήσατε, ἐρωτήσατε, ἀγαπήσατε τὴν δημιουργίαν καὶ τὸ δημιουργήμα ὁ Θεὸς θέλει τοῦτο ἵνα ἐλεύθεροι ᾦτε!

Τὸ γινῶναι ἑαυτὸν οὐκ ἔστιν ἄρα γε τὸ ἐπιφυλάττειν τὴν πλήρη παραφορῶν ἐκείνην χαρὰν ἧτις περιμένει τὸν δυστυχῆ αἰχμαλωτὸν καθ' ἡμέραν ἀπελευθεροῦται; Οὐκ ἔστιν ἄρα γε τὸ ἀφιέναι τὸν στεναγμὸν ἐκεῖνον τῆς εὐχαριστήσεως τοῦ ἀθώου δεσμώτου καὶ τοῦ πεφορτισμένου ὑπὸ ἀλύσεων, ὅτε ἀνοίγονται αἱ θύραι τοῦ δεσμωτηρίου αὐτοῦ καὶ τὰ προσκόμματα πίπτουσιν ἵνα ἀφῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν;

Ἡ χειραφέτησις ἐστὶ μεγάλου λαοῦ ἐποφθαλμιῶντος εἰς τὴν ἀνεσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐλευθερίας μετὰ αἰῶνας βασιάνων καὶ τυραννίας.

Τὸ γινῶναι ἑαυτὸν ἐστὶ τὸ ἀκολουθεῖν τῇ θεῷ θελήσει συναγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐμερίας διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ προσωπικοῦ ὄντος. Ὁ ἑαυτὸν γινώσκων ἄνθρωπος ἐννοεῖ τὸ τέλος δι' ὅπερ ἐπλάσθη, παρέλκει δὲ ἐν τῇ πρὸς τὴν μακαριότητα πορείᾳ αὐτοῦ τοὺς πεπλανημένους ἢ καθυστεροῦντας αὐτοῦ ἀδελφούς· φιλόανθρωπος ἐστὶ, σιλᾶδελφος καὶ φιλόθρησκος.

Γινῶντι σαυτὸν, οὐσιώδης βᾶσις τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς θερηκείας τοῦ μέλλοντος, πηγὴ ἀκένωτος διδαγμάτων, ἠθικῆς ἐπιστήμης, κοινωνικῆς καὶ θερησκευτικῆς ἐνότητος. Ἀρχὴ πάσης σοφίας καὶ πάσης ἀριλοκερδείας, ἀνοχῆς, πίστεως, ἐργασίας καὶ ἱερῶν ἀπολαύσεων. Ἀπόδειξις μὴ ἐξαιρέσιμος τῆς θείας Προνοίας καὶ ὠχρὰ ἀντανάκλασις τῆς εἰρήνης, ἣν δοκιμάζουσιν αἱ ἐξηγιμέναι ψυχαί. Ὑποταγὴ πλήρης τῆς ὀλικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν πνευματικὴν, τῶν ὁρμηφόρων καὶ τῶν παθῶν εἰς τὸν ὀδηγὸν αὐτῶν, τὴν ψυχὴν. Ἐπικύρωσις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ταύτης καὶ τῶν πολυαριθμῶν αὐτῆς δυνάμεων!

Ἄνθρωποι τινες ἐπιπόλαιοι, ἄμοιροι εὐ-

γενῶν σκέψων, δεόν ἵνα ὁμολογήσωμεν τοῦτο, διατείνονται ὅτι ἡ προσωπικὴ αὐτῆ ἀνατροπὴ οὐ μόνον ἀνώφελης ἐστὶν ἀλλὰ καὶ ἀδύνατος, ὅτι ταῦτα πάντα ὀνειροπολήματά εἰσι τῶν φιλοσόφων, χίμαιραι τῶν σκεπτομένων τῶν πάντοτε εἰς ματαίους ἐμβεβουθισμένων μελέτας. Πράγματι ὁμοῦ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἠθικὴ οὐδόλως διατιμῶνται ἐπὶ τῶν περὶ τὰ οἰκονομικὰ ἀγορῶν! καὶ ἐπίσης ἀληθὲς ἐστὶν ὅτι ἀποθῶοσι μετ' ἐνεργείας τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος! Οὕτω δὲ τίς ὁ ἀνθιστάμενος τῇ ἀνατροφῇ ταύτῃ; Τίνες εἰσὶν οἱ ἀδύνατον αὐτὴν προκηρύττοντες; Οἱ ἐγωῖσται πάσης τάξεως, πάσης κοινωνικῆς καταστάσεως, ὧν περ αἱ μέγιστα ἀσχολαίαι εἰσὶν αἱ βάνασοι ἀπολαύσεις τῆς ὕλης ἢ ἡ ἐπιδέξις ἐκμετάλλευσις μερίδος τινὸς τῶν ἑαυτῶν ὁμοίων. Οὕτως ἐκφράζονται οἱ ἐχθροὶ πάσης προόδου. Καὶ τοῦτο διὰ τί; Διότι παρὰ τοῖς πολλοῖς, τὸ καταβῆναι εἰς τὸ βάθος τῆς ἑαυτῶν συνειδήσεως, συνελθεῖν ἐν ἑαυτοῖς διεισδύσαι εἰς τὰ ἀπόρητα τῆς ἑαυτῶν φύσεως εἰσι τόσα πράγματα ἀγνωστα. Διὰ τινος μὲν ἡ σπουδὴ αὐτῆ εἴη ἄν φρικώδης, διὰ τινος δὲ ἀντιπράττοι κατὰ τῶν ζωικῶν αὐτῶν ὁρμηφόρων καὶ τῶν κακῶν παθῶν.

Δύναται τις ἀμφιβάλλειν ὅτι τὸ πνεῦμα τῶν πλείστων ἀνθρώπων οὐκ ἔστιν εἰμῆ σκιὰ ἄνευ ἀξίας, ἄνευ πραγματικότητος, συγκριτικῆς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα, πρὸς τὰς κοσμικὰς ἀπολαύσεις πρὸς τοὺς θορυβώδεις καὶ ἐκυστικούς ἦχους τῶν χρημάτων; Πᾶσα ἡ προσδοκία τῶν ὄντων τούτων, ὧν αἱ ὕλκαι ἐπιθυμίαι οὐδαμῶς ἐξισούνται εἰμῆ πρὸς τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν ἀδιαφορίαν αὐτῶν ἀπέναντι τῶν δυστυχῶν καὶ ἀποκλήρων αὐτῶν ἀδελφῶν, προσηλοῦται εἰς πᾶν ὅ,τι ψεύεται, ψήλαφεται, ὀραται, δοκιμάζεται τὴν γεῦσιν, ἀποκτείνεται ἀντὶ τοῦ βάρους τοῦ χρυσοῦ, ἢ ἐργεται λιπαῖνον τὸ σωματικὸν αὐτῶν περιεκάλυμμα τῇ ζημίᾳ τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Προσκολλώμενοι εἰς τὴν γῆν ὡς ὁ κισσὸς εἰς τὴν δρῦν, ἐλκόμενοι ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς κούφότητος τῆς πολυτελείας, ὑπὸ τῶν θωπειῶν

τῆς ὑποκριτικῆς ἐπιδείξεως, ὡς ὁ σίδηρος ὑπὸ τοῦ μαγνήτου, οὐδέποτε ῥίπτουσι τὰ βλέμματα πέραν τοῦ στενοῦ αὐτῶν κύκλου, μὴδ' ἀνυψοῦσι τὰς διανοίας αὐτῶν πρὸς τὸν ὕψιστον. Καὶ ἔπειτα, ἐὰν συμβῆ ἐνίοτε, ἵνα παραδοῶσιν εἰς ἑαυτοὺς καὶ καταδιώκῶσιν ὑπὸ τῆς φωνῆς τῆς συνειδήσεως, ἵνα ἐπανεέλθωσιν ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, εὐρίσκονται ἀπέναντι χάους σκοτεινοῦ καὶ ἀνεξερευνήτου. Ἐὰν δὲ περαιτέρω βυθίζοντες τὰ βλέμματα αὐτῶν, ἀνακαλύψωσι βιάιόν τι καὶ κακὸν πάθος ὠθήσαν αὐτοὺς εἰς ὑπερβολὰς τρομερὰς καὶ ἐπιζημίους, φεύγουσιν ὅ,τι τάχιον τὴν πραγματικότητα ταύτην, ἣς τινος ἡ θέα φέροι ἂν αὐτοὺς εἰς βελτίωσιν. Αἱ εὐγενέσταται αὐτῶν ψυχικαὶ δυνάμεις οὐδόλως ἄρα ἔσχον τὴν ἰσχύον εἰμῆ ἵνα μόλις μίαν στιγμὴν δώσωσιν αὐτοῖς τὸν καιρὸν τῆς σκέψεως. Φεῦ! πόσοι ἄνθρωποι ζῶσι καὶ ἀποθνήσκουσιν οὕτως! Πόσα ὄντα σκεπτόμενα διέρχονται ἐν μεγίστῃ ἀδιαφορίᾳ τὸν σταθμὸν τούτον, τὴν ζωὴν, ἣν ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν αὐτοῖς διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν προαγωγὴν, διὰ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν! Οὕτω δὲ πόσαι τρομεραὶ ἐξεγέρσεις πέραν τοῦ τάφου, πόσαι ἀγωνίαι διὰ τὰς ψυχὰς ταύτας περιφρονησάσας τὴν πρόσδοκον! Δείσει αὐταῖς ἀπεκδύσασθαι τῶν ἀτελειῶν, ἵνα ἀγναί γένωνται. Ἐβύθισαν ἐν τῇ ναρκώσει δυνάμεις, ἃς περ δεήσει αὐταῖς ἀποδοῦναι τῇ ἐργασίᾳ δι' ἐνεργείας κεκτημένης ἐν ζωαῖς ἐπομέναις. Ὅσον τὸ κακὸν μέγα ἂν ὑπάρξῃ, τόσοσόν ὀδυνηρὰ ἔσται ἡ ἐπανόρθωσις.

Ἐναντίον δὲ τῶν ἐγωιστῶν τούτων, ἐπικυροῦμεν ὅτι ἡ προσωπικὴ αὐτῆ ἀνατροπὴ δυνατὴ ἐστὶ, κατεπίγουσα, ἀναγκαία, ἀπαράιτος. Οἱ εἰλικρινεῖς ἄνθρωποι οἵτινες ἔσχον τὴν πείραν αὐτῆς ἐφ' ἑαυτῶν καὶ δι' ἑαυτῶν συμμερισθήσονται τὴν γνώμην ἡμῶν. Προσωπικῶς γνωρίζομεν καὶ ἐκτιμῶμεν ὅλην τὴν ἀξίαν τῆς ἀνατροφῆς ταύτης. Οὐδεὶς ἠθικὸς ἄνθρωπος, τίμιος ἄνθρωπος, φιλόθρησκος λεγόμενος ἄνθρωπος, ὑπάρχει μὴ κατανοῶν τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν. Ἐκ τῆς ἀνατροφῆς ταύτης γεννᾶται ἡ ἐκτακτος ἐκείνη

δύναμις τῆς θελήσεως ὑπὸ τὴν γενναίαν αὐτῆς ἐπήρειαν ἡ ψυχὴ ἡμῶν μανθάνει ἐθέλειν καὶ δίδόναι σοφὰς ἐκδηλώσεις.

Τὸ δυνατόν τοῦτο, τὸ ἀναγκαῖον τοῦτο τῆς προσωπικῆς ἀνατροφῆς, βασίζονται ἐπὶ τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως, ἐπὶ τῶν ἰκανότητων αὐτῆς, ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν τάσεων αὐτῆς. Τὸ αἰώνιον ἡμῶν ΕΓΩ, ἡ πανθομολογουμένη αὐτῆ ἀλήθεια, κάτοχος ἐστὶ δύο οὐσιωδῶν δυνάμεων, αἰτινες μαρτυροῦσι τὸ μεγαλεῖον, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ δημιουργοῦ, αὐταὶ δὲ εἰσὶν αἱ καθιστῶσαι ἐπίσης τὴν ψυχὴν διάμεσον τῆς σταθερᾶς θείας ἀποκαλύψεως.

Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἔχει ὡς πρώτην αὐτῆς δυνάμιν, τὴν τοῦ σπουδάζειν ἑαυτὴν, τοῦ ἐρωτᾶν ἑαυτὴν, τοῦ διερευνᾶν τὰ μάλιστα κεκρυμμένα αὐτῆς βάθη καὶ ὡς δευτέραν, συνέπειαν τῆς πρώτης ἀνατόφεικτον, τὴν τοῦ σχηματίζειν ἑαυτὴν ἀφ' ἑαυτῆς τοῦ προοδεῖν, τοῦ ἐξευγενίζεσθαι, τοῦ ἀναπτύσσειν τὰς ὑπολανθανούσας αὐτῆς δυνάμεις καὶ τὴν νοητικὴν αὐτῆς ἐπιβολὴν. Ταῦτά εἰσι βεβαίως δύο σημεῖα παραδεδεγμένα παρὰ πάντων τῶν ἰδεολόγων.

Ἡ κατοχὴ τῆς ἰσχύος ταύτης, καταγομένης ἐκ τῆς πρώτης δυνάμεως, ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν υποχρέωσιν, ἐὰν θέλωμεν πρὸς τὰ πρόσω βραδύειν καὶ μὴ στρέφειν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐν πλημμελεῖ τιμὴν κύκλω ἵνα ἐπαναγάγωμεν τὸ πνεῦμα ἡμῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο διὰ ἰσχυρᾶς προσπαθείας.

Ἐπιστρέψαι εἰς τὸ παρελθόν, θεωρεῖται καὶ ὑπολογίσει τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ, τὰς πράξεις μετὰ γαλήνης, ὀξυδερκείας, καὶ δικαιοσύνης, ἐξετάσει αὐστηρῶς πταίσματα καὶ ἐγκλήματα, λόγους ἢ διανοίας, ἐλατήρια καὶ μέσα ἐνεργείας, ἀποτελέσματα ἐπιτυχεθέντα, ἐλπίδας, ἐπιθυμίας πραγματοποιηθείσας ἢ μὴ, τοιοῦτόν ἐστι τὸ καθήκον.

Παρατηρῆσαι τὸ παρὸν, ἀντιλαβεσθαι τοῦ ἐπὶ μᾶλλον καὶ ἥττον στενοῦ συνδέσμου αὐτοῦ μετὰ τοῦ παρελθόντος, κρίναι περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ τελευταίου τούτου ἐπὶ τῆς ἐεστῆς καταστάσεως, παρακλεῖν τὰς προγενεστέραις πλάνας καὶ τὰς συνεπείας αὐτῶν

ἐπὶ τῶν παρουσῶν ιδεῶν, καταστῆσαι σημεῖα συγκρίσεως μεταξύ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐξαγομένων ἀπὸ τοῦ τελεσθέντος κακοῦ καὶ ἐκείνων ἅτινα δύναίτο ἂν παραγαγεῖν τὸ ὄψ' ἡμῶν ἀμεληθὲν καλὸν, ἐρωτῆσαι ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἠθικῶν ἡμῶν ἀποκτήσεων, τοιοῦτον αὐθὺς ἐστὶ τὸ καθήκον.

Γινῶναι τὰς ἐπιδεικτικότητας τοῦ πνεύματος ἡμῶν, τὰς ἰκανότητας αὐτοῦ, τὴν τῆς ἐνεργείας δύναμιν αὐτοῦ ἐν τῷδε ἢ ἐκείνῳ τῷ κύκλῳ, τὴν θέλησιν αὐτοῦ, τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ κτᾶσθαι νέας γνώσεις, τὸν τρόπον τοῦ γυμνάζεσθαι κατὰ τὴν δύναμιν ταύτην, γενέσθαι ἐπὶ τέλους κατόχους τοῦ μέτρου τῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀγαλλιᾶσεων αὐτοῦ, τῶν προτερημάτων αὐτοῦ καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐλλείψεων αὐτοῦ, τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ἐφύσεων αὐτοῦ, τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, τῆς ἐπιτήμης αὐτοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ, τῆς εὐαισθησίας αὐτοῦ καὶ τῶν καθευδουσῶν αὐτοῦ δυναμίσεων, ὑπολογίσει τὸ ποσὸν τῶν δυστυχιῶν αὐτοῦ, τῶν δοκιμασιῶν αὐτοῦ ἵνα ἴδωμεν τὴν αἰτίαν αὐτῶν, προσπαθῆσαι διεισδύσαι εἰς τοὺς προορισμοὺς αὐτοῦ καὶ σπουδάσαι τὰ μέσα τὰ κάλλιστα ἵνα ἀγάγῃσιν αὐτὸ πρὸς τὸν τελικὸν αὐτοῦ σκοπὸν, τοιοῦτον πάντοτε ἐστὶ τὸ καθήκον.

Ἐκτελεῶν δὲ ὁ ἄνθρωπος τὸ οὐσιῶδες τοῦτο καθήκον πράττει οὕτως εἰς τὸ διακρίνειν τί πραγματικῶς ἐστίν, πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. Βλέπει τί μέλλει γενέσθαι καὶ ἀναγνωρίζει ἐν ἑαυτῷ τὸ σπέρμα ἐκεῖνο τῆς ἀνευδρίου ἀναπτύξεως, τὴν ἐντελέχειαν ἐκείνην, ὑπερτάτην παρηγορίαν τοῦ φιλοπονοῦντος, τοῦ βαθέως σκεπτομένου Δι' αὐτὸν οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους οὐκέτι εἰσὶν ἐφαρμόσιμοι. «Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει» οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος (1)

Ἔνεκα τῆς προόδου τῶν ἔργων τῶν προγόνων ἡμῶν, ἔνεκα αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ πρὸ πάντων καὶ τῶν διαφόρων ἀποκαλυπτῶν τῶν

ἀπεσταλμένων τοῖς ἀνθρώποις παρὰ Θεοῦ, ἐσχομεν τὸ εὐτύχημα τοῦ διεισδύσαι ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ, μυστηρίῳ τοῖς ἀρχαίοις, πραγματικότητι καὶ ἀληθείᾳ ἡμῖν, τῆ ἀτομικότητι δηλονότι τῆς ἀθανάτου ψυχῆς διὰ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ζωῶν αὐτῆς.

Προσθῶμεν ὅτι διὰ τῆς προσωπικῆς ταύτης ἀνατροφῆς ἀκαταπαύστως ἀποβλέπομεν πέραν παντὸς εἰς ὅ,τι περ ἀρικόμεθα, τεινομεν πάντοτε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὴν τελειοποίησιν, σκοπὸν τοῦ ὄντος ἡμῶν. Αὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις ἢ διακρίνουσα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κτήνους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο οὐδὲν δόλωσ δύναται γινῶναι ἑαυτῷ οὕτω δὲ εἰς ἑαυτὸ ἀφιέμενον οὐδεμίαν ἔχει ἰδέαν περὶ τῆς λελογισμένης ἐργασίας, μὴ βλέπον πρὸς ποῖον σκοπὸν τείνει. Ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ ἄνθρωπος γνωρίζων ἑαυτὸν, δυνατὴν εὐρίσκει τὴν προσωπικὴν καλλιέργειαν καὶ ἀναζητεῖ τὰ μέσα τοῦ φθάσαι τάχιον πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν διαβλέπει καὶ ἐπιθυμεῖ. Ἄλλως δὲ ἄνευ τῆς γνώσεως ταύτης ἡμῶν αὐτῶν ὁποῖαν ἐργασίαν ἠδυνάμεθα ἐπιχειρεῖσαι οὐδὲν δύναίμεθα ἐκλέξαι ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν γραμμὴν τῆς διαγωγῆς. Ἀναταμῖν τὴν ψυχὴν, ἔπειτα δὲ ἀναλύσαι ἕκαστον μέρος αὐτῆς; ἕκαστον μυχὸν αὐτῆς ἴσον ἐστὶ τῷ γινῶναι τὴν σύνθεσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς φυσιολογίαν.

Ἡ προσωπικὴ ἀνατροφή οὐ μόνον δυνατὴ ἐστὶ, διότι δυνάμεθα ἐξετάσαι ἡμᾶς αὐτοὺς, γνωρίζαι ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ κατανοῆσαι ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑτέρα αὕτη δύναμις οὐχ ἥττον εὐγενῆς, οὐχ ἥττον μεγάλη ἵνα δύνηται σχηματίζειν ἡμᾶς, ὀδηγεῖσαι ἡμᾶς εἰς τὸ βελτιοῦσθαι, ἀποδείκνυσιν ἐπίσης τὸ δυνατόν τοῦτο. Ἔστι δὲ συμφορῆς τῆ ψυχῆ ἡμῶν καὶ ἐπὶ ταύτης ἀναπαύεται τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΑΙ ΕΝ ΟΥΡΑΝΩ ΓΑΙΑΙ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΗ, ΦΥΣΙΚΗ, ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ,

ΤΩΝ ΠΛΑΝΗΤΩΝ ΟΙΓΙΝΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΗΣ ΔΙΑΓΡΑΦΟΥΣΙ ΤΗΝ ΕΑΥΤΩΝ ΤΡΟΧΙΑΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟΝ

καὶ τῆς πιθανῆς καταστάσεως τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν.

ΥΠΟ

GAMILLE FLAMMARION

ἀστρονόμου, ἀρχαίου μέλους τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Παρισίων κτλ.

Μετὰ φρασεις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ΑΓΓΕΛΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ.

—

(Συνέχεια, ἴδε τεύχος ΣΤ' σελ. 288.)

Ἡ ἀνθρωπίνη ἡμῶν προσωπικότης, ἦν τόσον περὶ πολλοῦ ποιούμεθα, καὶ κατ' εἰκόνα τῆς ὁποίας ἐσηματίσαμεν τὸν Θεὸν καὶ τὸ σύμπαν ὁλόκληρον, ἀνευ οὐδεμιᾶς σημασίας τυγχάνει ἐν τῷ συνόλῳ τῆς δημιουργίας. Ὅταν ἡ τελευταία ἀνθρωπίνη βλεφαρὶς κλεισθῇ ἐνταῦθα, καὶ ἡ σφαῖρα ἡμῶν, ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπῆρξεν ἡ διαμονὴ τῆς ζωῆς μετὰ τῶν παθῶν αὐτῆς, μετὰ τῶν ἔργων, τῶν εὐτυχιῶν καὶ τῶν θλίψεων αὐτῆς, μετὰ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους αὐτῆς, μετὰ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀξιώσεων αὐτῆς καὶ μεθ' ὅλων τῶν τελικῶν αὐτῆς περιπτώσεων, ἀποθήσεται ἀνεπαίσθητος ἔρημος, ἐρείπιον, σιωπηλὴ, σκοτεινὴ, καὶ ἡμέρα ἐνταφιασθήσεται ἐν τοῖς μυχῶς νυκτὸς βαθείας, ἦν ὁ ἀπεσβεσ-

μένος ἥλιος οὐκέτι ἀφυπνήσει· εἶεν! καὶ τότε, ὡσπερ καὶ σήμερον, τὸ Σύμπαν ἐπίσης πλήρες ἔσται, οἱ ἀστέρες ἐξακολουθήσουσιν ἐν τοῖς οὐρανῶς λάμποντες, ἕτεροι ἥλιοι ἐπὶ ἐτέρων γαλιῶν ἀναφθήσονται, ἕτεροι ἀνοίξεις ἐπαναγαγεῖν μέλλουσι τὸ μεῖδιμα τῶν ἀνθέων, τὰ ὄνειροπολήματα τῆς νεότητος, ἕτεροι πρῶται καὶ ἕτεροι ἐσπέραι ἀλληλοδιαδεχθήσονται, καὶ ὁ κόσμος ὡς ἐν τῷ παρόντι βαδίσαι· διότι ἡ δημιουργία ἀναπτύσσεται ἐν τῷ ἀπέριθῳ καὶ ἐν τῇ αἰωνιότητι, καὶ πράγματι μηδὲ χρόνος ὑπάρχει μηδὲ διάστημα.

Ἐὰν ἄρα, ἐν τῷ συνόλῳ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν οἰονδῆτι ἀντικείμενον ἰδιαζόντως τυγχάνη ἄξιον τῆς μελέτης ἡμῶν, τοῦτο ἐστὶν ἀναντιρρήτως τὸ ἀντικείμενον περὶ οὗτινος τὸν λόγον ποιούμεθα· διότι ἡ μελέτη αὕτη οὐκ ἐστὶν ἄλλη εἰμὴ ἢ ὁλοσχερῆς σπουδὴ τοῦ Συμπαντος. Ἡ ἀστρονομικὴ σύνθεσις περιλαμβάνει τὰ πάντα ἐκτός ταύτης οὐδὲν ὑπάρχει, παρὰ ταύτη δὲ ὑπάρχει... ἢ πλάνη. Ποῦ ἐσμεν; Ποῦ ἐστὶν ἡ Γῆ; Ποῖαν θέσιν ἔχομεν ἐν τῷ ἀπέριθῳ; Πόθεν ἔρχόμεθα καὶ ποῦ βαίνομεν; — Τὴν δύναμιτο ἂν δοῦναι ἡμῖν τὴν ἀπόκρισιν, εἴπερ ἡ Ἀστρονομία ἐστίγα;

Ἡ γνώσις αὕτη ἢ πρωτίστη τυγχάνει, αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἐν πρώτοις, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς ἐκ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς. Δυσὶν θάτερον, ἢ θνητοὶ ἐσμεν, ἢ ἀθάνατοι τυγχάνομεν. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ σπουδὴ τῆς Ἀστρονομίας ἐστὶν ἡ σπουδὴ τῆς μονῆς, ἔνθα κατοικοῦμεν, καὶ τοῦ ταύτην περιστοιχιζόντος, καὶ ἄνευ τῆς σπουδῆς ταύτης ζῶμεν ὡς τυφλοὶ ἐκ γενετῆς, ὡς ζῶα, ὡς φυτὰ· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τυγχάνει συνάμα ἢ σπουδὴ τῆς μονῆς ἐφ' ἧς ἐσμεν καὶ τῶν μονῶν ἐφ' ὧν κατοικήσομεν ἐγκαταλιπόντες τὸν κόσμον τοῦτον, διότι ὁ πύρινος οὐρανὸς τῶν θεολόγων πάντων τῶν θρησκευμάτων οὐδὲν ἄλλως ὑπέρσταται. Οἰονδῆτι ἄρα καὶ ἂν ἢ τὸ αἰσθημα ὅπερ ἔχει τις πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐφεστώσης ζωῆς καὶ πρὸς τὸ τῆς αἰωνιότητος, ἢ Ἀστρονομία ἔνεκα τοῦ

(1) Ἰωάν. Κεφ. Γ' § 8.

ένδιαφέροντος, τῆς σπουδαιότητος καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς πασῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ὑπερέχει.

Τὸ θέμα τοῦτο ὑπεστήριξα ἐν τῇ ζῆσει πεποιθήσεως ἐμφύτου, ἅμα τὸ πρῶτον βιβλίον περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης δημοσιεύσκει τομῆσας, ὅτε πρὸ δέκα καὶ πέντε ἐτῶν ἔγραψα La Pluralité des Mondes habités (τουτέστι μεθερμηνευόμενον «Ἡ πληθὺς τῶν κατοικημένων κόσμων.») Μετὰ τινὰ δὲ ἔτη, ἡ κριτικὴ ἐξέτασις τῆς διδασκαλίας ταύτης ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐποψὴν ἔδωκε χῶρον τῷ συγγράμματι ὅπερ διεδέξατο τὸ προηγούμενον ὑπὸ τὸν τίτλον Les Mondes imaginaires et les mondes réels, (ἧτοι «Οἱ φανταστικοὶ κόσμοι καὶ οἱ πραγματικοὶ κόσμοι.») (Βραδύτερον δὲ κατὰ τινὰ ἔτη ἐπειράθη τῆς ἐκθέσεως τῆς ἁρμονίας τῶν κόσμων, τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων διὰ τοῦ συγγράμματος τοῦ ἐπιγραφομένου Dieu dans la Nature, (τουτέστιν «Ὁ Θεὸς ἐν τῇ φύσει,») καὶ ἐτι βραδύτερον ἐπεχείρησα τὸ προσχεδιάσαι τὰς καλλονας τοῦ ἀστρώου κόσμου διὰ τινος περιουσίας τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συγγράμματι Récits de l'infini, (ἧτοι «Διηγήσεις τοῦ ἀπείρου» καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Lumen. Ἄλλ' οὐπῶ ἦν καιρὸς ἵνα δημοσιεύσω τὸ ἀνά χειρὰς σύγγραμμα διότι ἡ γνῶσις τῶν πλανητῶν οὐδόλως ἦν ἀρκούντως προηγημένηνα δοκιμάσῃ τις τὴν εἰδικὴν σπουδὴν ἧτις αὐτὴν συνίστησιν

Ἄπο δέκα καὶ πέντε ἡδὴ ἐτῶν, πρόοδοι ὅλως ἀπροσδόκητοι ἐλάμπρυναν τὴν φυσικὴν ἀστρονομίαν. Τὸ ἐν τῷ συγγράμματι «Ἡ πληθὺς τῶν κατοικημένων κόσμων» προταθὲν θέμα δύναται ἡδὴ μεγάλως ἀναπτυχθῆναι καὶ ἀπολύτως ἐπικυρωθῆναι. Τοιοῦτος ἐστὶν ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος βιβλίου. Οὐκέτι τὴν διδασκαλίαν μόνον τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς ἐκτὸς τῆς γῆς θεωροῦμεν τὴν σήμερον ἐν τῷ γενικῷ καὶ φυσιολογικῷ αὐτῆς χαρακτῆρι, ἀλλὰ καὶ διεισδύσαι δυνάμεθα ἐν ταῖς λεπτομερείαις, λαβεῖν τὰς ἀποδείξεις ἐν τῇ χειρὶ ποιῆσαι σταθμὸν ἐφ' ἐκάστου πλανήτου, καὶ ἐπικυρῶσαι τὰς μὴ ἐξαιρεσίμους μαρτυρίας τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας

αὐτῶν. Τὸ βιβλίον ἄρα τοῦτό ἐστὶ πραγματεία περιγραφικὴ τῆς «Πλανητικῆς Ἀστρονομίας.» Τὸ πρῶτον ἡδὴ διὰ τοῦ ἀνά χειρὰς συγγράμματος γίνεται ἀπόπειρα λεπτομεροῦς περιγραφῆς ἐνὸς ἐκάστου τῶν πλανητῶν οἰτινες συνοδεύουσι τὴν γῆν ἐν τῷ ἡλιακῷ συστήματι, ἐκθέσεως ὡς οἷόν τε πλήρους τῆς κλιματολογικῆς καὶ μάλιστα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν καταστάσεως, δηλαδή τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν καταστάσεως ὡς μοῆς κατοικίας.

Ἡ ἀπὸ δεκαπενταετίας ὑπὸ τῆς Ἀστρονομίας συντελεσθεῖσα πρόοδος πράγματι ἀξιοσημείωτος τυγχάνει, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο αἰτήσεις τῆς ἐπιστήμης ἐπ' ἀληθείας ἠλλαζαν ὄψιν. Τότε, δέον ἵνα εἰπωμεν τοῦτο, οἱ ἐπιστήμονες, οἵτινες συνεμερίζοντο τὰς πεποιθήσεις μου καὶ τὰς ἐλπίδας μου, ἐν ἐλαχίστῃ μειονοψηφίᾳ ἐτύγγανον, ἐπεκράτει ἡ μαθηματικὴ ἢ Ἀστρονομία, καὶ ἐποίησεν ἵνα τόσο ἐκλείπῃ ἡ φυσικὴ Ἀστρονομία, ὥστε αὐτὴ ἐξαίνετο βλαστώουσα, ὡς τὸ ἴον ἐν τῇ σκιᾷ τῆς μεγάλης δρυός· ὁ οὐρανὸς οὐκ ἦν εἰμῆ σελίς ἀριθμῶν, οἱ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐφέσεις πρὸς τοὺς οὐρανίους κόσμους, οἵτινες ἤρχοντο ἀποκαλυπτόμενοι, ἐξελαμβάνοντο ὡς ὄνειροπολήματα καὶ ματαιολογία. Σήμερον δὲ τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα ὑπέστη τὴν πληρεστάτην μεταμόρφωσιν. Ἡ εὐωδία τοῦ ἴου ἐποίησε τὸν μέχρι τότε ἀδιάφορον παρατηρητὴν ἀναστεῖλαι τὴν ἑαυτοῦ πορείαν, καὶ ἡ φυσικὴ Ἀστρονομία ἠρέμα ἐφελκύσατο τὴν συμπαθητικὴν προσοχὴν τοῦ βαθέως σκεπτομένου. Ἀστρονόμοι ἐπιδέξιοι ἀνεδείχθησαν· νέα ἐπιστήμη, ἡ τηλεσκοπικὴ ἀνάλυσις, ἐγεννήθη, ὡς ἡ Ἀθηνᾶ, ἐν πάσῃ τῇ ἀναπνοίᾳ, διὰ καταπληκτικὰς κατακτήσεις· ἐργαλεῖα νέα πάραυτα ἐφευρέθησαν Ἀστεροσκοπεῖα καθιερωμένα ἰδρύθησαν ἐν Γαλλίᾳ (1)

(1) Ἀστεροσκοπεῖα τοῦ κ. Ianssen κα, τοῦ ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους Γραφείου ἐν ἔτει 1875.

ἐν Ἀγγλίᾳ (1), ἐν Ἰταλίᾳ (2), ἐν Γερμανίᾳ (3), ἐν Αὐστρίᾳ (4), ἐν Βελγίῳ (5), ἐν Ρωσίᾳ (6), ἐν Ἀμερικῇ (7), κτλ., ἰσχυρὰ δίσπτρα καὶ ἀπέραντα τηλεσκόπια κατασκευάσθησαν, καὶ πλείστοι ἀστρονόμοι ἤρξαντο σπουδάζοντες ἐν ἐπιμονῇ τὴν φυσικὴν σύστασιν τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης, τῶν πλανητῶν, τῶν κομητῶν καὶ τῶν ἀστέρων.

Σήμερον δὲ πᾶς τις ἐννοεῖ ὅτι οὐδαμῶς οἱ ἀριθμοὶ συνιστῶσι τὴν Ἀστρονομίαν, ἀλλ' ὅτι τυγχάνουσι μόνον ἡ βέβαις τῆς σπουδῆς τῶν κινήσεων καὶ τῶν ὄγκων. Ἡ μαθηματικὴ ἀνάλυσις οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν ἡμῖν ἐν τῷ Σύμπαντι εἰμῆ λίθους ἐρριμένους ἐν τῷ κενῷ, λίθους ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μεγάλους καὶ κινουμένους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ταχέως, ἰδοὺ τὸ πᾶν. Τὸ ἔχειν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον περιορισμένην μέχρι τοῦ σημείου τοῦτου τὴν Ἀστρονομίαν ἀληθῆς ἐστὶν ἀποπλάνησις, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ἡδὴ εἰπεῖν. Οὐχὶ δύσκολόν ἐστιν τὸ ἱκανοποιηθῆναι ἐκείνον ὅστις γνωρίζων διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τὸ βάρος τοῦ ἡλίου, οὐδὲν περισσότερον ἐπι-

(1) Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Οὐζφόρτης, ἐν ἔτει 1873· εἰς ateshead πλησίον τῆς Ne castle, ἐν 1870, οἷς προσθετὸν τὰς ἀναπτύξεις τὰς ληφθεῖσας ὑπὸ τῶν τῶν K. K. Huggins καὶ Lccyer, πλησίον τοῦ Λονδίνου.

(2) Εἰς Παλέρμον, ἐν 1872, Societa degli Spettroscopisti.

(3) Εἰς Βερολίνον, ἐν 1874.

(4) Εἰς Βιέννην, ἐν 1875.

(5) Εἰς Louvain (M. Terby), ἐν 1870.

(6) Εἰς Μόσχαν ἐν 1873.

(7) Εἰς Darmouth, ἐν 1863· εἰς Yale college, ἐν 1866, κτλ. Εὐκόλον ἐστὶ τὸ ὑποδείξαι καὶ ἕτερα προσέτι. Δύναμαι προσθεῖναι ἐπίσης ὅτι ἀπὸ δεκαετίας πρὸ πάντων προσωπικῶς ἀμειρώθη ἐν τῇ τηλεσκοπικῇ σπουδῇ τῶν πλανητῶν, καὶ ὅτι αἱ ἰδία ἐμοῦ παρατηρήσεις σχηματίζουσι τὴν βᾶσιν πολλῶν κεφαλαίων τοῦ ἀνά χειρὰς συγγράμματος.

θυμεῖ, καὶ οὐδόλως μάλιστα ἐξετάζει ὅποια τις ἐστὶν ἡ θερμότης τοῦ ἀστέρος· τοῦτου, πῶς ἀνανεοῦται, καὶ πῶς συντηρεῖ τὴν ἐπιγειον ζῶην, μηδ' ἐκείνον ὅστις, γνωρίζων διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τὴν κίνησιν τοῦ πλανήτου Ἀρεως ἢ τοῦ κόσμου τοῦ Διός, οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν αἰσθάνεται ἵνα παρατηρήσῃ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὰς γαίας τὰς τῶν διαστήματος, καὶ ἴδῃ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, τὰ νέφη αὐτῶν τὰς ἀτμοσφαιράς αὐτῶν, τὴν ἐπιφανείαν αὐτῶν τὰς ὁμοιότητας αὐτῶν πρὸς τὸν ἀστέρα ἐφ' οὗ κατοικοῦμεν. Τοιοῦτος μαθηματικὸς δεῖκνυσι περιεργειαν οὐχὶ ἀνωτέραν τῆς τοῦ βουκόλουδετος ἀπότης παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας βλέπει τὰς φάσεις τῆς Σελήνης, ἀλλ' ἐνταῦθα περιορίζει τὰς ἑαυτοῦ γνώσεις, καὶ οὐδόλως πληροφορεῖται περὶ τῆς φύσεως τῆς γείτονος σφαιρας, ἢ ἡ νεωτέρα ὀπτικὴ προτάγει τόσον ἐγγύτατα ἡμῶν, καὶ ποιεῖ ἡμᾶς ἀψαθθαί αὐτῆς σχεδὸν διὰ τοῦ δακτύλου. Οὐχὶ, ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη τοῦ οὐρανοῦ οὐδόλως περιέχεται ἐν ταῖς πίναξι τῶν λογαριθμῶν· τὸ Σύμπαν οὐκ ἐστὶν ἔρημος σκαῖα, ἐν τοῖς κόλποις τῆς ὁποίας κυμίζονται ἀδρανεῖς ὄγκοι, μηδὲ πίναξ μέλας, ἐφ' οὗ διατρέγουσι χαρακτηριστῆρες ἀριθμητικοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διαλάμποντες. Τὸ Σύμπαν ἐστὶ ζῶν! Ἐξ ἐκάστου ἡλίου ἀκτινοβόλλουτος ἐν τῷ αἰθέρι ἐξορμῶσιν ἀκαταπαύστως οἱ φωτιστικοὶ πολλαπλασιαζόμενοι κυματισμοί, οἵτινες ἐρχονται φωτίζοντες καὶ θερμανοῦντες τοὺς κόσμους διὰ τῶν γονιμοποιῶν αὐτῶν ἀποπνοῶν, καὶ ἕκαστος κόσμος ἐν ἐκάστῳ συστήματι ῥέπει περὶ τὴν ἐστίαν αὐτοῦ, στρέφεται περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ, παρουσιάζει κατὰ σειρὰν τοὺς διαφόρους αὐτοῦ μεσημβρινοὺς εἰς τὸ φῶς, σχηματίζει τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν, τὰς ἐποχὰς καὶ τὰ ἔτη, δέχεται τὴν ἐκ τοῦ ἡλίου αὐτοῦ ἐξεργασμένην δύναμιν καὶ μεταποιεῖ αὐτὴν εἰς ζωτικὰς ἐκδηλώσεις, αἵτινες διαφέρουσιν ἀπὸ τοῦ μὲν εἰς τὸν ἕτερον κόσμον κατὰ τὴν ἔντασιν καὶ τὸν συνδυασμὸν τῶν στοιχ-ίων τῆς ζωῆς ἐφ' ἐκάστης σφαιρας. Ἡ ἐντελής ἀστρονομικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὄλοσχερῆς ἐπιστήμη, συνίσταται ἄρα οὐ μόνον εἰς τὴν γνῶσιν τῶν μεγεθῶν

τῶν ἀποστάσεων, τῶν κινήσεων καὶ τῶν ὀγκῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φυσικῆς τῶν ἀστέρων συστάσεως, καὶ ἐπὶ τέλος εἰς τὴν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν. Τοιοῦτός ἐστιν ὁ ἀληθὴς φιλοσοφικός σκοπὸς τῆς Ἀστρονομίας.

Ναί, τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως τῆς ζωῆς ἐν τοῖς ἄλλοις κόσμοις τὸ κύριον ἐστὶ ζήτημα οὐ μόνον τῆς Ἀστρονομίας ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς φιλοσοφίας.

Διὰ τοῦ φωτός τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης βλέπομεν τὴν Γῆν τοθετημένην ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰδικῆς διακρίσεως μεταξὺ τῶν πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος (καὶ οὐχὶ μεταξὺ τῶν τὰ μάλιστα ἐνδιαφερόντων) ὁ κόσμος ἡμῶν οὐκέτι ἐστὶν εἰμῆ τεμάχιον ἀνεπαίσθητον τοῦ Σύμπαντος ὁλοκλήρου, λεπτομέρεια ἀπολλυμένη ἐν τῷ συνόλῳ, ἀντικείμενον τόσον ἀσημαντόν καθ' αὑτό, ὥστε ἡ παρουσία ἢ ἡ ἀπουσία αὐτοῦ μὴδὲ προστίθῃσι μὴδ' ἀφαιρέσῃσι σχεδὸν οὐδὲν ἐκ τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ πλούτου τῆς παγκοσμίου δημιουργίας. Ὁ ἥλιος ἐστὶν ἀστὴρ κολοσσαῖος θετιμῆνος ἐν τῷ κενῷ, ὑποστηρίζων διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τοὺς πλανήτας τοῦ ἐαυτοῦ συστήματος, ποιῶν αὐτοὺς ῥέπειν περὶ αὐτὸν μετὰ ταχύτητος τεραστίας, ὡς ἐν βίαιᾳ σφενδάνῃ, ἐκρίπτων κύκλῳ αὐτοῦ ἐν ὀρμῇ ἀστραπῆς τοὺς αἰθερίους παλμοὺς τοῦ ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ ἀπορρέοντος κυματισμοῦ· ΚΑΡΔΙΑ ἐστὶν ἀπέραντος ἢς τινος οἱ παλμοὶ διαχέουσι μακρὰν κύματα θερμότητος, φωτός, ἤλεκτρισμοῦ, ἢ, ἵνα κάλλιον εἴπωμεν, δὴνα μεις ἀκατωνόμαστος. ἢτις προβαίνει διαδιδομένη διὰ τοῦ διαστήματος, μὴδὲν παράγουσα ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, μὴ θερμαίνουσα αὐτὸ, μὴδὲ φωτίζουσα αὐτὸ, ἀλλ' ἢτις, ὅτε ἀπαντὰ πλανήτην τινὰ, ἀναστέλλεται ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ ποιεῖ τοὺς ὀρμητικὸς αὐτῆς κυματισμοὺς εἰς δυνάμεις ἐνεργητικὰς, αἵτινες εἰσι, θερμότης διὰ τὸν ὀργανισμόν ἡμῶν, φῶς διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, μαγνητισμὸς διὰ τὴν μεμαγνητισμένην βελόνην, δυνάμεις χημικὴ διὰ τὰ φυτὰ, τροφή διὰ τὰ ζῶα, ἐνεργητικότης νευρικὴ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἡμῶν, καὶ ἢτις ἐν ἐνὶ λόγῳ

παράγει τὰ θεομασία τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν πλανητῶν.

Ἡ γῆ οὐδόλως ἐστὶ προνομιοῦχος μᾶλλον τῶν συνοδιτῶν αὐτῆς ἵνα δέχηται τὴν ἡλιακὴν ταύτην γονιμοποίησιν, καὶ οὗτοι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς καὶ αὐτῆ, δέχονται ταύτην. Ἀλλ' ὁ κολοσσαῖος ἡμῶν ἥλιος οὐκ ἐστὶ πράγματι εἰμῆ ἄστρον, καὶ ἕκαστος ἀστὴρ πράγματι ἀληθὴς ἐστὶν ἥλιος, λάμπων ἐξ ἰδίου φωτός, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας ἐστὶ πλανητικῶν συστημάτων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διαφόρων τοῦ ἡμετέρου. Οὐχὶ δὲ ἄλλως μετρητέον τὰ ἐν τῷ ἀπ' ἑρῷ ἀλληλοδιαδεχόμενα ἡλιακὰ συστήματα εἰμῆ καθ' ἕκαστος ἑκατομμυρίων, καὶ κ' τὰ δισεκατομμύρια τοὺς συγκροτοῦντας αὐτὰ πλανήτας. Τί ἐστὶν ἡ Γῆ ἐν τῷ συνόλῳ τούτῳ; Μεῖον τι μιᾶς μόνης πολίχνης, μεῖον χωρίου ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς. Ἀλλὰ μὴν, ἢ ὁλόκληρον τὸ σύμπαν κατοικεῖται, ἢ ἐρηκον τυγχάνει. Ἡ ὑπαρξὶς χρησιμεύει εἰς τι, ἢ εἰς οὐδέν. Ἐπὶ τέλος δὲ, ἵνα ἐλευθέρως λαλήσωμεν, τῆς Γῆς οὐσης τεμαχίου τόσῳ μικροῦ, ὥστε πρὸς τὸ μὴδὲν προσεγγίζει, ἐπὶ τὸ Σύμπαν ὑπάρχει ἢ οὐδόλως ὑπάρχει. Ἡ ζήτημα τίθεται ὀριστικῶς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους ὅρους. Ἐὰν τὸ Σύμπαν κατοικῆται ὑπὸ ὄντων ἐμβίων, καὶ ὑπὸ ὄντων διανοουμένων, αἵτινα βλέπουσιν αὐτὸ καὶ γνωρίζουσιν ὅτι ὑπάρχει, ἐὰν ἕκαστον ἡλιακὸν σύστημα φέρῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν διάνοιαν, πράγματι τὸ Σύμπαν ὑπάρχει. Ἀλλ' ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἐν ὅλῳ τούτῳ εἰμῆ χάος ὄγκων λίθου καὶ ἀργίλου στρεφόμενων καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις διὰ τοῦ ἀτέρμονος διαστήματος, σειρά ἡλίων φλεγόντων ἵνα μὴδὲν θερμαίνωσι λαμπόντων ἵνα μὴδὲν φωτίζωσι, ὀδηγούντων ἐπὶ τῶν ὁδῶν τοῦ διαστήματος πόλεις ἀκατοικητοὺς καὶ ἀγόνους ἐρήμους, ἂν ὁ κόσμος βαδίξῃ τυφλῶς ἐν τοῖς κόλποις τοῦ αἰωνίου θανάτου, τότε τὸ Σύμπαν οὐδόλως ὑπάρχει, αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως οὐδόλως ὑπάρχουσιν, ὁ Θεὸς οὐδόλως ὑπάρχει, οὐδεὶς νόμος ὑπάρχει ἐν τῇ δημιουργίᾳ, ἢ δημιουργία αὐτῆ οὐδόλως ὑπάρχει, καὶ ὅλον τὸ ἔργον τῶν ἀστρονομῶν οὐκ ἐστὶν εἰμῆ φαντασμαγορία.

Ἡ ὑπαρξὶς τῆς παγκοσμίου καὶ αἰωνίας ζωῆς ἐν τῷ ἀπείρῳ συνίστην ἄρα πράγματι τὴν κεφαλαίωδην σύνθεσιν καὶ τὸν ὀριστικὸν σκοπὸν πάσης τῆς Ἀστρονομίας. Τί ἐστὶν ἡ Ἀστρονομία καθ' ἑαυτὴν πλησίον τοῦ σκοποῦ τούτου; Τί ἐστὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν; Τί ἐστὶν ἡ ἱστορία καὶ ἡ πολιτικὴ ἕκαστου ἔθνους; Τί ἐστὶν ἡ ἱστορία τῆς Γαλλίας; ἡ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας, ἡ ἱστορία τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Γερμανίας; Τί ἐστὶν ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης; Τί ἐστὶν ἡ ἱστορία ὁλοκλήρου τῆς Γῆς ἐνώπιον τῆς πληθῆος τῶν κόσμων; Ἡ ἱστορία ἐστὶ μυρμηκίας συγκρινομένη πρὸς τὴν ἱστορίαν ἡπίρου, ἡ ἱστορία μιᾶς μόνης οἰκογενείας συγκρινομένη πρὸς ὁλόκληρον τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς.

Ὅποια αἰνίγματα ἐπιφυλάσσονται αἰ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν ὀρθοῦμεν αἰ ἐρωτήσεις αὐταὶ: Ἐν τοῖς κόλποις τῆς βαθείας συννοίας καὶ τῆς γαλιναίας σιγῆς τῶν ἐνάστρον νυκτῶν, ἢ περιέργος ἡμῶν διάνοια ἵπταται πρὸς τὰς νήσους ἐκείνας τοῦ φωτός, ἵνα αὐτὰς περὶ τοῦ μυστηρίου αὐτῶν ἐρωτήσῃ. Ἡ θεία Ἀστρονομία ἐβολιδουσκίπησε τὰς οὐρανίας ταύτας σφαίρας καὶ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅτι οἱ ἀστέρες εἰσὶν ἥλιοι, καὶ ὅτι οἱ πλανῆται εἰσι γαῖαι ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἡμετέραν.

Ναί, Γαῖαι, εὐρεῖται, ἀπέραντοι, ἐσχηματισμένοι ἐξ ὕλινων βαρέων καὶ σκοτεινῶν γαῖαι ἐν αἷς βλέπει τις ἡπίρου καὶ θαλάσσης, γαῖαι ὧν περὶ τὸ ἕδαφος συντίθεται ἐξ ἀργίλου ὡς περὶ καὶ τὸ ἡμέτερον, καὶ ὧν τὰ γῆπεδα, ποικίλλονται ὡς περὶ τὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν σφαίρας, σχηματίζουσιν ἄρη καὶ κοιλάδας ὀροπέδια καὶ πεδιάδας, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς κοιτίδες τοῖς ἀγροδιαίτοις ἄπερ ἀλληλοδιαδέχονται ἐν αὐτοῖς ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. Αἱ γαῖαι αὐταὶ βαρεῖται εἰσὶν ὡς περὶ καὶ ἡ ἡμετέρα, καὶ περιπλανῶνται ὡς καὶ αὐτὴ ἐν τῷ ἀόριστῳ διαστήματι, ὅπερ μὴδὲ ἄνω ἔχει μὴδὲ κάτω, μὴτε διευθύνει μὴτε μέτρον. Δι' οὐδεὶς ἰδίου φωτός πεποικισμένα τυγχάνουσι, καὶ φαίνονται λάμπουσα διότι ὁ ἥλιος φωτίζει αὐτὰς, ὡς περὶ καὶ τὴν Γῆν φωτίζει, καὶ διότι, τῆς ἀποστάσεως μικρυνούσης τὸν δίσκον αὐτῶν, ἂ

παν τὸ μεσημβρινὸν φῶς εἰς ἓν μόνον σημείον συγκεντρῶται. Οὕτω καὶ ἡ Γῆ λάμπει μακρόθεν ἐν τῷ διαστήματι, παρουσιάζει φάσεις, ὡς ἡ Σελήνη, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἄρης παρέχουσιν ἡμῖν τοιαύτας, καὶ περιπλανᾶται, λαμπρὸν ἄστρον, ἐν τῷ οὐρανῷ ἐτέρων κόσμων.

Ὅποια πράγματα, ὅποια ὄντα αἱ γόνιμα δυνάμεις τῆς φύσεως ἐγέννησαν ἐπὶ τῶν διαφόρων τούτων τοῦ ἡμετέρου κόσμων; Ἐνταῦθα, ἐν τοιαύτῃ τινὶ καταστάσει τῆς κράσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, τοῦ φωτός, τοῦ ἀέρος, τῆς ὑγρασίας, τῶν χημικῶν συνδυασμῶν, τῆς πυκνότητος, τῆς βαρύτητος, τοῦ χρόνου, τῶν ἡμερῶν, τῶν ἐτῶν, ἢ φύσις παρήγαγε τὰ πράγματα καὶ τὰ ὄντα αἵτινα περιστοιχίσαι ἡμᾶς, τροποποιούσα ἄλλως τε τὰ ἔργα αὐτῆς καὶ τὰ θεάματα αὐτῆς κατὰ τοὺς αἰῶνας καὶ κατὰ τοὺς μεταβαλλομένους ὅρους αὐτοῦ τούτου τοῦ πλανήτου. Τί ἐγέννησαν αὐταὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις ἐπὶ τῶν ἄλλων γαῖων τοῦ οὐρανοῦ; Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τόσῳ ποικίλων ὄρων οἵτινες διακρίνουσι τὸν Ἑρμῆν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τὸν Δία τῆς Ἀφροδίτης, ὅποια στοιχεῖα ἐπικρατήσουσιν ἐπὶ τοῦ μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ δεξ; Ὅποια παράδοξα σχήματα, ὅποια φανταστικὰ ὄντα ἐγέννησαν ἄρα γε αἱ ἀναπτύξεις τῆς δημιουργούσης δυνάμεως; Ὅποια τίς ἐστὶν ἡ ὀργανικὴ ἀποψὶς τῶν κόσμων τούτων; Ἡ Ἀφροδίτη τῶν ὀπτεντότων τερατώδης δι' ἡμᾶς τυγχάνει, καὶ ὅμως μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς οὐκ ἐστὶν εἰμῆ ἀπλῆ τις διαφορὰ πλάτους. Ὅποια τίς ἄρα γέ ἐστὶν ἡ ποικιλία, ἢ παραδοξότης, τὸ φαινόμενον ἀσυνάρτητον τῶν ἐμβίων σχημάτων τῶν ἀνηκόντων ταῖς διαφορῶν σφαίραις τοῦ ἡμετέρου συστήματος! Καὶ εἴπερ μεταφερόμεθα ἀπὸ τῆς ἡλιακῆς ἡμῶν οἰκογενείας εἰς τὴν τοῦ Βέγα, τοῦ Ἀλτεμπαρόν, τοῦ Ἀντόραως, ἢ τοῦ Κάστορος, πόσον ἄρα γε ἡ περιουσία ἡμῶν εἴη ἂν ἀσυγκρίτως θαυμασιώτερα καὶ φανταστικώτερα πασῶν τῶν τοῦ Δάντη, τοῦ Μίλτωνος, τοῦ Γυλλίβερου καὶ τοῦ Ἀρίστου ἠνωμένων!

Ἐκεῖ λάμπει ἕτερος ἥλιος, ἐκεῖ ἕτερον φῶς

ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταβαίνει· ἐκεῖ πνέει ἀήρ ὅστις οὐδὲν γίνετο τυγχάνει, ἐκεῖ ἀνθοῦσι οὐτά, ἅτινα οὐδὲν οὐτά εἰσι, ἐκεῖ βέουσιν ὕδατα μηδὲν οὐδάτα ὄντα, ἐκεῖ ὑπάρχουσι πεδιάδες, λάκκοι, δάση, θάλασσαί, ἀπερ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν οὐδὲν εἶδον, καὶ ἀπερ οὐδὲν δύναιντο ἀναγνωρίσαι. Καὶ ὅμως τὸ τηλεσκοπίον φέρει πρὸς αὐτὰ τὰ γήινα ἡμῶν βλήματα, καὶ ὅμως αἱ ψυχαὶ ἡμῶν μεταφέρονται ἐκεῖ ἐναντίον τῶν ἑκατομμυρίων καὶ τῶν δεσκατομμυρίων τῶν λευγῶν αἰτίνες ἀποχωρίζουσιν ἡμᾶς ἀπ' ἐκείνων, καὶ ὅμως ἡ τρυφή τῆς Οὐρανιας ζυγίζει τὰ ἀστρῶα συστήματα, καὶ ὅμως ἡ τηλεσκοπικὴ ἀνάλυσις ἀνακαλύπτει τὴν χημικὴν σύστασιν τῶν ὕλικῶν τῶν συγκροτούντων τοὺς ἀπολυμένους ἐν τῷ ἀπείρῳ κόσμῳ ἐκείνους.

Τὸ πλανητικὸν ἡμῶν σύστημα δύναται συγκριθῆναι πρὸς ἀπείρῳ δημοκρατίαν, ἥτις τινος ἑκάστου κόσμου παρίστανει κράτος τι τατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μέγα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πλούσιον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κατωκρημένον· εἰσὶ δὲ αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τοῦ οὐρανοῦ, τοῦλάχιστον τῆς οὐρανιας χώρας ἐν ἣ εὐρισκόμεθα. Πέραν δὲ τοῦ περιστοιχοῦντος ἡμᾶς αἰθερίου ὠκεανοῦ, ἕτεροι Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ὑπάρχουσι, πέρξ ἑστιῶν, αἰτίνες ὀνομάζονται Σείριος Προκύων, Καπέλλας, Ἀρκτουρος, ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διαλέκτῳ· ἀλλ' αἱ ἀπομακρυσμένοι αὐτοὶ ἐπαρχίαι εἰσὶν ἀπρόσιτοι ταῖς ἡμῶν παρατηρήσεσιν. Μόνας τὰς ἐπαρχίας τῆς ἡλιακῆς δημοκρατίας δυνάμεθα παρατηρῆσαι, πλησιάσαι, ἀποκαλύψαι διὰ τῶν τηλεσκοπίων ἡμῶν, καὶ περὶ τούτων μόνον τὸν λόγον ποιησόμεθα ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι.

Τὸ σχέδιον ἄρα τοῦ βιβλίου τούτου ἀπ' ἑαυτοῦ διαχαράσσεται. Ἐπισκεψόμεθα ἀλληλοδιαδόχως ἑκάστην τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἡλιακῆς δημοκρατίας, προσπαθούμεντες ὡς οἷόν τε εἶδεν καὶ καταστήσαι τὴν περιουσίαν ἡμῶν ὅσον δίδεται, καρποφόρον. Αἱ πολιτικαὶ χιόνας τοῦ Ἀρεως οὐδὲν ἡμᾶς ἀνασταλοῦσι, καὶ ἐπισκεψόμεθα τοὺς πόλους αὐτοῦ κάλλιον ἢ ὅσον δυνάμεθα ποιῆσαι τοῦτο ἐνταῦθα διὰ τοὺς πόλους τῆς ἰδίας ἡμῶν Γῆς. Οἱ δακτύ-

λοι τοῦ Κρόνου οὐδαμῶς ἔσονται ἐμπόδιον τῇ ὁρμῇ ἡμῶν, καὶ διατρέξομεν αὐτοὺς εὐκολώτερον ἐπίσης ἢ ὅσον δύνανται ποιῆσαι τοῦτο αὐτοὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Κρόνου. Ἡ οὐρανία ἡμῶν ἐκδρομὴ ἀρξεται ἀπὸ τοῦ ἐγγυτάτου τοῦ Ἡλίου πλανήτου καὶ ἐκτεθήσεται ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τοῦ ἀποτάτου. Ἐν τῇ πλανητικῇ ταύτῃ περιουσίᾳ, συναντήσομεν καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν Γῆν, ἐφ' ἧς ὑπάρχομεν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλ' ἐφ' ἧς οὐχὶ διὰ παντός κατοικήσομεν!

Ὀφείλομεν δὲ ποιῆσαι ἐναρξιν τῆς περιγραφῆς τῶν κόσμων τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος ἀπ' αὐτοῦ τοῦτο τοῦ Ἡλίου, ἐστίας εὐρυγειακῆς, εἰς οὐτινος τὰς ακτίνας ἡ ζωὴ τῆς Γῆς ἐστὶ μετέωρος, ὡς περ καὶ ἡ τῶν ἄλλων πλανητῶν. Τοῦτο ἄρα τὸ ἄστρον ἀνοίξει τὴν πορείαν ἡμῶν ἐν τῇ μεγάλῃ περιουσίᾳ ἢ μελλομεν ποιῆσαι. Ἀλλὰ προεισαγωγὴ τις ἀπ' αὐτῆς ἐπιβάλλεται εἰς τὴν περιουσίαν ταύτην· ἐστὶ δὲ αὕτη ἡ ἐξέτασις τῶν θαυμασιῶν τῆς ὀπτικῆς ὀργάνων, δι' ὧν δυνάμεθα οὕτω διακρίνει τὴν ἐπιφανείαν τῶν ἄλλων κόσμων καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν σπουδαίαι. Τὸ πρῶτον ὅθεν βιβλίον ἀφιερωταὶ εἰς τὴν περιγραφήν τῶν ἰσχυροτάτων τηλεσκοπίων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ὑπαρχόντων.

Καὶ ἤδη, προσφιλεῖς ἀναγνώσταί, μὴ ἐπεκτείνωμεν περαιτέρω τὴν προκαταρκτικὴν ἡμῶν συνδιάλεξιν, καὶ παραδώμεθα αὐτίκα ταῖς ὑψηλαῖς ταύταις σπουδαίαι, αἰτίνες εἰσὶ τῶν μεγίστων θελημάτων τῆς ζωῆς, καὶ τῶν εὐγενεστάτων τῆς διανοίας κατοπτύσεων.

Ἐγγράφον ἐν Παρισίῳ, ἐν ἔτει 1876.

(Ἔπεται.)

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΨΥΧΗΣ.

Ἐὰν τὰ πάντα συναποθνήσκωσι μετὰ τοῦ σώματος, πρέπει τὸ σύμπαν νὰ λάβῃ ἄλλους νόμους, ἢ ὑψηλῶς ἄλλα ἢθη, ἄλλας ἐξεις, καὶ τὸ πᾶν ν' ἀλλάξῃ φάσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐὰν τὰ πάντα συναποθνήσκωσι μετὰ τοῦ σώματος, τ' ἀξιώματα τῆς εὐθύτητος, τῆς φιλίας, τῆς τιμῆς, τῆς εὐγνωμοσύνης,

οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ πλάναι δημιώδεις, ἐπειδὴ οὐδὲν οφείλομεν εἰς ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν ὑπάρχουσιν ἄδη, αἰτίνες μετ' οὐ πολὺ θέλουσιν ἐπανέλθει εἰς τὸ μηδὲν, καὶ μετ' ὧν οὐδεὶς κοινὸς δεσμὸς ὀρηκτικίας καὶ ἐλπίδος συνδέει ἡμᾶς.

Ἐὰν τὰ πάντα συναποθνήσκωσι μετὰ τοῦ σώματος, τὰ ἰδέα ὀνόματα τῶν τέχνων, τοῦ πατρὸς, τοῦ συζύγου εἶναι λοιπὸν λέξεις κεναί, καὶ μάταιοι τίτλοι ἀπατώντες ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἡ ἐρότης τῶν σχέσεων τούτων καὶ οἱ συνεννοῦντες ἡμᾶς δεσμοὶ δὲν εἶναι πλέον διαρκεῖς. Οὐτε οἱ πατέρες ὑπῆρξαν πατέρες ἡμῶν οὔτε τὰ ἡμέτερα τέκνα θά ἦναι διαδοχοὶ μας, διότι τὸ μηδὲν εἰς ὃ θέλωμεν μεταβληθῆ ἡμέραν τινὰ δὲν ἔχει συνέχειαν. Ἡ τοῦ γάμου ἱερά κοινωνία εἶναι κτηνώδης ἔνωσις ἐξ ἧς ἐξέρχονται ὡς δι' ἀλλοκότου καὶ τυχαίας συναθροίσεως ὄντα ὁμοιόμορφα μὲν ἀλλ' οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχοντα μετ' ἡμῶν ἢ τὸ μηδὲν.

Τί νὰ εἶπω ἀκόμη;

Ἐὰν τὰ πάντα συναποθνήσκωσι μετὰ τοῦ σώματος, τὰ χρονικά τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ γενεὰ τῶν προπατόρων καὶ προγόνων ἡμῶν εἶναι ἀπλὴ σειρά χιμαίρων, ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν ποσὺς προγόνους καὶ μήτε ἀπογόνους βεβαίως θά ἔχωμεν. Αἰμῆρμα τῶν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων καὶ τῶν μεταγενεστέρων εἰσὶ κενόσπουδαι· ἡ ἀποδιδόμενη τιμὴ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν πλάνη παιδαριώδης, ἐπειδὴ βεβαίως εἶναι γελοῖον τὸ νὰ τιμᾷ τις πᾶν ὅ,τι δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἡ εὐλάβεια τῶν τάφων ἀπατηλὴ καὶ τετρημένη συνήθεια, ἡ τέφρα τῶν τεθνεώτων πατέρων καὶ φίλων μας κόνην εὐτελεῖς ἦν πρέπει νὰ διασκορπίσῃ τις εἰς τὸν ἄερα ὡς μὴ ἀνέκουσαν εἰς οὐδένα. Αἱ τελευταῖαι θελήσεις τῶν ὀνησκόντων, αἱ τῶσον ἱεραὶ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βάρβαρα ἔθνη, τελευταῖος ἦχος μηχανῆς διαλυομένης, καίτινα εἶπω συντόμως, οἱ νόμοι παράλογος δουλεία, οἱ βασιλεῖς καὶ μεγιστάνες φάσματα ἅτινα ἡ ἀδυναμία τῶν λαῶν ἐδημιούργησεν, ἡ δικαιοσύνη ἀρπαγὴ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ νόμος τῆς συζυγίας βάρος ἐπαχθῆς, ἡ αἰδῶς, πρόληψις, ἡ χρηστότης χιμαίρα

αἰ βδελυραὶ προδοσίαι καὶ δολιότητες ἀσημαντοὶ καὶ θεμιταὶ πράξεις, καὶ ἡ καταδικη τούτων διαβήματα περιττὰ καὶ ἀποφάσεις ἀσκοποι ὑπὸ νομοθετῶν καὶ δικαστῶν ἀφρόνων θεσμοθετηθεῖσαι.

Ἰδοὺ τοῦ δύναται νὰ φθάσῃ, καὶ τοῦ καταντᾷ ἡ ὑψηλὴ φιλοσοφία τῶν ἀσεβῶν. Ἰδοὺ ἡ δύναμις, ἡ ὀρθοπροσύνη, ἡ σοφία ἦν ἐκθειάζουσιν ἡμῖν αἰωνίως. Ἀποδεχόντες τὰς ἀρχάς των καὶ τὸ σύμπαν πίπτει εἰς χάος φρικώδες καὶ συγγέεται ἅπαντα αἱ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἰδέαι καταστρέφονται, οἱ πλέον ἀπαρῆστοι νόμοι τῆς κοινωνίας ἐκλείπουσιν, ἡ διάπλασις τῶν ἠθῶν φθείρεται, ἡ κυβερνήσις τῶν πόλεων ναυαγεῖ, ἅπαντα ἡ ἀρμονία πολιτικοῦ τε καὶ ὀρηκευτικοῦ σώματος καταρρεῖ, καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος θέλει εἰσθαι ἀθροῖσμα ἀφρόνων βαρβάρων, ἀκαιδῶν, μαινομένων, πανούργων, καὶ ἀσίουργῶν οὐδένα ἄλλον νόμον ἔχοντων ἢ τὴν ἰσχὺν, ἄλλον χαλινὸν ἢ τὰ πάθη των καὶ τὸν φόβον τῆς ἐξουσίας, ἄλλον Θεὸν ἢ τοὺς αὐτοὺς των.

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

M. H.

ΕΥΛΛΟΓΗ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΟΦΕΛΙΜΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ

ΑΝΑΓΚΑΙΩΝ ΠΑΝΤΙ ΑΝΘΡΩΠΩ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΤΗΣ
ΜΥΗΣΕΩΣ.

Προσευχή τῆς πρωΐας, τῆς μεσημέριας καὶ τῆς ἑσπέρας.

Συνέχεια ἴδε τεύχος Δ'. Σελ. 182.)

Δέκα ἡδὴ ἐτῶν παρελθόντων ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ τῆς μύησης, καὶ τῶν Γρηγο-

στὰ καὶ τῶν Πουροχίτα τὸ αὐτὸ ἴσον χρονικὸν διάστημα διανύσαι μελλόντων, ἵνα γένωνται Σανυασή καὶ Βαναπατρά, ἵνα δηλαδὴ φθάσωσιν εἰς τὸν δεύτερον βαθμὸν τῆς μυσέως, πολυάριθμοι προσευχαὶ ὀφείλουσι προστεθῆναι εἰς τὰς διατάξεις τῶν ἀπολούσεων τῆς πρωίας, τῆς μεσημέριας καὶ τῆς ἑσπέρας.

Ἀφικόμενος δὲ εἰς ταύτην τὴν περίοδον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὁ μεμυημένος οὐκέτι ἑαυτῷ ἀνήκει· ἀλλὰ διέσχεται πάσας σχεδὸν τὰς ἡμέρας αὐτοῦ διὰ προσευχῶν, νηστειῶν καὶ σκληραγωγῶν παντὸς εἶδους. Μέρους δὲ τῶν νυκτῶν αὐτοῦ καθιεροῦνται ἐν τῷ ναῷ εἰς τὰς τελετὰς τῶν ἐπικλήσεων, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἀνωτέρων Γκουρῶν. Γρώγει δὲ ἅπαξ τῆς ἡμέρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου· πᾶσαι αἱ ἀπόκρυφοὶ δυνάμεις τίθενται εἰς ἐνέργειαν ἵνα τροποποιήσωσιν τὸν φυσιολογικὸν αὐτοῦ ὄργανισμὸν καὶ εἰδικὴν διεύθυνσιν ταῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ δώσωσιν.

Ὀλίγοι δὲ βραχμᾶνες φθάνουσιν εἰς τὴν δευτέραν κλάσιν τῶν μεμυημένων· ἐπειδὴ τὰ μυστηριώδη καὶ καὶ τρομερὰ φαινόμενα ἅπερ ὀφείλουσι παραγαγεῖν, ἀπαιτοῦσιν ἵνα καταβάλωσιν ὑπερφυσικὰς δυνάμεις, ὧν περ ὀλίγοι μόνον κατορθοῦσι κυριεῦσαι. Οἱ πλεῖστοι ἄρα τῶν βραχμᾶνων οὐδέποτε υπερβαίνουν τὴν κλάσιν τῶν Γρηχαστᾶ καὶ τῶν Πουριχίτα. Μέλλομεν ἰδεῖν ἐν τούτοις παρακατιόντες μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν προσευχῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῶν προσωρισμένων εἰς τὸ ἐξαπκῆσαι τὴν διάνοιαν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν πράξεων, ὅτε τὸν λόγον ποιησόμεθα περὶ τῶν ἐμφανίσεων καὶ πάντων τῶν ἄλλων φαινομένων, ὅτι οἱ μεμυημένοι οὗτοι τοῦ πρώτου βαθμοῦ ἀντιποιοῦνται καὶ κατέχουσι κατ' ἐπιφανείαν δυνάμεων ἀνεπτυγμένων εἰς βαθμὸν πρὸς ὃν οὐδέποτε τις ἐφθασεν ἐν Εὐρώπῃ.

Οἱ δὲ τῆς δευτέρας καὶ πρὸ πάντων τῆς τρίτης κατηγορίας, ἀξιοῦσιν ὅτι μὴδὲ τὸν χρόνον ἤδη μηδὲ τὸν γῶνρον γνωρίζουσι καὶ ὅτι ἄρχουσι καὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἰδοὺ αἱ προσευχαὶ αἰτινες, ἐν τῇ δευτέ-

ρῃ περιόδῳ τῶν δέκα ἐτῶν τοῦ πρώτου βαθμοῦ τῆς μυσέως προστίθενται εἰς ὅλας τὰς διατυπώσεις καὶ ἐπικλήσεις· τὰς ἡδὴ ἐπιβεβλημένας, ὡς αἱ πράξεις διανοητικῆς πειθαρχίας προσωρισμέναι εἰς τὸ παρακωλύσαι τὸ ὑποκείμενον ἵνα μίαν μόνην στιγμὴν διατελέσῃ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ σκέψεων.

Αἱ ἀκόλουθοι ἐπικλήσεις ἀπαντῶσι μετὰ μικρῶν τιῶν διαφορῶν ἐν ὅλαις ταῖς διαλέκτοις τῆς Ἰνδικῆς, καὶ πᾶσαι οἱ θρησκευτικαὶ αἰρέσεις ἐξίτου ἀντιποιοῦνται αὐτάς ὡς ἰδίας. Βρίθιν ἄλλως τε σύμφωνον πρὸς τὸ τυπικὸν τοῦ Ια τ ζ ο υ ρ - Β ἐ δ α.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ἸΗΣ ΠΡΩΙΑΣ

«Μετὰ δέκα ἔτη καὶ ἐπὶ δέκα ἔτη, ὁ βραχμᾶν Γρηχαστᾶ ὁ αἰσθανόμενος τὴν δύναμιν τοῦ φθάσαι τὸν ἄφθαρτον, μνημονεύτω ἐν ταῖς ἀπολούσεσιν τῆς πρωίας τῶν ἐπομένων προσευχῶν, προστιθεὶς αὐτάς εἰς τὰς ἡδὴ διατεταγμένας.

«Ποιεῖτω ἔναρξιν πασῶν τῶν ἀσκήσεων αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπομένης ἐπικλήσεως.

ΑΙΛΑΒΙΤΡΑΧΛ, ΠΑΒΙΤΡΑΧΛ ΣΑΡΒΑ ΒΑ-
ΣΤΑΜ ΓΚΑΤΟΠΗΒΑ ΙΑΣΜΑΡΕΤ ΠΟΥΓ-
ΓΑΡΙΚΑΚΧΑΜ ΣΑΒΑΧΙΑΒΧΙΑΜ ΤΑΡΑ
ΣΟΥΚΧΙΧΥ.

Ὁ ἀγνὸς ἢ ἀκάθαρτος ἄνθρωπος, ἢ ὁ ἐν ἐπιεικύνῳ κατατάσει εὐρισκόμενος, οἷα δῆ-
τινι οὐδὲν ἕτερον ὀφείλει ποιῆσαι εἰμὴ ἐπι-
καλεῖται ἐκεῖνο, ὅστις οἱ ὀφθαλμοὶ ἔ-
χουσι χρῶμα λευτοῦ, ἵνα ἐξαγνισθῇ ἐσωτερι-
κῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς καὶ σωθῇ.

«Ἐξακολουθησάτω διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὕδατος.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ Τῷ ΓΑΤΙ

«Ἵδωρ ἡγιασμένον ὑπὸ τῶν πέντε εὐω-
διῶν τῆς προσευχῆς, ὑπάρχει ἀγνόν, ἐκ τῆς
θαλάσσης, τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν ἢ τῶν

φρεάτων προερχόμενον, καθάρισον τὸ σῶμά μου ἀπὸ παντὸς ῥύπου.

«Ὅτι περὶ ὁ ὁδοιπόρος ὁ κεκμηκὸς ὑπὸ τοῦ θάλπου εὐρίσκει ἀνψυχὴν ὑπὸ τὴν σκιάν δένδρου, οὕτω δυνηθεῖν εὐρεῖν ἐν σοί, ὕδωρ ἡγιασμένον, τὴν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν μου καὶ τὸν καθαρῶν τῶν ἀμαρτημάτων μου.

«Ἵδωρ ἡγιασμένον, οὐ ὑπάρχει ἢ οὐσία τῆς θείας, τὸ σπέρμα τῆς ζωῆς, ἐν τοῖς κόλποις σου βλαστᾶνοσιν πάντα τὰ σπέρματα καὶ σχηματίζονται πάντα τὰ ὄντα.

«Ἐπικαλοῦμαι σε μετὰ τῆς αὐτῆς ἐμπιστοσύνης μεθ' ἧς τὸ τέκνον, ἀπέναντι οἴου-
δήτινος κινδύνου, ὑπάγει καὶ ῥίπτεται ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς μητρὸς ἧτις τρυφερῶς αὐτὸ ὑπεραγαπᾷ. Πλύνον με ἀπὸ τῶν παραπομάτων μου, καὶ καθάρισον μετ' ἐμοῦ πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

«Ἵδωρ ἡγιασμένον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Πα-
λαῦ-χάος, — Βράχμα, τῆς υπερτάτης σορίας, ὁ Σβεχμπχούδας, τὸ ὄν τὸ ὑπάρχον ἐκ μόνων τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ὑπῆρχεν ὑπὸ τὸ σχῆμά σου. Σὺ ἦς συγκεχυμένον ἐν αὐτῷ.

«Αἶφνης ἐφάνη ἐπὶ τῶν ἀπεράντων κυ-
μάτων ἅτινα διηυλάουσι τὸ ἀπειρον, καὶ ἐδημιούργησε σχῆμά τι ἵνα ἀποκαλύψῃται, καὶ διεχώρισε τὴν γῆν ἀπὸ τῶν ὕδατων, ἅτινα συννηωμένα εἰς ἓνα δεσμὸν, ἐσχημάτισαν τὸν ἀχανῆ ὠκεανόν.

«Τὸ ἀνεξιχνίαστον ὄν, ὁ Βράχμας, τὸ ἐπαναπαυόμενον ἐν τῷ κενῷ τοῦ ἀπεράντου αἰθέρος, παρήγαγεν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ οὐσίας τὴν Τριμούρτιν, ἔχουσαν τρία πρόσωπα, ἧτις ἐποίησαν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὸν ἀέρα καὶ τοὺς ὑποδεστέρους κόσμους.

Περαιῶν δὲ χυσάτω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ διὰ τριῶν στελέχων τῆς ἱερᾶς βυτάνης Δαρβά, σταγῶνάς τινὰς ὕδατος.

«Ὅ τὴν προίαν ἀπειθῶνων τὴν ἐπικλή-
σιν ταύτην, τῷ ὕδατι καὶ καλῶς ἐννοῶν τὴν ἀλληγορικὴν αὐτῆς σημασίαν, φθάνει εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἀγιότητος.

«Συνενῶν ἔπειτα τὰς χεῖρας, εἰπάτω: «ὦ Βισχνού, ἐκτελῶ τὰ πάντα, ἵνα διατηρήσω τὸ ἀξίωμα τοῦ Γρηχαστᾶ.»

«Σκεψάσθω περὶ τῶν ἀνωτέρων καὶ ὑπο-
δεστέρων κόσμων, περὶ τῶν πνευμάτων ἅτινα κατοικοῦσιν ἐπ' αὐτῶν, περὶ τῶν πνευμάτων τοῦ πυρός, τοῦ ἀνέμου, τοῦ ἡλίου, καὶ περὶ ὅλων τῶν πνευμάτων τῆς γῆς.

«Φέρον ἔπειτα τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μνημονεύσάτω πάντων τῶν ὀνομάτων τοῦ Βράχμα, καὶ κλείων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ συνθλιβὼν τοὺς μυκτῆρας ποιησάτω τὴν ἐπικλήσιν τοῦ Θεοῦ τούτου διὰ τῶν λόγων τῶν δε'.

«Ἐλθέ, Βράχμα, κατάρθῃ ἐπὶ τοῦ στή-
θους μου!

«Φαντασθήτω τότε τὸν Θεὸν τούτον ὡς μηδὲλως λαβόντα ἀρχὴν, ὡς κατέχοντα πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, ὡς τὸν Γκουρῶν, αἰωνίαν ἀρχὴν πάντων τῶν πραγμάτων.

«Καὶ εἰπάτω: χαῖρε Βράχμα! σὺ ὁ ὢν ἡ οὐσία παντὸς ὅ,τι ὑπάρχει, τοῦ ὕδατος, τοῦ πυρός, τοῦ ἀέρος, τοῦ Αἰθέρος, τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἀπείρου, προσφέρω σοὶ τὰς λατρείας μου.

«Ἐπικαλεσάσθω τότε τὸν Βισχνού, καὶ φαντασθήτω αὐτὸν ἐξερχόμενον ἐκ τῶν κόλ-
πων τῶν ὕδατων ἐν τῷ μέσῳ ἄνθους λευτοῦ.

«Ἐπικαλεσάσθω τὸ Σίβαν λέγων, Σὺ ὁ κατατρέφων καὶ μετασχηματίζων πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει, κατάρτρεφον καὶ μεταποίησον πᾶν ὅ,τι ἀκάθαρτον ἐν ἐμοὶ ὑπάρχει.

«Ὁ Γρηχαστᾶς ἀπειθῶνι τότε τῷ ἡλίῳ τὴν ἐπομένην παράκλησιν.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ ΤΩ ΗΛΙΩ.

« Ἡλιε, τὸ πῦρ σου καθαρίζει τὰ πάντα, σὺ εἶ τὸ πνεῦμα τῆς παρακλήσεως, καθάρισόν με ἀπὸ πάντων τῶν ἀμαρτημάτων ὅσα διέπραξα παρακαλῶν καὶ θυσιάων, πάντων ὅσα διέπραξα τὴν νύκτα λόγῳ, ἔργῳ ἢ διανοίᾳ, πάντων ὅσα διέπραξα ἐναντίον τοῦ πλησίον μου, συκοφαντῶν, ψευδομαρτυρῶν, ἢ ἐπιθυμῶν τὴν γυναῖκα τοῦ ἄλλου, τρώγων τροφὰς ἀπηγορευμένας ἢ ἐν ὥραις ἀπηγορευμέναις, ἢ συγκοινωνῶν μετ' ἀνθρώπων πονηρῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ῥύπων ἐπὶ τέλους ὅσους ἠδυνήθην τελέσαι, εἴτε ἡμέρας εἴτε νυκτός.

« Ἡλιε! τὸ πῦρ ἐκ σοῦ ἐγεννήθη, ἀκαὶ παρὰ σοῦ τὰ πνεύματα λαμβάνουσι τὰ λεπτά μόρια» ἄτινα συντελοῦν εἰς τὸ σχηματίζειν αὐτοῖς ἀερίον τι σῶμα.

« Χαραξάτω τότε περὶ ἑαυτὸν τοὺς μαγικούς, κύκλους οἵτινες κωλύουσι τὴν προσέγγισιν τῶν κακῶν πνευμάτων.

« Ἐπειτα ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ἀθάνατον θεᾶν Ναρή (1), ἐκφρασάσθω διὰ τῶν λόγων τῶν δε:

« Ἐνδοξε Θεά! ἀπειθύνω σοι τὰς λατρείας μου, ποίησον, ἵνα ἀπεκδυόμενος πάραυτα ἀπὸ τοῦ φαρτοῦ τούτου περικαλύμματός δυνηθῶ ἀνυψώσασθαι μέχρι τῶν ἀνωτέρων σφαιρῶν.

Τιθέμενος τότε τὰς χεῖρας ὑπεράνω τοῦ γαλκίνου αὐτοῦ δοχείου τοῦ πεπληρωμένου ὕδατος, ἐπικαλεῖται τὸν υἱὸν τοῦ Κασιαππᾶ ἢ παντὸς ἐτέρου σοφοῦ τῶν παρελθόντων χρόνων, προσκαλῶν αὐτὸν ἔλθειν ἀκούσων τοὺς ἐπαίνους οὓς ἀπειθύνει τῇ Ναρῇ, καὶ μνημονεύτων αὐτῶν μετ' αὐτοῦ.

(1) Πρόσωπον ἐμβληματικὸν τῆς φύσεως ἐν τῇ Ἰνδικῇ μυθολογίᾳ.

« Φανέντος δὲ τοῦ πνεύματος, ἀπαγγελάτω ὑψηλοφώνως τοὺς ἐπομένους λόγους εἰς τιμὴν τῆς παγκοσμίου μητρὸς.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ ΤΗ ΝΑΡΗ.

« Θεία σύζυγε τοῦ κινουμένου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, διαφύλαξόν με τὴν ἡμέραν, διαφύλαξόν με τὴν νύκτα.

« Ἐχεις φύσιν πνευματικὴν.
« Σὺ εἶ τὸ κατ' ἐξοχὴν φῶς.
« Οὐδὲλως ὑπόκειται τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσιν.

« Ὑπάρχεις αἰωνία

« Σὺ εἶ παντοδύναμος.

« Σὺ εἶς ἢ καθ'αυτὸ ἀγνότης.

« Σὺ εἶς ἢ καταφυγὴ τῶν ἀνθρώπων.

« Σὺ εἶς ἢ σωτηρία αὐτῶν.

« Σὺ ὑπάρχεις ἢ γυνώσις.

« Σὺ εἶς ἢ οὐσία τῆς ἱερᾶς γραφῆς.

« Διὰ τῆς ἀκαταπαύτου γονιμότητός σου συντηρεῖται τὸ σύμπαν.

« Σὺ εἶς ἢ εἰκὼν τῆς ἐπικλήσεως.

« Σὺ εἶς ἢ προσευχή.

« Πρὸς σὲ ὀρεῖλουσιν ἀπειθύνεσθαι πάντα αἱ θυσίαι.

« Σὺ διανέμεις πάντα τὰ ἀγαθὰ.

« Τὰ πάντα ἐν ταῖς χερσὶ σου εὐρίσκονται, χαρὰ, θλίψις, φόβος, ἐλπίς.

« Παρούσα τυγχάνεις εἰς τοὺς τρεῖς κόσμους.

« Ἐχεις τρία πρόσωπα.

« Ὁ ἀριθμὸς τρία ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν σου.

« Ναρή, παρθένος ἀθάνατος.

« Βαχμῖς, μήτηρ παγκόσμιος.

« Ἰρανία, μήτηρ χρυσαῖ.

« Παραματιᾶ, ψυχὴ πάντων τῶν ὄντων.

« Σακτὴ, ἄνασσα τοῦ συμπαντος.

« Λακμή, φῶς οὐράνιον.

« Μαριαμᾶ, γονιμότης αἰωνία.

« Ἀγγασᾶ, βρεστὸν καθαρὸν.

« Ἀχαγκαρά, ὑπερτάτη συνείδησις.

« Κονυᾶ, σεμνὴ παρθένος.

« Ταμματρά, συνένωσις τῶν πέντε στοι-

χείων, τοῦ ἀέρος, τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος τῆς γῆς, τοῦ αἵθέρος.

« Τριγκανᾶ, ἀρετὴ, πλοῦτος, ἀγάπη.

« Κανιμπαθᾶ, παρθένα αἰωνία.

« Ποιησάτω τὸν ὄρκον τοῦ μνημονεύειν τοῦλάχιστον τρεῖς τῆς ἡμέρας τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἐπικλήσεως, πηγῆς πάσης ζωῆς καὶ πάσης μεταποιήσεως.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΗΣ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ.

« Ἐπαναλαβέτω τὰς αὐτὰς προσευχὰς μετὰ τοὺς καθαρισμοὺς τῆς μεσημβρίας καὶ ποιησάτω τὴν ἐπικλήσιν τῶν πνευμάτων διὰ τοῦ ὕδατος.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟΥ.

« Προσενεγκὼν τῷ πυρὶ τὴν θυρίαν, ἐπικλεσάσθω ἐν τῷ καπνῷ τοῦ λιθανιωτοῦ τὰ πνεύματα τῆς νυκτός λέγων πρὸς αὐτὰ:

« Πνεύματα τῶν ὑδάτων.

« Πνεύματα τῶν δασῶν.

« Πνεύματα τῶν ἐρήμων δρόμων.

« Πνεύματα τῶν ἐρημῶν πεδιάδων.

« Πνεύματα τῶν ἀμυρῶν πεδιάδων.

« Πνεύματα τῶν βροχιδῶν πεδιάδων.

« Πνεύματα τῶν ὀρέων.

« Πνεύματα τῶν ἐπικηδεῶν τόπων.

« Πνεύματα τῆς θαλάσσης.

« Πνεύματα τοῦ ἀνέμου.

« Πνεύματα τῶν καταιγίδων.

« Πνεύματα καταστρεπτικά.

« Πνεύματα παγίδας ἰσάντα.

« Πνεύματα τῶν ἀλμυρῶν ἐρήμων.

« Πνεύματα τῆς Ἀνατολῆς.

« Πνεύματα τῆς Δύσεως.

« Πνεύματα τοῦ Βορρᾶ.

« Πνεύματα τοῦ Νότου.

« Πνεύματα τοῦ σκότους.

« Πνεύματα τῶν ἀνευ πυθμένων βαράθρων.

« Πνεύματα τοῦ οὐρανοῦ.

« Πνεύματα τῆς γῆς.

« Πνεύματα τοῦ ἄδου.

« Ἐλθετε πάντα, ἀκούσατε, μέμνησθε τῶν λόγων τούτων.

« Προστατεύσατε τοὺς ὀδοιπλοῦντας, τὰς συνοδείας, πάντας τοὺς ἐργαζομένους ἀνθρώπους, τοὺς πάσχοντας, τοὺς προσευχομένους, τοὺς ἀναπαυομένους, πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰγῇ τῆς νυκτός φέρουσι τοὺς νεκροὺς εἰς τὴν πυρᾶν, τοὺς διατρέγοντας τὰς ἐρήμους, τὰ δάση τὴν ἀπέραντον θάλασσαν.

« Πνεύματα! ἔλθετε πάντα, ἀκούσατε! μέμνησθε τῶν λόγων τούτων καὶ προστατεύετε πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

(ΑΓΚΡΟΥΣΙΑΔΑ-ΠΑΡΙΚΧΑΙ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΤΗΣ ΜΥΗΣΕΩΣ.

Διελθὼν ἤδη εἰκόσιν ἔτη τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ, ὑπωπιάζων τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς νηστείας καὶ τῶν στερησεῶν πάσης φύσεως, ἀπαλύνων τὴν διάνοιαν αὐτοῦ διὰ τῶν προσευχῶν, τῶν ἐπικλήσεων καὶ τῶν θυσιῶν, ὁ μεληθεμένος ὀριστικῶς ἐν μιᾷ τῶν τριῶν ἐπομένων κατηγοριῶν κατατάσσεται.

Γκριχαστάς — Γίνεται ἀργηρὸς οἰκογενεῖας μέχρι τέλους τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, ζῆ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀσχολεῖται εἰς τὰς ἑαυτοῦ ὑποθέσεις, καὶ ἐξ ὧν, ὅσα ἐδιδάχθη, οὐδὲν διατηρεῖ εἰμὴ τὴν δύναμιν τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἐφεστίων πνευμάτων, τῶν ἀνηκόντων δηλαδὴ τῷ γενεαλογικῷ αὐτοῦ δένδρῳ, μεθ' ὧν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ συγκοινωνεῖν ἐν τῷ αὐτῷ ὅπερ ὀρεῖται τρεῖν αὐτοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

Πουροχίτας — Γίνεται ἱερεὺς τῆς κοινῆς λατρείας, παρίσταται ἐν πάσαις ταῖς τελεταῖς, ἐν ὅλαις ταῖς οἰκογενειακαῖς πανηγύρεσιν, ἐν ταῖς ναοῖς καὶ ἐν ταῖς ἰδιαι-

της Νιφθα νη, ητοι κοινοβιατικη γυμνασι-
 οντων εχει παντα τα φωνητικα της κατο-
 χης. Ο λεγας εφοικισθη των Παροδων
 τυλχανει.
 Φα κ λ η η. Λιεται γωνη, και απο της
 σιτης αυτησφειται ποιεσθαι χησιν πεν-
 τον του Χρουσ αυτου εις το αυλεστρον εν
 φωνητικησιν ημωσιν παραγομεναι τα ειμαρ-
 νωσιν των αποκρυφων βουκιων.
 Ιχρησαστα, Πουροχτα, Φακρησ, ουδ-
 ποτε προδιδασθωνται εις τον δευτερον
 βιβλιον της γυμνασιου. Αι σπουδαι αυτων α-
 πορκαθονται εν σταθεσιν αυλωνωσιν
 μετα των ανωτων μεσημεσιων, ινα ακα-
 ταυωσιν αυτωνται την γαληνικην και
 ποσιν αυτων δυναται, ουκει παριστανται
 εν τω εσπερικω των ανων εις την διασκα-
 λαν των αυτησφειων.
 Οχιστοι τιεσ ηβων, ες εκεινων οτιεσ
 διακρινονται εν τασι σπουδαισιν του
 βιβλιου, διακειμενοι τουσ ποιεστροσ ποσ-
 τουσ της ανωτατης γυμνασιου του δευτερου
 βιβλιου και φθωνται εις το ελιωτα του
 δευτερου βιβλιου δια τα φωνητικα τα
 παραγομενα απο των ανωνωσιν, ον την
 ομοιωσιν ηβων του δευτερου βιβλιου του Αγ-
 κρουσιαδα διδωσιν.

Μετα των περιδων εικοσιν ετων εν τη
 σπουδη των επιστημων και των αποκρυφων
 ημωσιν, ο ανωνωσθησιν λιεται ανωνωσιν

Ουδποτε ειεν εμπεροσται, και ηδη εν
 τασι κασισ αυτοισ φωνηται, εκτοισ του ηε-
 γανου πεντατηρικου αγωνου του ηυρου. Την
 ημεραν αυτην φωνηονται εν τω ηεσθ της
 νυκτουσ επι κρηστροσ εν τω κεντροσ της ηερα
 λιηνεσ, ομοιωσιν ητοισ φωνητικατα, και δια
 των εφοικισμων αυτων φωνηονται το δικ-
 σπημα. Σηλην φωτοισ φωνηται ανωνωσιν
 περσ αυτουσ απο της ηεσθ τουσ οβωνωσιν.

Αλλα βουκιεσ σπουδασαι την νηρα-
 την ημωσιν εν τασι εφοικιστικησιν αυτησ δι-
 σκαλιεσ περσ του Θεου και του αβραμωσιν.
 Ουδεταισ ημεσιν ποιετασ τον ηεσθ του νη-
 ραν τελομενων φωνητικων το βιβλιον των
 πεντηακτωσιν.
 Φωνηται οτι ζωνεν εν διακει εκασται
 σον βουκιεσ, και απασ ηβων την εδοικασα
 ολιγην τροφην λαμβανουτεσ μετα την ουσιν
 του ηλιου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.
 ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ
 ΜΗΤΗΣΣ.

ΟΡΡΑΝΙΟΣ ΚΟΜΩΣ.
 Νουεχια, the se-χασ ΝΙ. εχ. 260

(Ανοουσει.)

Ανωστοι τειεσ οορρασι διαπερασ τουσ
 ηερασ, και πεντακωσται η ετακωσται χησιν
 τουσ κοινη η ποδοσ εφωσαστο.
 Νουεχουτεσ παντεσ οι θεολογοι και αι
 θεολογι, παντεσ οι φιλολογοι και αι φιλο-
 σοφι, παντεσ οι επιστημητοεσ και αι επιστη-
 ημεσ, παντεσ οι εν τελεσ και αι εν τελεσ της
 πολεμεισ εφωσασαν παντασ τουσ παρκαθοντασ
 θεστροσ και ουετασαν την ακροουσον γων-
 κην νομωσασαν.

Ητοισ ποσων οι ποσλητοι ετεριδωσαν ηε-
 τασ των εμωσιν εβων, ατιεσ ηβων κατα
 τασ ημωσιν διακρινονται παντα ες τουσ
 αυλεσ προδωσαν τασ τελεσ και τασ επι-
 τημασ, προ παντων δε την ανωνωσιν, την
 εφωσασαν διακρινονται παντα ες τουσ
 οβητουσ ομοιωσιν αυτεσφειται αγαλιεσ, η ειωσ-
 τον ποσ λαρελασ, αλλα πανταχου του ημω-
 σινου Θεου, τον ενα και τον οβον οβερτασ του
 οβησαντοσ Κυριου εφωσασαν.
 Μια των ετασ ημεσιν της Τρι του Φω-
 τονου Ηλιου οβερχεισ παντων των αγων
 την θεολογιασ. Ονομασμεν την ημεραν
 ταυτην Ποστωμ, ουτω δε και τασ λοιπεσ
 Δευτεραν, Τριτην, Ηεστην, Ηκ-
 την, Εβδημην ακαλυτωσ του βιβλιου της η
 οικησ εκαστησ ανωνωσμεσ, και εδοικωσ ηδην
 τουσ θεστροσ και τουσ νομωσ της ημερασ
 ημερασ.

Μια ηβωσ εν τη ημερσ ταυτησ ημεροσ-
 τετασ οι νομοι αυτησ ετεδωσαν τη κοινη αυ-
 τετασ οτι νομοι αυτων των νομωσ ανωνωσ τε
 καταθεσταισ απαντων των νομωσ ανωνωσ τε
 και γυμνασιων, καθ' ου ηβων ηετασ εκασ-
 ζουσα η Αφωσασ επι της Τρι του Φωτο-
 ποιησ του Ηλιου. Ονομασμεν την ημεραν ταυ-
 την ποσ ελιγην Ποδοσ. Οι νομοι αυτησ
 ειναι τοιοτοι ωστε παντεσ αυχομωσσιν αυ-
 προδωσονται και ανωνωσονται, αν θεωσιντεσ
 και βησιντεσ τουσ θεστροσ κατα τασ ακα-
 καισ απασ της πολεμεισ.

Ανωστοι τειεσ οορρασι διαπερασ τουσ
 ηερασ, και πεντακωσται η ετακωσται χησιν
 τουσ κοινη η ποδοσ εφωσαστο.
 Νουεχουτεσ παντεσ οι θεολογοι και αι
 θεολογι, παντεσ οι φιλολογοι και αι φιλο-
 σοφι, παντεσ οι επιστημητοεσ και αι επιστη-
 ημεσ, παντεσ οι εν τελεσ και αι εν τελεσ της
 πολεμεισ εφωσασαν παντασ τουσ παρκαθοντασ
 θεστροσ και ουετασαν την ακροουσον γων-
 κην νομωσασαν.

Ητοισ ποσων οι ποσλητοι ετεριδωσαν ηε-
 τασ των εμωσιν εβων, ατιεσ ηβων κατα
 τασ ημωσιν διακρινονται παντα ες τουσ
 αυλεσ προδωσαν τασ τελεσ και τασ επι-
 τημασ, προ παντων δε την ανωνωσιν, την
 εφωσασαν διακρινονται παντα ες τουσ
 οβητουσ ομοιωσιν αυτεσφειται αγαλιεσ, η ειωσ-
 τον ποσ λαρελασ, αλλα πανταχου του ημω-
 σινου Θεου, τον ενα και τον οβον οβερτασ του
 οβησαντοσ Κυριου εφωσασαν.
 Μια των ετασ ημεσιν της Τρι του Φω-
 τονου Ηλιου οβερχεισ παντων των αγων
 την θεολογιασ. Ονομασμεν την ημεραν
 ταυτην Ποστωμ, ουτω δε και τασ λοιπεσ
 Δευτεραν, Τριτην, Ηεστην, Ηκ-
 την, Εβδημην ακαλυτωσ του βιβλιου της η
 οικησ εκαστησ ανωνωσμεσ, και εδοικωσ ηδην
 τουσ θεστροσ και τουσ νομωσ της ημερασ
 ημερασ.

Μια ηβωσ εν τη ημερσ ταυτησ ημεροσ-
 τετασ οι νομοι αυτησ ετεδωσαν τη κοινη αυ-
 τετασ οτι νομοι αυτων των νομωσ ανωνωσ τε
 καταθεσταισ απαντων των νομωσ ανωνωσ τε
 και γυμνασιων, καθ' ου ηβων ηετασ εκασ-
 ζουσα η Αφωσασ επι της Τρι του Φωτο-
 ποιησ του Ηλιου. Ονομασμεν την ημεραν ταυ-
 την ποσ ελιγην Ποδοσ. Οι νομοι αυτησ
 ειναι τοιοτοι ωστε παντεσ αυχομωσσιν αυ-
 προδωσονται και ανωνωσονται, αν θεωσιντεσ
 και βησιντεσ τουσ θεστροσ κατα τασ ακα-
 καισ απασ της πολεμεισ.

Ουδεταισ ημεσιν ποιετασ τον ηεσθ του νη-
 ραν τελομενων φωνητικων το βιβλιον των
 πεντηακτωσιν.
 Φωνηται οτι ζωνεν εν διακει εκασται
 σον βουκιεσ, και απασ ηβων την εδοικασα
 ολιγην τροφην λαμβανουτεσ μετα την ουσιν
 του ηλιου.

Αλλα βουκιεσ σπουδασαι την νηρα-
 την ημωσιν εν τασι εφοικιστικησιν αυτησ δι-
 σκαλιεσ περσ του Θεου και του αβραμωσιν.
 Ουδεταισ ημεσιν ποιετασ τον ηεσθ του νη-
 ραν τελομενων φωνητικων το βιβλιον των
 πεντηακτωσιν.
 Φωνηται οτι ζωνεν εν διακει εκασται
 σον βουκιεσ, και απασ ηβων την εδοικασα
 ολιγην τροφην λαμβανουτεσ μετα την ουσιν
 του ηλιου.

Αλλα βουκιεσ σπουδασαι την νηρα-
 την ημωσιν εν τασι εφοικιστικησιν αυτησ δι-
 σκαλιεσ περσ του Θεου και του αβραμωσιν.
 Ουδεταισ ημεσιν ποιετασ τον ηεσθ του νη-
 ραν τελομενων φωνητικων το βιβλιον των
 πεντηακτωσιν.

Φωνηται οτι ζωνεν εν διακει εκασται
 σον βουκιεσ, και απασ ηβων την εδοικασα
 ολιγην τροφην λαμβανουτεσ μετα την ουσιν
 του ηλιου.

Αλλα βουκιεσ σπουδασαι την νηρα-
 την ημωσιν εν τασι εφοικιστικησιν αυτησ δι-
 σκαλιεσ περσ του Θεου και του αβραμωσιν.
 Ουδεταισ ημεσιν ποιετασ τον ηεσθ του νη-
 ραν τελομενων φωνητικων το βιβλιον των
 πεντηακτωσιν.

9 Η αντες οφειλουσ να ερλοζουσαι ινα
 εφωσασται τον Θεον και τον ανωνωσιν, και

8 Τα βικια ποσλητασ τελοσταισ εις
 την ανωνωσιν της ζωης ανωνωσιν εις ολονσ
 τουσ ανωνωσιν.

7 Ηκατοσ ανωνωσιν οφειλασ ν ανα-
 πωσασαισ ακαταπαστωσ τασ αυτουσ φυλιεσ
 βουκιεσ, ν αποκασ γυμνασικα και ουλ βικια
 ποσλητασ.

6 Ποσ τουτ εδοικωσιν αυτησ παντα
 τα βικια ηερασ και πασσαισ σωματικησ και
 διακοσμητικησ βουκιεσ.

5 Δια να ερλοζουσαι και να αγασα-
 σαισ να διδασκασαι εσ απαντων ανωνωσιν.

4 Πασα δε φυλη οφειλασ να λην αυτα
 της ηκαροσιστουσ ταβησ δια της ερλασικασ
 και της αγασασ.

3 Πασα αι φυλαισ ον αυτουσ δια την
 ηκαροσιστητασ εδημοουρησιν.

2 Εδημοουρησιν τησ θελησασ αυτουσ το
 σφωσιν, περκαθωνων παντα τα εφυλιεσ και
 αφυλιασ οντα, τα ορατα και τα κρυφα.

1 Ητοισ ηβων Θεου οβερχεισ ενιασιν, αφωσ-
 ησικασ και απασ ανωνωσιν.

οὐδείς δύναται· νὰ ἔχη κτῆμά τι ἴδιον, μηδὲ ν' ἀρνήται τὴν συνεργασίαν του εἰς τὸν πλῆσιον του.

* *

» 10 Οὐδείς ἐστὶν ἀνώτερος τοῦ ἄλλου ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πάντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἴσοι εἶναι, καὶ τὰ αὐτὰ δικαίωματα χαίρουσιν.

* *

» 11 Ἄλλ' οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι τὴν διάνοιαν χρεωστοῦν νὰ διδάσκωσι τοὺς καθυστεροῦντας καὶ νὰ ὀδηγῶσιν αὐτοὺς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως.

* *

» 12 Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα λίαν καλὰ· τὸ δὲ κακὸν ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου προέρχεται.

* *

» 13 Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐλαγίστης αὐτοῦ πράξεως.

* *

14 Ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων χρεωστῆν νὰ μεριμᾷ καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ εὐημερίας πάσης τῆς πόλεως.

* *

» 15 Οὐδείς ἀνήκει εἰς ἑαυτὸν, ἀλλὰ πάντες εἰς τὴν πόλιν καὶ πᾶσα ἡ πόλις εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον.

* *

» 16 Ἄπασα ἡ πόλις δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ ἐν σῶμα, καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος εἶναι μέλος ἀναπόσπαστον τοῦ σώματος τούτου.

* *

» 17 Οὐδείς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάσῃ τὸν ἕτερον, μηδὲ νὰ τιμωρῇ· διότι ὑπάρχει ὁ ἐτάζων καρδιάς καὶ νεφροῦς, καὶ εἰς αὐτὸν πᾶσα ποιῆ καὶ ἀνταμιεῖ ἡ ἀναπόκειται.

* *

» 18 Καθ' ἕκαστον ἔτος συνεργεῖται πᾶσα ἡ πόλις καὶ ἐκλέγει δέκα καὶ ἑξὲς ἐπιτροπὰς δωδεκαμελεῖς διὰ πλειονοψηφίας ἀπολύτου· ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν φροντίζει περὶ τῆς παιδείας, ἡ δευτέρα περὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ τῆς ἐργασίας, ἡ τρίτη περὶ τῶν τεχνῶν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν ἐφευρέσεων καὶ τῶν ἀνακαλύ-

ψεων, ἡ τετάρτη περὶ τῆς φυλακῆς τῆς πόλεως, ἡ πέμπτη περὶ τῶν ναυτικῶν, καὶ τῆς ξυλουργίας ἡ ἕκτη περὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων, ἡ ἑβδόμη περὶ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων καὶ εἰς τὰς ἑτέρας πόλεις διὰ τῆς ἀποστολῆς καταλλήλων προσώπων, ἡ ὄγδοη περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀσθενῶν, ἡ ἐνάτη περὶ τοῦ σωτηρισμοῦ τῶν παιδόντων ἢ ἀπειθούντων, ἡ δεκάτη περὶ τοῦ ἱματισμοῦ, ἡ ἑνδεκάτη περὶ τῶν ζώων, ἡ δωδεκάτη περὶ τῆς γεωργίας, ἡ δεκάτη τρίτη περὶ τῆς κηπουρικῆς, ἡ δεκάτη τετάρτη περὶ τῆς διατροφῆς ἀπάσης τῆς πόλεως, ἡ δεκάτη πέμπτη περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡ δεκάτη ἕκτη περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς δικαιοσύνης καὶ πάντων τῶν κοινῶν συμφερόντων τῶν ἀποφασισομένων ὑπὸ πᾶσῶν τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν.

* *

» 19 Ἐκάστη ἐπιτροπὴ ἄλλὰ ἐκλεγείσα καταρτίζει τὸ ἑαυτῆς προσωπικὸν διὰ πλειονοψηφίας ἀπολύτου.

* *

» 20 Οὐδείς δύναται νὰ ᾖ μέλος δύο ἢ καὶ πλειοτέρων ἐπιτροπῶν, ἀλλ' ὁ βουλόμενος καὶ ἔχων τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν δύναται νὰ ἐργάζεται ὑπὸ τὰς ὀδηγίας δύο ἐπιτροπῶν, οὐδέποτε ὅμως καὶ πλειοτέρων.

* *

» 21 Οὐδεμία ἐπιτροπὴ δύναται νὰ ἐκλεγῆ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

* *

» 22 Πάντες οἱ πολῖται ὀφείλουσι νὰ σπείδωσιν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς τετάρτης ἐπιτροπῆς ἐν ὧρα ἀνάγκης πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως.

* *

» 23 Οἱ ἐπιμένοντες ἐν τῇ ὀκνηρίᾳ καὶ τῇ πρὸς τοῖς ἑαυτῶν ἀδελφοῖς ἀπειθείᾳ ἐξορίζονται τῆς πόλεως δι' ἀποφάσεως τῆς δεκάτης πέμπτης ἐπιτροπῆς ἐγκρινομένης ὑπὸ πᾶσης τῆς πόλεως.

* *

» 24 Ἡ πόλις οὐδέποτε, δι' οὐδένα λόγον ἐπιτίθεται καθ' ἑτέρας τινὸς πόλεως, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆ πάντοτε διὰ παντὸς εὐστόχως

καὶ εἰρηνικῶς τρόπον νὰ διαδίδῃ τὴν ἠθικὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν πίστιν εἰς ὅσας πόλεις δύναται.

* *

» 25 Πρῶτον ἐκλέγεται ἡ ἐπὶ τῆς παιδείας ἐπιτροπὴ, καὶ αὕτη πρώτη ἐπίσης καταρτίζει τὸ προσωπικὸν τῆς, καὶ ἀπὸ αὐτῆ συμπλήρωσιν τὸ προσωπικὸν πάντων τῶν διδασκαλείων, τότε ἐκλέγονται αἱ λοιπαὶ ἐπιτροπαί. Ἐὰν δὲ κατορισθέντων τῶν προσωπικῶν πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν μὲν ὡς τινες διαθέσιμοι, ἀποστέλλονται εἰς κατήχασιν τῶν ἐθνῶν, ἐὰν μὴ σπουδασταὶ τυγχάνωσιν.

* *

» 26 Οἱ σπουδάζοντες καὶ αἱ σπουδάζουσαι μηδὲ ἐκλέξιμοι δύναται νὰ ᾖναι μὴδ' ἐκλογεῖς, ἐὰν μὴ πρῶτον συμπληρώσωσι τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας, οὐχ ἥττον ὅμως ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους ὀφείλουσι νὰ ἐργάζωνται ἀναλόγως οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς βοηθείας τῆς πόλεως ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπαύξηνσιν αὐτῆς.

* *

» 27 Ἐν τοῖς σχολείοις ἐκτὸς τῶν ἄλλων μαθημάτων διδάσκονται καὶ πᾶσι οἱ ζῶσαι γλώσσαι τοῦ κόσμου, διὰ νὰ δυναθῇ ἡ πόλις ἡμέραν τινὰ εἰς πάντα τὰ ἔθνη νὰ διαδώσῃ τοὺς νόμους τῆς.

* *

» 28 Ὡς πρῶτιστον δὲ μάθημα διδάσκονται καὶ ἀναπτύσσονται οἱ παρόντες νόμοι, οὐ μόνον ἐν τοῖς διδασκαλείοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τοῦ δήμου διαχύσει, ἵνα καλῶς οἱ πάντες τούτους γνωρίζωσιν, ἐκ συμφώνου ἐξηγῶσι καὶ αὐτοπροαιρέτως αὐτοὺς ἐκτελῶσιν.

* *

» 29 Τὰς ἰδιαιτέρας διατάξεις ἐκάστης ἐπιτροπῆς ἐγκρίνει πᾶσα ἡ πόλις.

* *

» 30 Καταργεῖται ἡ κυκλοφορία παντὸς νομίσματος ἐν τῇ πόλει, καὶ ἅπας ὁ θησαυρὸς αὐτῆς παραδίδεται τῇ ἕκτῃ ἐπιτροπῇ.

* *

» 31 Ἡ πόλις δύναται νὰ ἐξάγῃ ἐμπορεύματα ἐπ' ἀντιλλαγῇ, δύναται ἐνίοτε νὰ λαμβάνῃ ἀντὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἐξαγωγῆς χρυ-

σὸν ἢ ἄργυρον, ἵνα δύναται καὶ ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀγυράζῃ χρυσοῦν τινὰ εἶδη εἰσαγωγῆς· ἀλλ' ὁ χρυσοῦς τῆς πόλεως δὲν θὰ χρησιμεύῃ κυρίως εἰμὴ τοῖς εἰς τὰ ἔθνη ἀποστόλοις.

* *

» 32 Οἱ παρόντες νόμοι μεταρρῶνται εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ πέμπονται εἰς ὅλα τὰ ἔθνη.

* *

» 33 Οἱ ἀλλοδαποὶ δύναται νὰ συμμετέχωσι τῆς εὐημερίας τῆς πόλεως· συμμετροῦμενοι πρὸς τοὺς νόμους αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ σπουδάζουσι, καὶ θεωροῦνται ὡς τέλειοι πολῖται, τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα ἔχοντες.

* *

» 34 Ὅσοι ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν δὲν θελήσωσι νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τοὺς παρόντας νόμους καὶ τὰς διατάξεις τῶν ἐπιτροπῶν δύναται ν' ἀποχωρήσωσιν.

* *

» 35 Οἱ παρόντες νόμοι ἀναθεωροῦνται ὑπ' ἀπάσης τῆς πόλεως· μετὰ πᾶσαν δεκαετίαν ἐπὶ τῇ προτάσει μιᾶς καὶ τῇ παραδοχῇ πᾶσῶν τῶν ἐπιτροπῶν.

* *

» 36 Οἱ συντάξαντες αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν κατὰ καιροῦς ἑτέρων αὐτῶν καθηκόντων, ἀναλαμβάνουσι περιπλέον καὶ τὴν ἐπιφορτίσιν νὰ διδάσκωσι καὶ νὰ ἐξηγῶσιν αὐτοὺς εἰς πάντα πολίτην ἡμεδαπὸν ἢ ἀλλοδαπὸν διὰ καταλλήλου διερμηνείας.

* *

» 37 Ὁ Θεός, ὅστις διὰ τῶν λειτουργικῶν αὐτοῦ πνευμάτων ἐνέπνευσε τῇ πόλει τὴν ἐπιφορτίσιν τῶν νόμων τούτων, εἶη βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς αὐτῆς πάντοτε.

* *

Ἡ νομοθεσία αὕτη, καίτοι ἀτελής, ὑπῆρξε τὸ πρῶτιστον καὶ μέγιστον βῆμα τῆς πρὸς τὰ πρόσω γιγαντιαίας ἠθικῆς προόδου καὶ εὐημερίας τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου.

Σὺ, ἀγαπητέ μοι διδασκαλε, οὐδόλως ὡς βλέπω, χυμαιοῦς ἢ παραδόξους τοὺς νόμους τούτους εὐρίσκεις, καίτοι ὡς εἶπον οὐχὲν ἐντελεῖς τυγχάνοντας· καὶ ὀλίγοις ἐκ τῶν

ἀνθρώπων τῆς Γῆς τοῦ Φωτοπομποῦ Ἡλίου θὰ κρίνουν αὐτοὺς ὡς δυνατοὺς νὰ ἐφαρμοσθῶσιν. Οἱ πλεῖστοι, οἱ καθυστεροῦντες θὰ εἰπωσιν ὅτι δὲν εἶναι, εἰμὴ ἀποκνήματα τῆς φαντασίας σου μηδεμιᾶς ἐφαρμογῆς δυνάμει νὰ τύχωσιν. Οἱ τοιοῦτοι δὲν ἔχουσιν ὑπόψιν εἰμὴ τὴν Γῆν τοῦ Φωτοπομποῦ Ἡλίου, ἢ μᾶλλον ελάχιστον μέρος αὐτῆς ἐκ τοῦ ὁποίου θέλουν νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ ὅλου. Βλέπουν τὴν ἀθλιότητα μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τῆς ἐν λόγῳ Γῆς, βλέπουν τὴν ἐκ τῶν ἐξέων καὶ τῶν προλήψεων διακροθῶν τῶν ἠθῶν τῆς κραικονίας, τὴν ἰδιοτέλειαν, τὴν δυσπιστίαν, τὸν φθόνον, καὶ τὸν ἐγωϊσμόν, καὶ σκέπτονται ὅτι ἀδύνατον εἶναι ὥστε νόμοι τοιοῦτοι νὰ ἐφαρμοσθῶσιν. Ἄς σκεθῶσιν καὶ ἄς εἰπωσιν ὅτι θέλωσιν. Σὺ γνωρίζεις, φίλτατέ μοι, ὅτι εἶναι καθήκόν σου νὰ γράψῃς καὶ νὰ δημοσιεύσῃς ὅ,τι σοὶ ὑπαγορεύω.

Θὰ δημοσιεύσῃς ταῦτα πάντα ὡς ἔχουσιν ἤδη καὶ ὡς ἐτροποποιήθησαν ἀκολούθως καὶ ἐβεβλιώθησαν, καθὼς θὰ σοὶ ὑπαγορεύσω ἐν ἑτέρᾳ συνεδριάσει. Ἦδη εἶναι καιρὸς ἵνα ἐπιστρέψω εἰς τὴν Γῆν τοῦ Φωτοπομποῦ Ἡλίου. Πρὶν τοῦτου ὅμως θὰ σοὶ εἰπῶ ὀλίγα τινὰ εἰπέτι θέλω νὰ φθῶ μεχρὶ τῆς ἐρεσσίας ἐποχῆς τῆς Γῆς, ἐφ' ἧς εὐρίσκωμαι, νὰ χαιρετήσω τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἀγαπητοὺς ἐκείνους ἀδελφοὺς ἡμῶν νὰ συσχετισθῶ μετ' αὐτῶν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδριάσει θὰ σοὶ περιγράψω λεπτομερῶς τὰ τοῦ βίου των. Προλαμβάνω νὰ σοὶ εἰπῶ ὅτι κάλλιον εἶναι, ὥστε ἐγὼ ἐρηγοροῦσα νὰ μὴ ἐνθυμῶμαι τὸ παραμικρὸν ἐκ τούτων ὅσα εἶδα καὶ σοὶ ὑπαγορεύω, καὶ ὅτι θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃς νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὸ σῶμά μου, ἅμα ἐγὼ αὐτῇ τούτῳ θελήσω. Οἱ νόμοι οὗτοι ὑπῆρξαν παιδαγωγικοὶ, πρειαγωγικοὶ πολλὰκις ἀνεθεωρήθησαν ὑφ' ἅπασιν τῆς πόλεως. Ἄρθρα τινὰ ἐτροποποιήθησαν, ἐβεβλιώθησαν, ἕτερα δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος προοδευούσης εἰς τὴν ἠθικὴν ὡς περιττὰ θεωρούμενα καταργήθησαν καὶ ὁσμέραι διεδίδοντο τὰ φῶτα τῆς Προόδου εἰς τὰς πόλεις αἰτίνες εὐρίσκοντο εἰς σχέσεις μετ' αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἐπιβάλλωνται.

Καὶ μετὰ δέκα αἰῶνας, πάντες αἱ ἄνθρωποι ἐπὶ πασῶν τῶν ἡπείρων δὲν ὠμίλουνε μὴ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν· οὐχὶ δὲ ὡς ἐν μόνον ἔθνος ἐθεωροῦντο, ἀλλ' ὡς μία καὶ μόνη οἰκογένεια. Ὡ, φίλτατε διδάσκαλε, οἱ νόμοι οὗτοι διεδόθησαν ἐντὸς ὀλίγων αἰώνων εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους, αἰτίνες προθυμότητά ἠπάζοντο αὐτοὺς, ἐκτὸς μίαις, τῆς ἐβδόμης, τῆς ἐσχάτης δηλαδὴ ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν πρόδον, ἐν ἧ ἄρχαι τινες θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαὶ βλέπουσαι ὅτι προὔκειτο ν' ἀπολέσῃ τὴν τε κασμικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν παντὶ σθένει ἐπυλέμησαν. Ὅπως μὴ ἐμπνευσθῶσιν εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν αἱ ἰδέαι αὐταί. Ἐν τῇ ἡπείρῳ ταύτῃ πολλοὶ ἤρξαντο ἐγκαλιετῆρα μενα ἱερατεία, καὶ διάφορα πολιτεύματα μοναρχικὰ παρεκώλιον τῶν ἀνθρώπων τὴν πρόδον. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἠττήθησαν οὐχὶ διὰ τῶν ὀπλων, ἀλλὰ διὰ τῆς εὐμενείας καὶ τῆς κοινῆς προσπάθειας τῶν ἐξ ἑτέρων ἡπείρων, αἰτίνες πληρέστατα αὐτοὺς παρεδέξαντο.

Ἐπὶ δέκα αἰῶνας διὰ τῶν νόμων τούτων οἱ ἄνθρωποι τῆς Γῆς τοῦ Φωτοπομποῦ Ἡλίου διαικούμενοι εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς προόδου ἀφίκαντο, ὥστε μὴ ἔχοντες ἤδη ἀνάγκην μηδὲ νόμων, μηδὲ διατάξεων καὶ θεωρούντες ἤδη αὐτοὺς ὡς περιορίζοντας τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀτόμων κατήργησαν αὐτοὺς, ἢ μᾶλλον ἀπλοποιήσαντες αὐτοὺς, ἐκτοτε δὲν ζῶσιν εἰμὴ καθ' ἑξῆς ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ παγκοσμίῳ ὁμοιοῖα, ὡς τέκνα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος.

Ἐκτοτε ὁ εἰς ζῆ καὶ ἐργάζεται δι' ὅλους, καὶ ὅλοι ζῶσι καὶ ἐργάζονται διὰ τὸν ἑν, αὐξανόμενοι καὶ πληθυνόμενοι καὶ τὸν ὕψιστον κοινὴ δοξολογοῦντες.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μεχρὶ τῆς παρούσης ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς Γῆς τοῦ Φωτοπομποῦ Ἡλίου μία μόνη λέξις συνοψίζει ΟΛΒΙΟΤΗΣ! Εἰς μόνος νόμος διέπει τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τὸν νόμον τούτον μία μόνη λέξις ἐκφράζει, ΑΓΑΠΗ.

(Ἐπειτα.)

ΦΡΑΓΚΟΙ ΚΑΙ ΜΩΡΑΙΤΑΙ.

(Συνέχεια ἴδε Τεύχος ΣΤ'. σελ. 268).

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ, ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ, ΣΩΤΗΡΙΟΣ
καὶ οἱ ἄνω.

ΧΑΑΡΕΤΟΣ.

Χαίρετε φίλοι, οὐδεὶς ἔλλείπει;

ΣΥΜΕΩΝ

Οὐδεὶς.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Καὶ ὁ Δῆμος;

ΔΗΜΟΣ

Εἶν' ἐδῶ.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Θάρρος, Δημε! Θάρρος! ἔσο ἀνὴρ! ἐνθυμήθητι ὅτι εἶσαι Ἕλληνα καὶ ἔσο ὑπερήφανος διὰ τοῦτο. Ἴσως ἡ κόρη σου εἶναι Βιργινία ἢ Ῥωμαία τῆς ἐποχῆς μας..

ΔΗΜΟΣ

Ὡ! ναί! νὰ φονεύσω τὸν βιαστὴν τῆς τιμῆς τῆς θυγατρὸς μου καὶ ἄς ἀποθάνω τότε ἀμέσως μετ' αὐτόν.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Θὰ τὸν φονεύσῃς!

ΔΗΜΟΣ

Ναί. . . εἰς τὴν πρόσκλησίν σου ἐσπευσα νὰ προσέλθω. Τὸ μυστηριώδες αὐτῆς ἐκέντησε τὴν περιέργειάν μου.

ἀλλ' ἤδη βλέπων ἐνταῦθα συνηγμένους ἐνδοξοὺς ἀνδρας δοξάζω τὸν Θεὸν διότι ἐφθασα ἐγκαίρως. Ἄν καὶ μὴ γνωρίζων τὸ αἷτιον τῆς συνδρομῆς ταύτης μαντεύω ὅμως ὅτι πρόκειται περὶ σχεδίου, ὅπερ μόνον οὐ δύνασαι νὰ συλλάβῃς καὶ νὰ ἀγῆς εἰς πέρας.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Ἄνδρεῖοί μου φίλοι, θαρσεῖτε! Ὁ Θεὸς δὲν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος! αἱ δοκιμασίαι τὰς ὁποίας ὑπέστημεν εἶναι τιμωρία διὰ τὴν μεχρὶ τοῦδε νάρκην μας· ἀλλ' εἰς τοὺς ἐγκαρτεροῦντας ἀνήκει ὁ στέφανος τῶν μαρτύρων. Ἀδελφοί μου, γνωρίζετε ὅτι εἶναι χρεὸς ἡμῶν νὰ παραφυλάττωμεν ἀγρύπνως τῆς μητρὸς μας Ἑλλάδος τὸν τάφον καὶ ἅμα νοήσωμεν ὅτι εἶναι λυτρώσεως ἐλπίς νὰ ἤμεθα ὀρθοὶ πρὸς βοήθειάν της. Νομίσας δὲ ὅτι ἤλθεν ἡ στιγμή νὰ πράξωμεν ὑπὲρ αὐτῆς τὸ καθήκόν μας, ὡς συνεχάλεσα, ἀρχαῖοι συστρατιῶται, εἰς τὸν ἔρημον καὶ ἱερὸν αὐτὸν περίβολον. Τὸ αἷτιον ὅπερ ἐπισπεύδει τὴν ἐξέγερσιν ἡμῶν εἶναι ἡ ἀνάκλησις τοῦ Βιλλαρδουίνου καὶ ἡ ἀφιξίς τοῦ διαδόχου του. Χαίρομαι δὲ ἀναγγελλῶν ὑμῖν τοῦτο διότι μετὰ τὸ ἐπελθόντος Καμπανίτου καὶ τοῦ νῦν κυριαρχούντος Βιλλαρδουίνου συναφθήσεται πάλιν αἱματηρὰ, καθ' ἣν θὰ εὐρωμεν εὐκαιρίαν ἵνα ἀποδώσωμεν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν πατρίδα μας, ἧτις τότε θὰ δεῖξῃ εἰς τὸν τεθαμβηκότα κόσμον ὅτι δύναται νὰ γεννήσῃ ἀπογόνους ἀξίους τῶν Λεωνιδῶν καὶ Μιλτιάδων. Τὴν μερίδα τοῦ δευτέρου, διότι ἐπ' αὐτοῦ, ὡς μὴ εἰδότης τὰ τοῦ τόπου, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ σκοποῦ μας. Ἄν δὲ ὁ Βιλλαρ-

δουίνος ἐνδῶση ἀνευ ἀντιστάσεως, τότε τὸ ἥμισυ τοῦ ἔργου μας ἔσται τετελεσμένον. Ἴδου λοιπὸν διατί σὰς συνεκόλεσα δι' ἐπιτηδείων μεσῶν κατώρθωσα νὰ συνδέσω ὅλους ὑμᾶς ἐν ἀγνοίᾳ ὄλων εἰς ἱερὸν οὐνδεσμον καὶ νὰ συναυλίω τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ τῆς Πελοποννήσου ἐνυπάρχον αἰσθημα ἐλευθερίας καὶ ἐμφύτου μίσους πρὸς τὴν δουλείαν. Ὁ λαὸς ὅλος ἐτοιμος ἀρχηγούς μόνον περιμένει καὶ σύνθημα ἵνα ἐξεγερθῇ. Ἦδη, εἰπέτε μοι, πῶς εὐρίσκετε τὰ σχέδιά μου; Εἶναι ἀξία τῆς συμπαθείας σας.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Τὰ σχέδιά σου, Χαμάρετες, εἶναι καλὰ καὶ προθύμως συντάσσομαι αὐτοῖς.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Τίς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του εὐρίσκει ἀξιόμειπτον;

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ

Τὰ αἰσθήματα ταῦτά εἰσιν οἱ ἀληθεῖς διερμηνεῖς τῶν εὐχῶν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Σγουρὲ, τὴν γνώμην σου δὲν ζητῶ εἶσαι ὁ συνεργός μου, καὶ ἡμέραν τινα θέλεις γίνεαι συμμέτοχος εἰς τοὺς κινδύνους. Ἀδελφοί, ἐχέγγυον ἐπιτυχίας σὰς παρουσιάζω τοὺς δὴν τούτους ἀνδρας, οἵτινες μὲ συνοδεύουσι. Μωραῖται, ὁ γέρων αὐτός εἶναι ὁ ἐπιφανέστερος ἀνὴρ τῆς Ἀττικῆς, ὁ μετὰ τὸν Ἰθωνα δευτέρως πλειοτέραν ἰσχὺν καὶ δυνάμεις διαθέτων ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ.

Ἕλληνας, ὁ κεκαλυμμένος διὰ τοῦ μαύρου μανδύου νέος ἐκεῖνος εἶναι εἰς Ἕλληνα, τέως Φράγκος νομιζόμενος ὑφ' ἡμῶν. Εἶναι ὁ Ραῖμουνης ὁ εὐνοούμενος τοῦ Βιλλαρδουίνου. Νομιζόμενος ὡς Φράγκος ἠδυνήθη νὰ προσκλήσῃται τὴν εὐνοίαν αὐτῶν καὶ νὰ συλλέξῃ πληροφορίας αἰτινες θὰ μᾶς χρησιμεύσωσιν ἐν δέοντι καιρῷ, καθ' ὃν καταπολεμήσωμεν τοὺς Φράγκους διὰ τῶν ἰδίων των χειρῶν.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Δόξα πατρι! θὰ ἐκδικηθῶ λοιπὸν τὴν θυγατέρα μου. Αἶ, Μαρία, ἀπὸ τοῦ τάφου σου ἀνάπεμψον εὐχὰς νίκης καὶ θριάμβου διὰ τὸν ἀγῶνά μας.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Συγγνώμην, ἀδελφοί, ἀν ἡ φωνὴ τῆς φρονήσεως ὀμιλεῖ διὰ τοῦ στόματός μου. Ἀπὸ τὰ βλέμματά σας, ἀπὸ τοὺς λόγους σας ἐννοῶ ὅτι περιστοιχοῦμαι ὑπ' ἀνδρείων· ἀν ὁμως ἦσθε οἱ μόνοι ἀλειφόμενοι εἰς τὸν ἀγῶνα, ἡ μὲν πρόθεσίς σας ἡρωϊκὴ, ἀλλ' ἡ ἐκβασίς, λιστεύσατε τοὺς λόγους τῆς πολυετοῦς πείρας μου, ἐνδοξος, ἀλλ' ἄκαρπος θάνατος. Διὰ νὰ ἐλαϊζήτε ἐπιτυχίαν, Χαμάρετες, πρέπει νὰ ἐχητε στηρίγματα οὐχὶ ἐκατόμβην ἀνδρείων μαρτύρων, ἀλλ' ὅλον τὸν λαόν ἔχοντα τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Δὲν ἤκουσας τί εἶπεν ὁ Χαμάρετος; Ὅσους ἀν μᾶς βλέπης, τόσους πόλεις θὰ ἴδῃς προθύμους εἰς τὰ κινήματά μας. Εἰς τὴν ἐπιχείρησίν μας προσφέρω τὸ

ξίφος μου, ἀλλὰ προσφέρω συνάμα καὶ τῶν Βουτζαραίων τὸ ὄνομα. Εἰς αὐτὸ κινεῖται, δόξα πατρι, ὅλη ἡ φάραγξ τῆς Γόρτυνος.

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ

Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἀντιπρόσωπος τῶν Μεσσηνίων ἀπάντων, διακηρύττω ὅτι εἶναι ἐτοιμοὶ ὅλοι οὐχὶ ὀποταγὴν ἀλλὰ πόλεμον μέχρι θανάτου καὶ ἐπανάστασιν φλογώδη νὰ προσφέρωσιν εἰς τοὺς Φράγκους.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Καὶ τῶν Πατρῶν ἡ ἐπαρχία ἐν μόνον σύνθημα περιμένει ἵνα διώξῃ τοὺς τυράννους τῆς.

ΣΓΟΥΡΟΣ

Καὶ τὸ Ναύπλιον τὸ πόσον ἡρωϊκῶς ἀνισταθὲν εἰς τοὺς Φράγκους τέως ἠδὲν, ὑπόσχεται δι' ἐμοῦ νὰ ἀνοίξῃ τὰς πύλας του εἰς τοὺς Ἕλληνας ἅμα τὸ πρῶτον κίνημα ἐκραγῇ.

ΔΗΜΟΣ

Καὶ ἐγὼ, μὰ τῆς θυγατρὸς μου τὸ ἀσπαῖρον εἶμι πτώμα, ὑπόσχομαι νὰ ἐπαναστατήσω ὅλην τὴν Ἀρκαδίαν.

Α'. ΣΥΝΩΜΟΤΗΣ.

Καὶ ἐγὼ ἐγγυῶμαι ὑπὲρ τῆς πόλεως Ἀνδραβίδας.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Τότε ἡ ἐπιχείρησις εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ ἐξησφαλισμένη.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Ναί! ἐξησφαλισμένη! Κατὰ τὰς πληροφορίας αὐτὰς ἔλαβον, ὑπάρχει στρατὸς εἰσιμος δι' ἐξέγερσιν. Πῶς πρέπει νὰ διατεθῇ;

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Ἐγὼ σκέπτομαι ὅτι εἶναι καταλλοότερον νὰ διασκορπισθῇ εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀρχίσῃ ἐξολοθρεύων τοὺς Φράγκους.

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ὅχι! οἱ Φράγκοι τάνυν συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν πόλιν ταύτην. Φρονῶ λοιπὸν ὅτι πρέπει ἅπας ὁ στρατὸς νὰ συγκεντρωθῇ περὶ τὴν Ἀνδραβίδαν, ὅπως ἡ πλησιέστερος καὶ ἐτοιμος δι' ἐνδεχόμενον τι κίνημα.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Ἡ συνάθροισις ὁμως περὶ τὰ μέρη ταῦτα πρέπει νὰ γίνῃ μὲ προφύλαξιν.

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Βεβαίως.

ΣΓΟΥΡΟΣ

Ἡ ἰδέα τοῦ κυρίου εἶναι καλὴ. Συμφωνῶ.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Καὶ ἐγὼ.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Πῶς ὁμως θὰ δυνηθῇ νὰ διατηρηθῇ ἐνταῦθα ἀόρατος;

ΔΗΜΟΣ

Γνωρίζω κρησφύγετον τι μεταξύ τῶν καιλάδων καὶ τῶν ὑπαιρῶν τοῦ Ὀλένου ὅπου δύνανται νὰ κρυφῶσιν ἐπὶ πολὺ χωρὶς νὰ δυνηθῇ οὐδεὶς νὰ γνωρίσῃ αὐτούς.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Τότε ἀσπάζομαι πληρέστατα τὴν ἰδέαν ταύτην.

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ

Τίς δὲ ὁ μέλλων ἀρχηγὸς ἡμῶν;

ΣΓΟΥΡΟΣ

Τίς ἕτερος ἢ ὁ λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπαναστάσεως!

Α'. ΣΥΝΩΜΟΤΗΣ

Τίς ἄλλος εἶναι ἰκανώτερος ἢ ἐκεῖνος οὗ τὸ ὄνομα διαιωνίσθη ἤδη ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκ τῶν ἀνδραγαθῶν του;

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Εἰξεύρετε τίς εἶναι οὗτος;

ΟΛΟΙ

Ὁ Χαμάρετος!

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Ναί! (ἐρχόμενος πρὸ αὐτοῦ) Λοιπὸν, Χαμάρετε, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐλεύθεροι μέλλοντες νὰ γίνωμεν, καταθέτομεν πρὸ σοῦ τὴν ὑπακοήν μας, ἀνακηρύττοντες σὲ ἀρχηγόν μας καὶ ἐμπιστευόμε

νοι εἰς χεῖράς σου τὴν τύχην τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος μας. Δέχεσαι;

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ (μετὰ τινα σιγὴν).

Φίλοι! ἔκουσίως μὲ ἀνεκνήρυξατε ἀρχηγόν σας. Δέχομαι καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ φανῶ ἀξίος τῆς ἐμπιστοσύνης σας. Τὸ ἔργον ἡμῶν, φίλοι, ἐπείγει καὶ ἡ ῥηθεῖσα ἀπόφασίς σήμερον πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ. Σγουρέ, Ἀριστόδημε, Χαρίλαε καὶ Δοξαπατρῆ, ἅμα ἀπέλθητε ἐντεῦθεν ἀναχωρήσατε ἀμέσως καὶ συνασπίσατε τοὺς ἐτοιμοὺς πολίτας. Ὁ Ἕλλημος μετὰ δύο ἡμέρας θέλει σᾶς περιμένει ἐνταῦθα ἵνα σᾶς δείξῃ το κρησφύγετον. . . Φίλοι μου, τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ ἀνάστασις τῆς πατρίδος μας προετοιμάζεται ἐν ταῖς ἀνεξιχνιάστοις βουλαῖς τοῦ Ὑψίστου. Πατρίς μου, οἱ υἱοί σου, τέκνα τῶν Λεωνιδῶν, καταβάλλομεν σήμερον τὰ θέμεθλα τῆς ὄνειδιστικῆς τυραννίας καὶ ἀνυψοῦμεν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Ἐλλάς, ἐκ τοῦ τάφου ἐνθα σὲ ἔρριψεν ἡ δουλεία, ἀνάστα καὶ ἰδὲ τοὺς υἱοὺς σου ἀγωνιζομένους ὑπὲρ σοῦ ἀνταξίως τῶν προγόνων των καὶ ἔχοντας εἰς τὸ στόμα τὸ πανελληνιον σύνθημα: Ἐλευθερίαν ἢ Θάνατον!

ΟΛΟΙ

Ἐλευθερίαν ἢ Θάνατον!

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ (ξιφῆρης.)

Φίλοι, γονυπετήσωμεν ἅπαντες καὶ δεηθῶμεν τοῦ Ὑψίστου ἵνα εὐλογηθῇ τὰ ξίφη ἡμῶν διὰ τοῦ ἱερέως τούτου!

(γονυπετοῦσιν ἅπαντες ξιφῆρεις

ἐν συμπλέγματι).

ΣΥΜΕΩΝ

Ὑψίστε, Πανάγαθε Θεέ! Παντεπόπτα Πλάστα! Δημιουργέ, ὁ ἐτάξων νεφροὺς καὶ καρδίαν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ εὐόδωσον τὰ ἔργα ἡμῶν!

(σιγὴ· ἐγείρονται ἅπαντες).

ΣΓΟΥΡΟΣ

Ποῦ καὶ πῶς θὰ συγκληθῶμεν;

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τοῦ Λύκου τὸ Σπήλαιον.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ (ἰδίᾳ)

(καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοῦ).

Αἰ, καλή μου μάχαιρα, θὰ προέλθῃς καὶ πάλιν τῆς θήκης σου!

ΔΗΜΟΣ (ἰδίᾳ)

Κόρη μου! ἐκδίκησιν θὰ λάβῃς!

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ (ἰδίᾳ)

Ἐλένη, μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ σὲ ἀπολαύσω!

ΣΩΤΗΡΙΟΣ (ἰδίᾳ)

Θὰ γίνω πενθερὸς ἡγεμόνος!

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ (ἰδίᾳ)

Ἐλευθερία καὶ πάλιν θὰ σὲ ἐπανίδω! Ὅρη τῆς Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας θὰ ἀντηχήσητε τὰς κραυγὰς μου! Μωρέα, θὰ χαρῆς καὶ θὰ ἀναζήσης!

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Τὸ δὲ σύνθημά μας;

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Μωρέας καὶ ἐλευθερία!

ΟΛΟΙ

Μωρέας καὶ ἐλευθερία!

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Τὴν εὐλογίαν σου, πάτερ μου!

ΣΥΜΕΩΝ (εὐλογῶν αὐτοὺς γονυπετίς.)

Ἔστε εὐλογημένα, τέκνα μου!

(εἰκὼν—καταπετάννυται ἡ αὐλαία).

ΠΡΑΞΙΣ Γ'.

ΑΔΕΛΦΟΣ καὶ ΑΔΕΛΦΗ

ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ Δ'.

Ἡ Σκηνογραφία παρίστανει αἰθυσάν τινα κυκλοειδῆ, φιλοκάλως διακεκοσμημένην ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σωτηρίου. Δεξιόθεν, ἀριστερόθεν, καὶ πρὸς τὸ βάθος θύραι μεταξὺ τῆς πρὸς τὸ βάθος καὶ τῆς ἀριστερόθεν εἰσόδου παράθυρον ἐξ οὗ διαφαίνεται τὸ ὄρος Ὀλενος. Ἐτέρα παράθυρα παραπλεύρως τῆς δεξιόθεν εἰσόδου ἀφ' ὅλων τῶν παραθύρων κρέμανται παραπετάσματα βαρύτιμα ἐν τῷ μέσῳ τράπεζα ἀνάκλιτρα—εἶναι λυκόφως.

ΣΚΗΝΗ Α΄

ΣΩΤΗΡΙΟΣ καὶ ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ.

—
ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Οὕτω λοιπόν, 'Ραίμουνδε, ὁ Καμπανίτης ἐνέδωκεν ἄνευ ἀντιστάσεως; ὑπέκυψεν εἰς τὰ χαρτῖα ἐκεῖνα χωρὶς νὰ ἐναντιωθῆ καθόλου;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Καὶ πῶς ἠδύνατο ἄλλως νὰ πράξῃ; Αἱ θελήσεις τοῦ θεοῦ του ἦσαν ἱεραὶ καὶ ἀπαραβίαστοι. Δὲν ἠδύνατο νὰ τὰς παραβῆ χωρὶς νὰ ἐπιούρη κατ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ὅλων καὶ αὐτῶν ἐτι τῶν ἱπποτῶν του. Ἄλλως τε τὰ χαρτῖα ἐκεῖνα προσδιώριζον ἐκ τῶν προτέρων τὴν θέσιν του. Ὄφειλε νὰ ἐμφανισθῆ τὴν 10ην μαρτίου καὶ ἐνεφανίσθη τὴν ἐνδεκάτην. Ἐνώπιον τῆς θελήσεως ταύτης τοῦ θεοῦ του ἔπρεπε νὰ ὑποκύψῃ.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Α! εἶναι πολὺ! ἐντὸς μιᾶς ὥρας κατεστράφησαν ὅλα τὰ σχέδιά μου.

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Πῶς! κατεστάφησαν! ἀπ' ἐναντίας ἠνορθώθησαν. Πρόκειται μόνον περὶ ἀλλαγῆς γαμβροῦ.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Τί εἶπες; μήπως...

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Λέγω ὅτι ἡ Ἑλένη, μελλόνυμφος

τοῦ Καμπανίτου, δύναται κάλλιστα νὰ γείνη σύζυγος τοῦ Γοδεφρείδου Βιλλαρδουίνου, υἱοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου. Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον ὅτι ἀντὶ νὰ γείνη εὐθὺς ἡγεμονὶς μέλλει νὰ περιμείνῃ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πενθεροῦ τῆς, τοῦθ' ὅπερ ὁμοῦ δὲν ἐμποδίζει τὸν γέροντα Σωτήριον νὰ λάβῃ ἐπιρροὴν παρὰ τῷ συμπενθερῷ του.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Καὶ δύναται τοῦτο!

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ,

Πῶς ὄχι; ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀναλαμβάνω νὰ διεκπεραιώσω τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Δύναμαι νὰ πείσω τὸν Βιλλαρδουίνον νὰ δώσῃ τὴν συγκατάθεσιν εἰς τὸν υἱόν του.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Εἶσαι ἄνθρωπος πολὺτιμος 'Ραίμουνδε! Ἄλλ' οἱ Ἕλληνας τοὺς ὁποίους ἐξηγεῖραμεν;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Εὐκόλῃ δουλειά!... Ἄ!... πρέπει νὰ τοὺς προδώσῃς εἰς τὸν Βιλλαρδουίνον.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Νὰ τοὺς προδώσω!

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Βεβαίως! ὁ Βιλλαρδουίνος λαμβάνων παρὰ σοῦ τὴν εἶδησιν τῆς ἀνταρσίας ἀφεύκτως θὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὸν

ποθοῦμενον γάμον. (Προσοχὴ νὰ μὴ μᾶς διαφύγῃ!)

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Νομίζεις;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ἀπόψε δὲν θὰ δοθῇ τὸ σύνθημα τῆς ἀνταρσίας;

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Ναί!

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Τότε πρέπει νὰ σπεύσωμεν! Ἐγὼ ὑπάγω νὰ προσκαλέσω τὸν Βιλλαρδουίνον καὶ διὰ νὰ μὴ δώσωμεν οὐδεμίαν λαβὴν ὑποψίας εἰς τοὺς Ἕλληνας πρέπει νὰ παρευρεθῶμεν ἀπόψε εἰς τὴν συνεδρίασίν των.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Πλὴν μὲ ὑπόσχουσαι ὅτι ἡ θυγάτηρ μου θὰ γείνη σύζυγος τοῦ Γοδεφρείδου;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Σοὶ δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὡς 'Ραῖμούνδου ὅτι θὰ γείνη! ὑπάγω! Προσοχὴ καὶ φρόνησις!

(ἀπέρχεται δεξιόθεν).

ΣΩΤΗΡΙΟΣ (μόνος.)

Προσοχὴ καὶ φρόνησις! ἕως ὅτου σοὶ δώσω τὸν κτύπον τοῦ ποδός, μισαρὲ Φράγκε! Ἄς ἐπιτύχω ἐγὼ ὅ,τι θέλω καὶ θὰ ἴδῃς τότε κάλλιον τὴν πτωχὴν

'Ελένην μου, ὅπως τὴν βλέπῃς νῦν, ἐκ τοῦ ὕψους τῆς κρεμάθρας. Πρέπει ὁμοῦ νὰ μυσῶ καὶ αὐτὴν εἰς τὰ σχέδιά μου. Προσοχὴ! εἶναι νέα! Ἄ! θὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς θελήσεις μου! θὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν φωνὴν τῶν συμβουλῶν μου. (ἐκ τῆς θύρας τοῦ βάλθους) Ἑλένη! Ἑλένη!

ΕΛΕΝΗ (ἐξωθεν)

'Ἴδου ἐγὼ, πάτερ μου!

(εἰσέρχεται ἡ Ἑλένη).

ΣΚΗΝΗ Β΄

ΣΩΤΗΡΙΟΣ καὶ ΕΛΕΝΗ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

'Ἐλθέ, κόρη μου, κάθησον ἐνταῦθα! (κάθηνται) θὰ σὲ ὀμιλήσω περὶ σπουδαιοτάτων ἀντικειμένων.

ΕΛΕΝΗ (μειδιῶσα)

Περὶ σπουδαιοτάτων ἀντικειμένων!

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Ναί, κόρη μου, θὰ σὲ ὀμιλήσω περὶ τοῦ μέλλοντός σου! Μὴ μὲ διακόπτῃς! Εἴκοσι καὶ δύο ἀνοίξεων ἄνθη ἔσταψαν τὸ μέτωπόν σου καὶ ἐτι οὐδένα λόγον σοὶ ἐποίησα περὶ ἐνδεχομένου τινός γάμου· πολλοὶ σὲ ἐζήτησαν, ἀλλ' οὐδεὶς παρῆχε τὰ ἀπαιτούμενα πλεονεκτήματα ἐπεθύμουν νὰ σὲ ἐξασφαλίσω θέσιν περίβλεπτον καὶ ὑψηλὴν, ὑπὸ πάντων φθονουμένην. Ἐκ τῶν προτέρων χωρὶς νὰ ἐρωτήσω τὴν καρδίαν σου σὲ εἶχον προσδιορίσει διὰ τὸν Ροβέρτον Καμπανίτην τὸν μελλόντα ἡγεμόνα τῆς Πελοποννήσου... Μὴ μὲ διακόψῃς...

Ἄλλ' ὅμως τὰ πράγματα ἤλλαξαν φάσιν καὶ ὁ Καμπανίτης ἀπερχεται ὡς ἤλθεν, ὁ δὲ Βιλλαρδουίνος μένει πάλιν εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ, βλαστὸς οἴκου ἐπισημοτάτου, αὐθέντης καὶ ἀναίμακτος κατακτητῆς τοῦ Μωρέως, νέος, εὐγενής, πλούσιος, οὗτος εἶναι ὁ ἀνὴρ ὃν ἀσκῶν πατὴρ δικαίωμα καὶ καθῆκον, σοὶ προορίζω ὡς μέλλοντα νυμφίον σου. Ἄλλως τε νομίζω ὅτι μετ' αὐτοῦ θὰ συζήσης εὐτυχέστερα ὡς γνωστοτέρου σοι, ἢ μετὰ τοῦ νέου Καμπανίτου. Αὐτὸν λοιπὸν πρέπει νὰ ἐκλέξης ἐπιστέφουσα τὰ μεγάλα μου σχέδια.

ΕΛΕΝΗ

Ἄλλὰ, πάτερ μου, εἶμαι κόρη ἀσθενῆς καὶ ἀκατάλληλος νὰ ἀναμιχθῶ εἰς τὰ μεγάλα σας σχέδια. Μὴ θελήσετε νὰ με μεταχειρισθῆτε ὡς ὄργανόν σας. Αἱ καρδίαί ἄς ἀπελίθωσεν ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φιλοδοξία, δύνανται νὰ λαξευθῶσιν ὡς ὄργανα· ἀσθενεῖς ὅμως καρδίαί, ὡς ἡ ἰδική μου, συντρίβονται ὑπὸ τὴν σφύραν τῆς βίας χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῶσι.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Τῆς βίας! εἶναι βίας ἀνάγκη ὅταν σοὶ δίδεται ὁ λαμπρότερος πῶν χριστιανῶν ἵπποτῶν, φέρων προῖκα ὅλα τὰ ἐπιγῆς φθονητότερα πλεονεκτήματα, ὅταν τίθεται εἰς τοὺς πόδας σου ἡ μεγαλειτέρα τῆς ἀνατολῆς αὐθεντία;

ΕΛΕΝΗ

Αὐθεντία! ἢ εὐτυχία τῆς θυγατρὸς σου δὲν ἔχει ἄλλο ὄνομα;

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Ἄκουσον, θύγατερ! αἱ νεανικαὶ αὐται ἰδιοτροπίαί πρέπει νὰ παύσωσιν· οὐδένα λόγον ἔχεις νὰ ἀρνηθῆς εἰς τὸν Γοδεφρείδον τὴν χεῖρά σου ὅστις σοὶ τὴν ζητεῖ. Ἄκουεις;

ΕΛΕΝΗ (ἀλλοφρονούσα)

Ἄλλὰ τί θέλετε παρ' ἐμοῦ, πάτερ;

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Θέλω νὰ δεχθῆς ἐκ τῆς χειρὸς μου σύζυγον τὸν ἐρασιμώτερον καὶ ἐνδοξότερον ἐνταυτῷ ἱππότην ἐκείνον εἰς οὗ τὴν κεφαλὴν ἐπιπετᾶ ἤδη ἡγεμονικὸν στέμμα, ἐκείνον ὅστις θέλει σὲ καταστήσει εὐτυχῆ. Θέλω νὰ δεχθῆς σύζυγον τὸν Γοδεφρείδον Βιλλαρδουίνον.

ΕΛΕΝΗ

Ἄλλὰ πάτερ νὰ με φονεύσης λοιπὸν θέλεις; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διέλθω ἡσυχος τὴν σκοτεινὴν μου μέχρι τοῦ τάφου ὁδόν; διατί σπεύρετε ἐπ' αὐτῆς ἀκάνθας ἀντὶ ἀνθέων; Ἄφετέ με ζῶσαν νὰ ταφῶ εἰς τι καταγώγιον κάλλιον ἢ νὰ με νυμφεύσητε μετ' ἀνθρώπου πρὸς ὃν οὐδεμίαν συμπάθειαν τρέφω.

ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Τί σημαίνουν θύγατερ, οἱ ἀπονενοημένοι οὗτοι λόγοι; Μήπως πετᾶ πρὸ τῆς φαντασίας σου λαμπρότερόν τι ὄνειρον; ἢ μήπως σὲ ἐξέπληξαν τοῦ Χαμαρέτου οἱ πατριωτικοὶ διθύραμβοι! Ἄφρων ὄνειροπόλος! Ἴσως ἐνθαρρύνεις τὰς μωρὰς ἀξιώσεις του διὰ μειδίαματος! μειδίαμα τῷ ὄντι πρέπει νὰ ἀποκριθῆ εἰς αὐτάς, ἀλλὰ μειδίαμα οἴκτου καὶ περιφρονήσεως.

(Ἀκολουθεῖ.)

Η ΔΕΝΔΡΟΣΤΟΙΧΙΑ ΤΩΝ ΣΤΕΝΑΓΜΩΝ.

(Διήγημα τοῦ VICTOR PUJO)

Ἡ δένδρστοιχία αὕτη, σκιερὰ καὶ μυστηριώδης, εἶναι ὁ τῆς προτιμήσεώς μου περιπάτος.

Ἐκεῖ, κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας, ὁ περιδιαβάων καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀνεξηγήτου εὐεξίας· ὑπὸ τὸ σκιερὸν ἐκεῖνο φύλλωμα, ὅπερ τὴν εὐώδη ὁσμὴν τῶν πευκῶν ἀποπνέει, νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου τιῆς δάσους τῶν Βασιλιῶν.

Ἐνίοτε τὸ μονότονον ἄσμα τοῦ σπίνου ἢ τῆς ὑπολαίδος ταρασσει τὴν σιγὴν ἧτις δεσπόζει εἰς τὸ ζωγραφικὸν τοῦτο τοπίον. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεσημβρίας αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου διεισδύουσαι ἀνα μέσον τῶν κλάδων σκιαγραφίζουσιν ἐπὶ τῆς λευκῆς ἀμμου τοῦ νηματοειδῆ σχῆμα τῶν φύλλων.

Ἡ δένδρστοιχία αὕτη εἶναι στενὴ· ἀλλὰ τὸ μῆκος τῆς ἐξαλείφει τὸ ὀλίγον τοῦ πλάτους τῆς. Ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει πρὸ αὐτοῦ θέαμα ἐξαισιον· μόλις λευκὸν τι σημεῖον φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου δεικνύει τὸ πέρας τοῦ θόλου.

Ἐκεῖ οἱ περιπατηταὶ εἰσὶν ὀλίγοι. Ἐνίοτε τὴν Κυριακὴν ζεύγη τινα δειλῶν ἐραστῶν ὄνειροπολοῦσιν ἐπὶ τινος καθίσματος ὑπὸ τὴν σκιάν γηραιᾶς κυρίσου.

Εἶπον ὅτι ἡ δένδρστοιχία αὕτη εἶναι ὁ τῆς προτιμήσεώς μου περιπάτος· ναί, ἀγαπῶ τὸ ποιητικὸν καὶ πέραν τῆς τύρβης τῶν πόλεων εὐρισκόμενον τοπίον τοῦτο, διότι αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἐν αὐτῷ πλέον ἀπομεμωμένον· ὅθεν πιστεύω ὅτι εἶμαι εἰς τῶν σπανίων θαμνῶν τῆς μικρᾶς ταύτης Ἐδέμ.

Σήμερον ἡ «Δένδρστοιχία τῶν Στεναγμῶν» μοι φαίνεται ὡραιότερα· οἱ κλώνες τῶν δένδρων κλίνουσι μετὰ πλειοτέρας χάριτος· ὁ ἀήρ καθαρότερος, μοι φαίνεται πλήρης ἀρωμάτων.

Ἡδῶς εἰσπνέω τὰς ἀναθυμιάσεις ταύτας τοῦ ἔαρος, καὶ ἀποκαλυπτόμενος, ἐγκαταλείπω τὸ μέτωπόν μου εἰς τὴν λάμπιν τοῦ

πανταχόθεν κατακλύζοντος φωτός.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ θρανίου ἐκείνου, ἐκεῖ κάτω, τί βλέπω;

Ἐανθὴ τις καὶ ὠχρὰ νεάνις, μὲ ὀφθαλμοὺς κυανοὺς ἐφ' ὧν ὁ πυρετὸς ἀνεγινόσκειται, κάθεται κρατούσα διὰ τῶν λευκῶν καὶ ἰσχνῶν δακτύλων τῶν ἀμμήτου κανονικότητος χειρῶν τῆς ἀνθῆς τι πασχαλέας. Ἡ φαίδεος ἐσθῆς τῆς καὶ τὸ λευκὸν κρηδεμῶν τῆς, ὀλίγον κεκλιμμένον ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς, συμφωνοῦσι μετὰ τοῦ περικυκλουμένου αὐτὴν φυλλώματος.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς νεάνιδος ταύτης ἀτενῶς προσβλέπουσι τὸ ἄνθος ὡσεὶ ἀπευθύνοντες εἰς αὐτὸ ἐρώτησίν τινε. Ἄλλ' οἱ μικροὶ κώδωνες τῆς πασχαλέας δὲν ἀποκρίνονται εἰς τὰ περιπαθῆ ἐκεῖνα βλέμματα.

Αἴφνης ἡ νέα κάρη θωπεύει διὰ τῶν χειλῶν τῆς τὸ ἄνθος, ὅπερ, διὰ τῶν χροασθῶν αὐτοῦ πετάλων ἀνταποδίδει τὴν ἡδυτέραν θωπεῖαν του εἰς τὸ συγκεκλιμένον ἐκεῖνο στόμα.

— Πτωχὸν ἄνθος! ψιθυρίζει ἡ νεάνις· πτωχὸν ἄνθος! μοὶ ἀνταποδίδεις τὸ φίλημά μου! καὶ ἐγὼ σὲ ἀπέσπασα πρὸ ὀλίγου ἐκ τῆς γειτόνος ἀνθοδέσμης! Πρὸ μικροῦ ἔτι ἐθερμαίνεσο ἐκ τῶν ἀκτῖνων τοῦ ἡλίου, ἔμεψυσκεσο ἐκ τοῦ φωτός καὶ τοῦ καθαροῦ ἀέρος. Ἡ ἐκρινὴ αὕτη ἡμέρα ἐμελλε νὰ ἦναι μία τῶν ὡραιότερων ἡμερῶν τῆς πόσον, φεῦ! βραχείας ζωῆς σου! Σὲ εὔρον ἐπὶ τῆς ἑδοῦ μου καὶ δι' ἀδυσωπότητος χειρὸς σὲ ἔδρεψα ἵνα εἰσπνεύσω τὸ ἄρωμά σου.

» Σὲ ἔδρεψα, εἶπον; ὄχι, ἄφειλον νὰ εἶπω ὅτι σὲ ἐθα νά τωσα, σὲ συνέτριψα· τὸ ἔδρεψα εἶναι λίαν ἡδύ. Καὶ ἰδοὺ ἤδη ἡ στεφάνη σου ἐμαράνθη, τὰ φύλλα σου σχεδὸν ἐξηράνθησαν, καὶ μετὰ τινεσ στιγμᾶς δὲν θὰ ἦσαι πλέον τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο ἄνθος, οὐδὲ κάλυξ ὑπναιόγεται τὴν πρῶταν ταύτην εἰς τὰ φίληματα τῆς ἡοῦς.»

» Τοιοῦτον ἦτο τὸ πεπρωμένον σου;

» Ἡ εἰμαρμένη εἶναι ὁ μόνος σκληρὸς νόμος ὅστις διέπει ὅλα τὰ πράγματα ἐδῶ κάτω;

» Ὡ! ὅταν διανοοῦμαι τὰ βαθέα ταῦτα μυστήρια μένω ἐνεὰ ἐκ φρίκης.

» Ὁ Θεέ μου! πόσον ἡ παντοδυναμία σου εἶναι μεγάλη καὶ πόσον τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἀνεπίσχυρον πρὸ τοῦ μεγαλείου σου.

» Ὅταν σὲ ἀπέσπασα, ὦ πτωχὸν μικρὸν ἄνθος, ἀπὸ τοῦ κλάδου, τοῦ τόσον ὑπερπράνου διότι σὲ ἔφερον, ἤμην ζηλότυπος βλέπουσά σε πλήρες ζωῆς, ἰσχύος καὶ ωραιότητος, νὰ χαίρησαι ἀμέριμνος τῶν γλυκερῶν ἡμερῶν τοῦ ἔαρος, ἐνῶ ἐν τῷ βᾶθει τῆς καρδίας μου ὑφίσταται ὁ καταπρώγων τὰ σπλάγγνα μου σκώληξ! ἐνῶ αἰσθάνομαι τὸ ἔδαφος τρέμον ὑπὸ τὰ βήματά μου, καὶ τὴν ψυχὴν μου ὀλίγον κατ' ὀλίγον, βραδέως, προσπαθοῦσαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ εὐθραυστον τοῦτο περικάλυμμα... τὴν ψυχρὰν ταύτην φυλακὴν ἧτις με προξενεῖ τὴν ὀδύνην...

» Ναι, σὲ ἐζήλευον, ἀθῶον ἀνθύλλιον ἡ νεότης μου, ἀποκληρωθεῖσα τῆς εὐτυχίας σου, ἐφθόνη τὴν γαλήνην σου, τὴν ἀμέριμνον ζωὴν σου, καίεις παροξυσμὸν ἀπελπισίας ἠθέλησα νὰ συνάψω τὴν τύχην σου μετὰ τῆς ἰδικῆς μου... Ἐὰν ἔχῃς ἐπίσης ψυχὴν, μικρὸν ἄνθος, καὶ ἐὰν ἡ καθαρὰ αὕτη ψυχὴ κυμαίνεται, τάνυν, ἀναποφάσιτος εἰς τὸ φῶς, ὅπερ με περικυκλοῖ, εἰς τὸν ἀέρα, ὃν εἰσπνεῖ τὸ στήθος μου, εἶθε νὰ ἡδύνατο ἡ ψυχὴ σου αὕτη νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς ἰδικῆς μου, νὰ ἐισδύσῃ εἰς τὰς μυχαίτερας μου σκέψεις! εἶθε νὰ δυνήθῃ νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν πνοὴν ἧτις φαίνεται ἔτοιμος νὰ διαφύγῃ τοῦ στήθους μου! »

Ὁ μονόλογος οὗτος με συνεκίνησε βαθέως διότι διήγειρεν ἐν ἐμοὶ μυριάς ὄσας σκέψεις.

Ἐπλησίασα ἐγγύτερον ἀπαρτήρητος.

Τίς ἦτο ἡ νέα αὕτη γυνή; Ἦρχετο εἰς τὸν κήπον ἀπλῶς μόνον ἵνα βεμβάσῃ;

Τὸ χαῦνον τοῦ βλέμματός της, ἡ ἰσχνότης τῶν χειρῶν της καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ὠχρότης τῆς μερρῆς της προῦδιδον τὸ σαθρὸν τῆς πρὸ πολλοῦ ὑποσκαπτομένης ὑγείας της, — σῶμα ἐξ οὗ ἡ ζωὴ ἀνεπαίσθητος ἀπεσύρετο. Ὁδύνην προῦξενεῖ ἡ θέα τῆς ὄσον ωραίας τὴν καὶ ταλαιπώρου νεανίδος ταύτης μετὰ τὴν ξανθὴν μακρὰν κόμην της, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ποιητικῆς καὶ ἀνθούσης ἐκείνης φύσεως.

Τίς ἦτο; τί ἔπραττεν ἐνταῦθα; ἠρώτησα ἐκ δευτέρου ἐμαυτὸν ὑπὸ ζωνῆς περιεργείας κι-

νούμενος.

Μόλις ὅμως ἐπέρανα τὴν σκέψιν μου ταύτην καὶ παρετήρησα ἐν τῇ δένδροστοιχίᾳ νέον τινὰ ἐνδεδυμένον κομφῶς κατὰ τὸν τελευταῖον συρμόν.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐξωγραφεῖτο μελαγγολία ὑπέμετρος οἱ ὀφθαλμοὶ του, οἱ μεγάλοι καὶ ζωηροί, ἔφερον τὸν τύπον ὀδύνης ἰσχυρᾶς, ἀλλ' ὑποκόφου καὶ συνεχομένης.

Ἐπλησίασε τὴν νέαν καὶ ἐκαθέσθη πλησίον της, λαβὼν τὰς χεῖράς της ἐντὸς τῶν ἰδικῶν του.

— Σήμερον, Ἰωάννα, δὲν εἶσαι τόσον ὠχρὰ ὅσῳ χθές!

— Καὶ ἐν τούτοις δὲν αἰσθάνομαι ἐμαυτὴν καλλίτερον, μολοντί τὸ ζωνῶν αὐτὸ φῶς καὶ ἡ καλλονὴ τῆς δένδροστοιχίας ταύτης μοὶ προξενούσιν εὐεξίαν τινὰ ἀσυνήθη καὶ ὅλως νέαν δι' ἐμέ.

— Ἄλλ' ἐγὼ ἐλπίζω, πολυπόθητός μου μνηστῆ, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ὠραίων ἡμερῶν θὰ ἀνακτήσωμεν καὶ οἱ δύο τὴν εὐτυχίαν μας. Μὴ σκεπτόμεθα πλέον περὶ τῶν ζοφερῶν ἡμερῶν ἀφοῦ αἱ φωτεινὰ ἐπανέρχονται.

— Ὁ φίλε, λυποῦμαι πολὺ ὅτι θὰ σὲ προξενήσω θλίψιν· ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι ἀπέρχομαι... Αἰσθάνομαι τὸ σῶμά μου κλίνον ἐπὶ μᾶλλον πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν ψυχὴν μου λυτρουμένην τῶν δεσμῶν της... Μοὶ φαίνεται μάλιστα ὅτι εἶμαι ἐλαφρότερα σήμερον.

— Διατί νὰ ἐγκαταλείψῃς εἰς τὰς μαύρας ταύτας ἰδέας; Πιστεύεις ὅτι ὁ θάνατος θὰ ἐπιθυμήσῃ τοῦ νέου τούτου καὶ ὠραίου σώματος; Νομίζεις ὅτι τὸ δρέπανόν του θὰ τολμήσῃ νὰ δρέψῃ τὸ ἄνθος τοῦτο τὸ πλήρες ἐπὶ ζωῆς καὶ νεότητος; Οἱ βραχιόνες μου εὐρίσκονται ἔτοιμοι νὰ σὲ κρατήσωσι... Τὰ φιλήματα μου θὰ ἀνανεώσωσι τὸ βευστὸν τῆς ζωῆς εἰς τὰς φλέβας σου, καὶ ἡ ψυχὴ σου θὰ μείνῃ εἰς τὴν κατοικίαν της ὡς τι πτηνὸν θεραπευόμενον καὶ φυλασσόμενον ἐν τῷ κλωβίῳ του... Ἀγαπώμεθα! ὁ ἔρωσ μας δὲν θὰ ἦναι ὁ ἰσχυρότερος;

— Ὁ Ἀδριανέ μου! ὁπόση εἶναι ἡ ἀπελπισία μου ὅτε βλέπω ὅτι ὄλαι αὐταὶ αἰ ὠ-

ραῖαι ἐλπίδες θὰ ἐξαφανισθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου, ὡς ἐξηρανίσθησαν ὄλα τὰ ὄνειρά μου! Νὰ αἰσθάνεται τις ὅτι ἐγκαταλείπει τὴν ζωὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατ' ἐκάστην, ἐνῶ ἐπιθυμεῖ νὰ ζήσῃ!... Ὅποιαν πικρίαν αἰσθάνεται ἡ καρδία μου ὅταν βλέπω ὅτι προσκαλοῦμαι καὶ ἐδῶ ΚΑΤΩ καὶ ἐκεῖ ΕΠΑΝΩ!.. Ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, εἰς τὸ ἀπειρον ὑπὸ τῆς δίψης ἐκείνης τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἡρεμίας, αἰτινές εἰσιν ἔμφυτοι τῆ ψυχῆ ἡμῶν. Πᾶν ὅ,τι με παρηγορεῖ, πᾶν ὅ,τι ῥίπτει ὀλίγην λάμψιν ἐπὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν μου, τῶν συνήθως τὸσῳ ζοφερῶν, εἶναι ὅτι ὁ θάνατος, ὅπως θεωρῶ αὐτόν, δὲν με προξενεῖ οὐδόλους τρόμον. Καὶ ἐπὶ τούτου σὺ με καθυσύχασες κατὰ τὰς φιλοσοφικὰς μας συνομιλίας, ἐνθυμείσαι; Ἄ! τότε εἶμεθα εὐτυχεῖς καὶ οὐδὲν ἐτάραττε τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῶν!

— Τῶνόντι, ἠθέλησα νὰ σὲ μυσῶ εἰς τὰς μυχαίτερας μου πεποηθήσεις, ἠθέλησα νὰ συμμερισθῆς τὰς ἰδέας μου καὶ τὰς ἐλπίδας μου. Ἠγνόεις ἔτι τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς· πλήρης τῶν παρελθουσῶν δοξασιῶν, ἔξῃς εἰς συνεχῆ ἀγνοίαν ἐρωτώσα ἐαυτὴν ἀνα πάσαν στιγμὴν ἐὰν θὰ ἐπορεύετο, μετὰ τὸ πέρας τῆς ζωῆς σου, νὰ συμμεθέξῃς τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐκλεκτῶν ἢ νὰ καιπσαι αἰωνίως εἰς φρικώδη κόλασιν. Τότε σὲ ἐδίδαξα πόσον ἦτο ἄδικος καὶ σκληρὸς ὁ Θεὸς τῆς πεπλανημένης φαντασίας σου. Διήνοιξα τὴν καρδίαν σου εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐλπίδα καὶ σοὶ ὑπέδειξα τὸ ἀπειρον ἡμῶν τοῦ κατωτέρου καὶ ἀνωτέρου κόσμου· καὶ ὁ Θεὸς τοῦ σύμπαντος τούτου σοὶ ἐφάνη ἀπειρως μείζων καὶ τελειότερος ἐκείνου, ὃν ὡς φρόητρον σοὶ παρίστανε πρότερον ἢ φαντασία σου.

— Ὁ! να! καὶ τότε κατενόησα μετὰ μερίστης εὐχαριστήσεως τί ἦτο ἡ ψυχὴ, αὕτη ἡ δύναμις ἡ ἄοριστος καὶ ἰσχυρὰ ἢ ἐζήτουν πανταχοῦ καὶ οὐδαμοῦ τὴν εὐρίσκον. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐπέχυσε φῶς λαμπρὸν ἐπὶ τοῦ σκότους τῆς γυναικείας ἀγνοίας μου. Ἡ διάνοιά μου ὑπὸνθη ἔκτοτε, καὶ ἡδυνήθη, χάρις εἰς σὲ, νὰ περιλάβω ἐν τῷ πνεύματι

μου ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ὡς καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Ὅθεν, ὡς σὲ εἶπον, δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον· τὸν περιμένω μετὰ γαλήνης καὶ ὑπομονῆς. Καὶ θὰ ἤμην εὐτυχὴς ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ἀπελευθερώσεώς μου, ἐὰν δὲν σὲ ἐγκατέλιπον μόνον ἐνταῦθα νὰ περάνης ζωὴν πικρὰν καὶ πλήρη ἀποθαρρύνσεως...

— Μὴ ὀμιλῆς τοιουτοτρόπως, πολυέραστός μου φίλη! συντρίβεις τὴν καρδίαν μου... Καὶ ἐν τούτοις ἐὰν ἤξευρες πόσον καθήδυναί μοι ἀκούον ἀπὸ σὲ τοὺς λόγους τούτους! Διότι εἰς πᾶν ὅ,τι μοὶ λέγεις ἀνευρίσκω τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδίων μου κινήματων. Ἐὰν ἀποθάνῃς ἡ ζωὴ μου ἔσται ὀλιγώτερον πικρὰ, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ σὲ ἐπανεύρω ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ ἀπειρον, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ σὲ ἔχω συνεχῶς· πλησίον μου, ἀγαπῶσάν με πάντοτε, συμβουλευούσάν με κατ' ὕπνου καὶ ἀποστελλούσάν με οὕτω διάφορα εὐδαιμονίας ὄνειρα!... Ἄ! πόσον εἶναι ἡδὺ τὸ νὰ γνωρίζῃ τις ὅτι τὰ φιλούμενα πρόσωπα, ἅτινα ἀπέπησαν εἰς τοὺς αἰθέρας εὐρίσκονται μετὰ ἡμῶν καὶ μᾶς ἀγαπῶσι πάντοτε!... Ἐσχάτως ἔτι, ἐν τινὶ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν ποιητὴν Εὐγένιον Βαζεν, ὁ Βίκτωρ Οὐγὼ δὲν ἔλεγεν: «... Εἰζεύρετε καλῶς ὅτι δὲν πιστεύω εἰς τὸν θάνατον: οἱ νεκροὶ εἰσὶν ἀόρατοι, ἰδοὺ τὸ πᾶν...» Ἄλλὰ τί φλυαρίας σὲ λέγω, Ἰωάννα μου; Ἀσημονῶ ὅτι εὐρίσκειται ζωῶσα ἔτι εἰς τοὺς βραχιόνάς μου, καὶ ὅτι θὰ ἐδίδον μυριάκις τὴν ζωὴν μου ἵνα σὲ ἀποσπᾶσω τοῦ θανάτου!...

— Θάρρος, φίλε! Κλίνον τὸ μέτωπόν σου ἐνώπιον τῶν θείων λόγων. Ὁ Θεὸς θέλει ὅπως ὑπάγω νὰ εὕρω τὰς ἀδελφάς μου εἰς τὸ ἀπειρον. Παρηγορήθητι. Δός μοι τὴν χεῖρά σου ὅπως θλίψω αὐτὴν ἐπὶ ἀπαξ· θές τὴν ἄλλην ἐπὶ τῆς ἔτι παλλούσης καρδίας ταύτης ἵνα ἀπολαύσῃς τῶν τελευταίων καλῶν, τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ἔρωτός μου ἐπὶ τῆς σφαιρας ταύτης... Αὐριον ἢ μεθαύριον ἡ ψυχὴ μου ἀπελευθεύεται τῆς εἰρκτῆς της· εἰς μόνος δεσμός τὴν κρατεῖ ἔτι εἰς τὴν ἄλυσσον τοῦ καταδίκου... Στιγμὰς τινὰς μάλιστα αἰσ-

θάνατοι όλον τό ρευστόν τρέμον καθ' όλον τό σώμά μου, ὡσεὶ ἀποσειόν ἕκαστον μόριον τῆς ὕλης καὶ τότε εἶμαι τόσον ἐλαφρὰ, αἰσθάνομαι τοιαύτην ἀνακούφισιν ὥστε ἐρωτῶ ἑμαυτὴν ἐάν πράγματι ἀνήκω ἐτι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῆς Γῆς.

— Ὡ Γιῶννα μου! μοὶ προξενεῖς φόβον... Βλέπω ὅτι δὲν θὰ μείνης ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, καὶ ὅτι μετ' οὐ πολὺ, φεῦ! θὰ ἐπανίδῃς τὴν μεγάλην οὐράνιον πατρίδα, τὴν πατρίδα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Φρικιῶ ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ὀλεθρίου ταύτης στιγμῆς καὶ δὲν τολμῶ νὰ βλασφημῆσω κατὰ Θεοῦ αἰωνίως ἀγαθοῦ, ἐξόχως δικαίου... Δέομαι μόνον αὐτοῦ ὅπως μοὶ δώσῃ τὸ ἀναγκαῖον θάρρος οὐ ἔχω ἀνάγκην, ἵνα ἴδω τὴν πρόωρον ἀναχώρησίν σου ἀνευ λύπης καὶ ὀδυρμοῦ... -

— Ἄ! πόσον με ἀποκαθιστᾶς εὐτυχῆ, φίλτατέ μοι Ἀδριανέ!.. Αἱ ἰδέαι αὐταὶ εἰσι παρηγόριοι. Θὰ ἀναχωρήσω ὅθεν μετὰ μείονος λύπης εἰδυῖα σε ἰσχυρότερον ἐν τῇ δυστυχίᾳ. Ἔχε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὄν· δέχθητι τὴν ὑπαρξίν οἷα ἐστὶ. Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ ἡμέραι τῆς δοκιμασίας καὶ τῶν ἀγῶνων εἶναι βραχυταῖαι, — μηδὲν πρὸ τοῦ αἰωνίου τῆς ὑπάρξεως. Ἄντὶ νὰ θλιβώμεθα διὰ τὸ ἀδυσώπητον τῆς τύχης, πρέπει νὰ εὐλογώμεν τὸν Θεόν, διότι μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐπανορθώμεν τὰ λάθη μας, ὅπως ἀνοψούμεθα καὶ πλησιάζομεν πλειότερον εἰς τὴν τελειότητά Του.

— Ἡ ἰδέα αὕτη, Γιῶννα, πρέπει νὰ μᾶς ἐνδυναμοί ὅπως ὑπορέωμεν μεθ' ὑπομονῆς ὅλας αὐτὰς τὰς μικρὰς πικρίας μας... Ναι, οἱ ἄνθρωποι θὰ ἦσαν καλλίτεροι ἐάν ἐν ὅσῳ ν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἐάν πρὸ πάντων ἐνόουν τὸν ἐπὶ τῆς Γῆς προορισμόν των. Ἐλπίζωμεν, φίλη μου, ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ μέλλοντος ἔσεται ἡ φυσικὴ θρησκεία, ἡ αἰώνιος ἐκείνη ἣτις ὀφείλει νὰ ἀποκαταστήσῃ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς σφαίρας ταύτης ἕνα λαὸν ἀδελφῶν ζώντων ἐν τῇ αὐτῇ συγκοινωνίᾳ τῶν ἰδεῶν, καὶ προσπαθούντων τὴν ἐπίτευξιν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ.

— Ἐως σήμερον, φίλε μου, ἡ ἀνθρώπινος ἐπιστήμη περιπλανᾶτο ὡς ὁ τυφλὸς ἐβάδιζε

δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν παραγναρίζουσα ἢ ἀρνούμενη τὰς ἐξόχους ἀρετὰς τῆς Φύσεως. Ἡ φιλοσοφία ἐπομένως, παρασυρθεῖσα, περιπλεχθεῖσα εἰς τὴν ἀδιεξίτητον ταύτην σύγχυσιν, ὑπέφερεν ὀλίγον. Ἄλλ' ἡμέραν τινὰ ἢ ἐπιστήμη συνενωθῆσεται μετὰ τῆς θρησκείας, καὶ ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης ἀναγεννηθῆσεται ἡ ἐπίγειος φιλάνθρωπία, ἣτις ἔσται συμπαθῶς εἰς σχέσιν μετὰ τῶν Οὐρανίων Κόσμων.

— Ἐάν ἡ φιλάνθρωπία προοδεύῃ ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ ἴδωμεν ἀναμφηρίτως τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ ὑψίστου πολιτισμοῦ. Αἱ ἐργασίαι τῶν προηγουμένων καὶ συγχρόνων ἐθνῶν προητοίμασαν καὶ προετοιμάζουσι τὴν ὁδὸν εἰς τὰς μεγάλας ἰδέας τοῦ Μέλλλοντος... Ἡδὴ ὁ ἀτμός, ὁ ἠλεκτρισμός, τὸ φῶς ἔθεσαν τὴν ἐπιστήμην ἐπὶ τῆς νέας ταύτης ὁδοῦ. Τὸ φῶς πρὸ πάντων θὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἕξοχα θαύματα.

— Πόσον ὅλα ταῦτα τὰ πράγματα μοὶ προξενοῦσι χαρὰν εἰς τὰς στιγμὰς ταύτας τὰς τόσῳ θλιβεράς δι' ἐμέ! Ἄλλοτε ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐθλίβε τὴν καρδίαν μου. Σήμερον τὸν θεωρῶ κατὰ πρόσωπον χωρὶς νὰ συνορρωθῶ, διότι εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν πρόοδον. Τὸ ἐγκρατεῖται τὸν κόσμον τοῦτον ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ εἶνε πραγματικὴ σκληρὴν διὰ τὸν μὴ συμμεριζόμενον τὰς δοξασίας ἡμῶν. Ὁ γέρον, ἐκ τῶν προτέρων γινώσκει ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὰς τελευταίας τοῦ ἐλπίδας, ὅθεν σθένεται ἀνεπαίσθητος, ὡς λύχνος ἐλλείπει ἐλαίου. Ἄλλ' ἐγὼ, νέα, πλήρης ὄνειροπολημάτων, βλέπω τὴν ζωὴν νὰ με ἐγκαταλείπει ἡμέραν καθ' ἡμέραν. Ἡδὴ αἰσθάνομαι ἑμαυτὴν γηράσασαν εἰς τὸ σώμα μου τὸ αἷμα δὲν κυκλοφορεῖ σχεδὸν πλέον τὰ νεῦρα, οἱ ὀδοὶ οὗτοι τῶν ρευστῶν τῆς ψυχῆς παύουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν. Οὕτω βλέπει ὁ στηθικὸς ἐξαφανιζομένης, ἡμέραν καθ' ἡμέραν, ὥραν καθ' ὥραν, τὰ τελευταῖα ἀντικείμενα ἅτινα προσέβαλλον τὴν ὄρασίν σου. Ἐπὶ τέλους τὸ σώμα σου βαρύνεται καταπίπτει καὶ ἀφίνει νὰ ἐκφύγῃ, ὡς ζεφυρίτιδά τινα αὐραν, τὴν ψυχὴν, τὸ ρευστόν τοῦτο ὅπερ τὴν ἐζωογονεῖ. Ὁ χωρισμός οὗτος ἐκτελεῖται

ἀνευ τιναγμοῦ, ὡς τὸ μῦρον ἐκφεύγει τοῦ ῥόδου ὅταν τοῦτο ξηραίνεται κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ φθινοπώρου... Ἐπανελάθωμεν οἱ-κοι, φίλε μου ἄγωμεν... αἰσθάνομαι ἑμαυτὴν ἀσθενεστέραν... ἄγωμεν!

Ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις ἡ νέα ἀσθενὴς ἠγέρθη βραδέως καὶ ἔλαβε τὸν βραχίονα τοῦ νεανίου. Δύω δὲ λεπτά μετὰ ταῦτα ἤμην μόνος ἐν τῇ ἀδενδρστοιχίᾳ τῶν στεναγμῶν

Παρθλθον ὀκτῶ ἡμέραι.

Περιεπάτου ὡς συνήθως εἰς τὴν δενδρστοιχίαν ἣν ἀγαπῶ τόσον.

Ἦτο ὡραία τις ἡμέρα τοῦ μηνὸς Μαΐου καὶ ἐγὼ εὐρισκόμεν ἐκεῖ πρὸ μίας ὥρας. Τί θαυμάσιον θέαμα εἶχον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου!

Αἱ πεύκαι καὶ αἱ ἔλατοι ἀνέβαλλον. Μακροὶ πρασινοχρόοι κλάδοι διεσταυροῦντο πανταχόθεν ὁ χυμὸς τῶν δένδρων τούτων ἔσταζεν, ὡς δάκρυα χρυσᾶ, ἀπὸ τῶν λευκοφαίων φλοιῶν αἱ βράνιδες τῆς διαφανοῦς βήτινης, προσβαλλόμεναι ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἐφαινότο ὡς μαργαρίται ἀπαστραπτοντες ὑπὸ χλοερῶν στέγασμα εἰς τὰ πυκνότερα μέρη τῆς δενδρστοιχίας ἐσχηματίζοντο στέφανοι ὑπὸ δεσμιδίων διαφόρων λευκῶν καὶ εὐωδῶν ἀνθέων.

Οὐδὲν νέφος ἦν ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε μέσον ἀτμοσφαιρας σχεδὸν διαυγοῦς.

Ἐάν ἡ εὐτυχία ἐνεκαθίστατο ἐπὶ τινος μέρους τῆς γῆς, ἀμφιβάλλω ἂν θὰ προὔτιμα τοῦ τοπίου τούτου ἕτερον μέρος.

Ἦμην καταγοητευμένος, ἐπεθύμου νὰ ἤμην ἄνθος ἢ πτηνὸν ὅπως κάλλιον χαρῶ τῆς ἐξαισίου ταύτης πρωίας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐνίοτε τόσον ἀπασχολημένος ὑπὸ τῶν ψυχρῶν πραγματικοτήτων τῆς ζωῆς ὥστε δύναται νὰ εὐχεται ὅπως ζήσῃ στιγμᾶς τινας ἐπὶ τῆς κατωτέρας κλίμακος τῶν ὄντων ἵνα βυθισθῇ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὄνειρου.

Οὕτως ἐσκεπτόμην προσεβλέπων τὴν μεγαλυπρεπῆ θέαν τῆς ὡραίας φύσεως ὅτε στραφεὶς παρετήρησα καὶ ἕτερον περιπατητὴν πλησίον μου. Ἦτο ὁ νέος ὃν εἶδον συνομιλοῦντα μετὰ τῆς ἀσθενοῦς νεάνιδος ὀκτῶ ἡμέρας πρότερον.

Ἐτχετίσθημεν. Μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ μνηστὴ του ἐγκατέλιπε τὴν Γῆν ταύτην πρὸ πέντε ἡμερῶν.

Ἐκαθήσαμεν ἐπὶ τοῦ ἰδίου θρανίου ἐφ' οὗ συνομίλησαν ὁμοῦ Ἄκτις ζωηροῦ φωτὸς συνοδευομένη ὑπὸ ἐλαφρᾶς ἀέρας μᾶς ἀπέσπασεν αἴφνης τοῦ βρεμβασμοῦ μας· θὰ ἔλεγε τις ὅτι τῆσφρος ἔλαμπε περίξ ἡμῶν. Ἡ παραδοξὸς αὕτη λάμψις ἐξαλείφουσα καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἡμέρας μᾶς ἐξέπληξε καὶ παρήγαγεν ἡμῖν πληθὺν ἐντυπώσεων.

— Μὴ εἶναι ἄρα γε ἡ πολυπόθητός μου Γιῶννα, ἐπιθύρησεν ὁ σύντροφός μου.

— Τίς εἶδεν; ἀπεκρίθη. Δὲν γνωρίζομεν τὰ μυστήρια τῶν νόμων τῆς φύσεως. Τὸ Πνεῦμα ἀπαλλοτριούμενον τῆς ὕλης δύναται νὰ λάβῃ ἐπ' αὐτῆς ἐπιρροὴν ἣτις ἐπι εἶναι ἄγνωστος ἡμῖν.

— Ἡ λευκὴ αὕτη λάμψις ἣτις προσέψαυσε τὸ μέτωπόν μου μοὶ φαίνεται οὕτω τὸ ἀπατήθῳ, πιστεῦω, ἀποδιδῶν οὕτως εἰς τὴν Γιῶνναν μου, διάνοιαν ἕξοχον, πνεῦμα ἐκλεκτὸν ἐν τῇ οὐρανίῳ ἱεραρχίᾳ...

ΚΩΝΣΤ. Α. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙῳ.

Οὐδαμῶς ἄλλοθι δύναται τις νὰ ἐνοήσῃ κατὰ βάθος τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ματαιότητα ἢ ἐνεκροταφεῖω.

Ἡ πένθιμος καὶ μυστηριώδης ἐκείνη σιγὴ ἢ ἐπικρατοῦσα νυχθημερῶν, ἢ παγετώδης ἀπομόνωσις, οἱ λευκοὶ τάφοι ἔχοντες ἐμβλημα μέλανα σταυρὸν, τὰ θρησκώδη ἐπιτύμβια, ἢ τελευτοῖα καὶ μόνη αὕτη προσαγορεύουσι τοῦ τεθνεῶτος πρὸς τὴν ζωὴν, τὰ ὑψίκοσμα καὶ σκιεῖντα δένδρα ἐφ' ὧν ἀτρέμα ἐμφωλεύει ὁ νυκτοκόραξ, πάντα ταῦτα φερούσι τὸν ἐπισκεπτόμενον εἰς χῶρον ν' ἀναπτύξῃ βαθυτάτας μελέτας.

Χαίρετε, μεμονωμένα μέρη, ὑπναλέοι τάφοι, σιγῆρὰ τῶν νεκροπολιτῶν ἐνδικαιτήματα!

Ἐνῶ τὴν σοβαρὰν θέαν σας ἐκ παραδόξου φρίκης ἀποστρέφεται τὸ ὄμμα τοῦ φαύλου, ἡ καρδία τοῦ εὐαίσθητου εὐρίσκει πλησίον σας πηγὴν μικτῶν αἰσθημάτων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν.

Πόσα ὠφέλιμα μαθήματα, πόσαι ἐμβριθεῖς καὶ διδακτικαὶ μελέται παρουσιάζονται εἰς τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἤξευρε νὰ σὰς συμβουλεύηται!

Σεῖς μόνον δύνασθε ν' ἀντιπαραταχθῆτε κατὰ τῆς ματαιότητος καὶ κενοδοξίας, καὶ διὰ τῆς ἐμφαντικωτέρας εἰρωνείας νὰ παρουσιάσητε εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀγνοίαν τῶν γηϊνῶν τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν.

Πόσον ἐνάρετος δύναται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα ὁ ἄδικος, ὁ τύραννος, ὁ κακοῦργος!

Πόσον εὐαίσθητος ἤθελε καταστῆ ὁ τραχὺς πλοῦσιος μετ' ἐπιστάσις κατακτρῶν ἐδῶ τὴν πλάστιγγα τῆς ἰσότητος σταθμίζουσαν ἐξ ἴσου τὴν ἐπίχρυσον ἀλαζυνείαν τοῦ μετὰ τὰ ῥάκη τοῦ πένητος! Κραῖσι! Ῥίψατε βλέμμα ἐπὶ τοῦ φρικαλέου τούτου θεάτρου καὶ θέλετε συναντήσῃ τὸν σοφώτερον Σόλωνά σας!

M. H.

ΛΟΓΟΣ

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΚΕΧΑΓΙΑ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ, ΗΘΩΝ ΚΑΙ ΘΕΙΜΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Σεβαστὴ καὶ φιλόμουσος ὁμήγουρις,

Καλὸν καὶ ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν πρόκειται νὰ πανηγυρισθῶσι καὶ καὶ δημοσίᾳ οἱ διανοητικοὶ τῶν παιδευομένων ἀγῶνες, δι' ὧν δύναται ἡ καχεκτοῦσα κοινωμία ν' ἀτενίσῃ πρὸς μέλλον εὐτυχέστερον, καλὸν εἶναι, λέγω, ἐν τῇ ταύτῃ ἡμέρᾳ, εἰλικρινῶς καὶ ἀπαρακαλύπτως νὰ ἐκθέσῃ καὶ ἡ σχολὴ ἐνώπιον ἡμῶν τοὺς ποθοὺς τὰς ἐπιθυμίας τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς φόβους αὐτῆς οἵτινες κατέχουσιν αὐτὴν κατὰ τὴν προσπά-

θειαν τῆς εἰλικρινοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀνά χειρὸς αὐτῆς παιδευτικοῦ προγράμματος.

Ἄλλ' ὅμως καλὸν καὶ δίκαιον παρίσταται ἡ τῆς ταύτης τῆς σχολῆς πρὸς τοὺς γονεῖς κοινωμία, τὸση δυσχερῆς ἀποβαίνει καὶ ἴσως ἐπικίνδυνος ἡ ἐλευθέρω τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων διαδῆλωσις· ἐπειδὴ κατὰ τὴν παρούσαν περίοδον τῆς μετατροπῆς τοῦ ἔθνικου ἡμῶν βίου, ἐν ἧκατ' ἀνάγκην, δι' ἔλλειψιν κυρίου παιδαγωγικοῦ, αἱ ἀτομικαὶ ἐπικρατοῦσιν ἰδέαι καὶ δοξασαί, ἐν ἧ ἀδασανίστως ἀποδεχόμεθα πᾶν τὸ ὑποδεικνυόμενον ἡμῖν ξενικὸν ἀγαθὸν ἐν τῇ παιδαγωγίᾳ, ἡ δὲ πάτριος ἡμῶν ἱστορία, ἡ φέρουσα τὰς ἀληθεῖς καὶ καθολικωτέρας παιδαγωγικὰς ἀρχὰς παραβλέπεται, πολλαπλότης δὲ ἰδεῶν καταστρέφει τὴν ἐνότητά τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἐν ἧ ταῦτα καὶ τὸσαῦτα συμβαίνουσι περὶ ἡμᾶς, πῶς δύναται νὰ τοιμήσῃ παιδαγωγὸς ἀκινδύνως καὶ παρρησίᾳ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ζητημάτων παιδαγωγικῶν;

Πρὸς τῆς ταύτης δυσχερείαν προσβλέπουσα καὶ ἐγὼ, καὶ τὰς ἐμὰς δυνάμεις καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν γνώσεων καὶ τῆς πείρας πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἡμέρας συνεκιδεῖα ἤθελα προσπαθῆσαι ν' ἀνατεθῇ τὸ ἔργον εἰς χεῖρας ἰκανωτέρας καὶ ἐμπειρωτέρας τῶν ἐμῶν. Ἄλλὰ θέλησις ἀνωτέρα τῆς ἐμῆς, ἡ ἀπόφασις τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Ζηκπείου μοὶ ἐπιβάλλει τὸ καθήκον.

Ὡ φιλογενεῖς ἄνδρες, τῶν ὁποίων ἡ πατρικὴ προστασία μοὶ δίδει δυνάμιν καὶ θάρρος νὰ ὁμιλήσω σήμερον, ἀνελογίσθητε ὀρίζοντες μοὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου μου πρὸς τίνας σκοπέλους ἡδυνάμην νὰ προσκρούσω; Ἀνελογίσθητε ἐν τῇ ἀνεπιφυλάκτῳ πρὸς με ἐμπιστοσύνη ὑμῶν ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς δὲν διέπουνσι δυστυχῶς μόνον ἡ ἐπιεικεία καὶ ἡ ἀγάπη; Ἄλλὰ τί λέγω; Ὑπάρχουσιν ἀστέρες φωτοβολοῦντες ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀστέρες πλήρεις παραμυθίας παρηγορίας καὶ στοργῆς· καὶ, ἀστέρες τῶν ὁποίων τὸ ἱερὸν πῦρ, ὡς λαμπρὸς φιλοσόφου, ἐν ἐμοὶ μὲν καταδεικνύει τὴν πραγματικὴν μου κατάστασιν, ἐνώπιόν μου δὲ παριστᾷ φίλους καὶ καλοθελητάς. Οἱ ἀστέρες οὗτοι εἰσὶν ἡ ἀπερίσπαστος

θεία εὐλογία διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιγενομένη μοὶ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἡ στοργὴ καὶ ἡ συμπάθεια τῶν ἀκρωμένων καὶ ἡ ἀγνή καὶ ἄδολος ἀγάπη τῶν προσφιλῶν μοὶ συναδέλφων καὶ μαθητῶν καὶ μάλιστα τῶν περιλημένων μοὶ κοσμητῶν. Ὑπὸ τῶν ταύτων δὲ φρουρουμένη πῶς δύναμαι νὰ ἀποδειλιάσω πρὸς τὸ προκείμενον; Ὅθεν ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς ἐπιροῆς τῆς ὀρθῆς παιδείας ἐπιτῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ ἰδεῶν τῆς κοινωμίας, ὅσον μοὶ τὸ ἐπιτρέπουσιν αἱ δυνάμεις καὶ ἔχρονος.

A.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καὶ κατίδωμεν τοὺς λόγους ἐκείνους, δι' ὧν αἱ ἰδέαι γεννῶνται σχηματίζονται καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἀνάγκη νὰ γενικεύσωμεν, ὅσον οἶον τε, τὰς ἀντιλήψεις ἡμῶν δι' ὧν ψηλαφητῶς νὰ ὑποδεχθῆ τὸ ζητούμενον Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπινος βίος πολλὰ ἔχει τὰ κοινὰ μὲ τὸν βίον τοῦ ἀτόμου, δυνατόν εἶναι διὰ τῶν γενικωτάτων ἐκείνου ἰδεῶν νὰ συνειδῶμεν καὶ τὰς ἀτομικὰς, ἧτοι διὰ τῶν χαρακτηριστικῶν περιόδων τῆς καθολικῆς ἱστορίας νὰ κατανοήσωμεν καὶ τὰ ἐν τῷ ἀτόμῳ συμβαίνοντα καὶ τὰ ἀνάπαλιν.

Τοιαῦτα σημεῖα ἀλάνθαστα τοῦ βίου τῶν ἐθνῶν, ἐφ' ὧν ὁ ὅλος ἄνθρωπος ἀποτυπύεται καὶ δι' ὧν καὶ μερικώτερον τὰς μυχιατάτας διαθέσεις τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐνσεσαρκωμένας, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς τέχνης εἰσὶν αἱ περίοδοι ἐκείναι, καθ' ἃς ὁ ὅλος βίος εἶναι εἰκὼν τῆς ἠθικῆς, διανοητικῆς καὶ αἰσθηματικῆς αὐτῶν καταστάσεως. Καὶ πρώτη μὲν ἐστὶν ἡ περίοδος ἣν ἡ ἱστορία καλεῖ ὀργανικὴν, περίοδος πίστεως, περίοδος ἐλπίδος, περίοδος ἀγάπης, περίοδος καθ' ἣν προτίθενται τὰ στοιχεῖα τοῦ μέλλοντος δογματισμοῦ καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ κατὰ τὴν τέχνην καὶ κατὰ τὴν ἐπιστήμην, περίοδος καθ' ἣν ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου πιστεύουσα εἰλικρινῶς εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπολαβεῖ τῆς οὐράνιου εὐδαίμονίας καὶ ταμεῖον ἀποβαίνει τῶν θειωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ποιητικῶν ἐντυπώσεων, πληροῦται θείας ἐμπνεύσεως ὑπὸ τῆς θρησκείας

καὶ δημιουργεῖ τοὺς κανόνας τῆς καλλιτεχνίας κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν τέχνην, ἧτις κατ' ἀνάγκην κατοπτρίζει τὴν ζωσαν πίστιν. Τὸ αἶσθημα καίπερ φαινομενικῶς ἐσπαργαυόμενον ὑπὸ τοῦ δόγματος, ἀποβαίνει ἀγαθοποιὸν καὶ παράγει τοὺς ὑψηλοτέρους καὶ θειοτέρους παλμούς τῆς καρδίας· ἐν δὲ τῇ ἀρμονίᾳ ταύτῃ ὁ νοῦς ἀντιλαμβάνεται τῶν νεωτέρων ἰδεῶν πρὸς τὰς νεωτέρας ἀνάγκας, ἡ τέχνη ἐπισφραγίζει τέλος πρὸς μακρὸν μέλλον τὰς ἀθανάτους ἐκείνας ἰδέας. Ὅθεν ἀναφαίνεται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀκμὴ τῶν καλλιλογικῶν ἔργων, χρυσότης ἡθῶν καὶ ἀγνότης παιδαγωγικῶν ἀρχῶν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπότης πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν φορὰν τῆς κυμάνσεως, πρέπει τὴν ἀκμὴν νὰ παρακολουθήσῃ ἢ παρακμὴν, καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ βαδίσῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῆς τελειοποιήσεως τοῦ γένους, ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, πολλαπλασιάζονται αἱ γνώσεις τὸ σύστημα τῶν προτέρων θρησκευτικῶν ἰδεῶν δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης, νέαι δὲ ἰδέαι νέου σχήματος ἀνάγκην ἔχουσιν, ἀρχεται ἡ συζήτησις, εἰσέρχεται ἡ ἀμφιβολία ὡς ὅρις, εἰς τὸν νοῦν καὶ ἡ καρδία ἀπόλλυσι τὴν ἐαυτῆς ἀρμονίαν χαλαροῦνται αἱ ἠθικαὶ σχέσεις καὶ φεῦ! ἐπιλανθάνεται ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ πολλαπλότητι τῶν ἰδεῶν τῆς ἐνότητος τοῦ ἠθικοῦ κόσμου! Ὅθεν προκύπτει ἀκμὴ μὲν διανοητικῆς ἐνεργείας, πολυμάθεια, ποικιλία ἀντιλήψεων, βασιζομένη ἐπὶ τοῦ ἀτόμου, καὶ κατ' ἀνάγκην στεῖρωσις παντελῆς καλλιλογικῆς, ταπεινώσις καὶ ἐξευτελισμὸς καλλιτεχνικῆς, ἀπιστία πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ τέλος φαυλότης καὶ ἐξαχρείωσις τῶν ἡθῶν. Τοιαῦτα δὲ εἶναι ἡ ἀντίστοιχος περίοδος, ἡ κριτικὴ. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν τίθενται τὰ σπέρματα τῶν γνώσεων καὶ αἰσθημάτων, δογματίζονται καὶ κανόνες ἀποβαίνουσι κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ὅτε ὀρίζεται ἐν γένει ἡ καθ' ὅλου αὐτοῦ πίστις, ἡ καρδία πλήρης ἐλπίδος καὶ ἀγάπης πάλαι πρὸς τὸ καλόν, ἀναφαίνεται ἡ ποίησις, ὁ εὐγενὴς ἱπποτισμὸς

κατὰ τὰς σχέσεις, αὐστηρότης κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ καλοῦ καὶ βίος πίστεως εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλίαν, ὅτε καὶ τὰ καλλιλογικώτερα καὶ εὐγενέστερα παράγονται ἔργα καὶ τελουῦνται πράξεις ἀνάξιοι τούτων, εἶναι ὁ χρυσοῦς αἶων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνδρῶνται ἐπέργεται ἐποχὴ καθ' ἣν προσκαλεῖται νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, ὁ δὲ πρακτικὸς κόσμος νὰ ἀποδῇ εἰκὼν τῶν δογματισθέντων ἀλλὰ φεῦ! κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐκ τῆς πολλαπλότητος καὶ ποικιλίας τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν ἔξω κόσμον διασπᾶται ἡ ἐνόητος ἀρχεται τὸ σόφισμα, βασιλεύει ἡ δυσπιστία μαραινεται ἡ καρδία, σιγᾶ ἡ ποίησις, καὶ κακοδαιμονία μαστίζει τὴν ψυχὴν. Εὐτυχὴς ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος ὅστις κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἦν καλοῦμεν ἡλικίαν πείρας, ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀρετὴν πίστιν αὐτοῦ· εὐτυχὴς ὅστις ἀπὸ τῶν νέων σημείων τοῦ πολλαπλοῦ βίου, ἠδυνήθη νὰ ἔχῃ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν· αὐτὸς παρασκευάζει εἰς ἑαυτὸν νέαν περίοδον πείρας, περίοδον τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων πίστεως πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὅτε παρίσταται νέα καὶ σπουδαιότερα βίου φάσις, σεβαστὴ, θαυμασία, ἱερά, καθ' ἣν αἱ ιδέαι ἔχουσι παιδαγωγικώτεραν τάσιν καὶ πλουσιώτερον ἀντλοῦνται ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἀληθοῦς ζωῆς καὶ εὐδομονίας, ἡ δὲ ποίησις λαμβάνει τὸν ὑψηλὸν αὐτῆς χαρακτήρα. Τὸ δὲ θνητὸν σῶμα καίπερ ἠναγκασμένον νὰ εἴκῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ ἠθικοῦ κάλλους ἐπὶ τῆς μορφῆς ἐφ' ἣς τὸ βλέμμα καλλιτέχνης καὶ εὐσεβοῦς ψυχῆς δύναται νὰ διδῇ τοὺς παράγοντας τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην μορφήν. Τότε δὲ καὶ ζωηρότερος παρίσταται καὶ ὁ ἔρωσ τοῦ καλοῦ.

B.

Ἄλλ' ἔχομεν ἀνάγκην ἀντιλήψεων ἱστορικωτέρων, ἵνα μὴ πλανηθῶμεν εἰς τὰς μερικότητας. Μικρὸς εἶναι ὁ βίος τῶν λαῶν καὶ ἀνάγκην ἔχομεν σημείων ὀριζόντων τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος περιόδων χαρακτηριστικῶν. Ὁ βίος λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν, διότι ἐκτυλίσ-

σεται ἐνώπιον ἡμῶν πληρῆς.

Τὸ ὑψιστον σημεῖον ὀργανικῆς περιόδου ἐν τῇ βίῳ τῶν Ἑλλήνων παριστᾶσιν ἡμῖν οἱ μυθικοὶ χρόνοι, καθ' οὓς τὸ ἀπὸ πολλοῦ σχηματισθὲν πολυθεϊκὸν δόγμα κρατεῖ τὴν πίστιν γαλήνιον, ἡ θεβήλωσις τῶν ἱερῶν ὑπὸ τῶν ξένων ἐξάπτει τὸ θρησκευτικὸν αἰτήθημα, ἡ νίκη κατὰ τῶν βαρβάρων δίδει τὸ μέτρον τῆς δικηγνώσεως τῆς ἀτομικῆς δυνάμεως, ἡ πολιτεία παρέχει τὰ μέσα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φορὰν καὶ ἑλληνικὸς κόσμος σπεύδει πρὸς διάχυσιν τῶν ἐν αὐτῷ κυρορηθειῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἡ τέχνη εὐροῦσα τὸ κατάλληλον σχῆμα δικιωνίζει. Προάγγελον δὲ εἰκόνα θαυμασίως παριστᾶ ἡμῖν ὁ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνος τοῦ Ὀμήρου.

Θέμις νέκταρ τε, καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινὴν
ἀθανάτησι χερσὶν ἐπήρξατο, χαῖρε δὲ Λητώ,
οὐνεκα τοξοφόρον καὶ καρτερόν υἱὸν ἔτικτεν.
Λυτάρεπειδ' ἦ, Φοῖβε, κατέβροχος ἀμβροτον εἶδαρ
οὐ σὲ γ' ἔπειτα ἴσχον χρύσεισι στρόβρον ἀσ-

[παίροντα,

οὐδ' ἔτι δεσμὰ σ' ἔρυκε, λύνοντο δὲ πείρατα

[πάντα,

αὐτίκα δ' ἀθανάτησι μετήδα Φοῖβος Ἀπόλλων

[λων

Εἶη μοι, κίθαρίς τε φίλη, καὶ καμπύλα τόξα,
χρήσω δ' ἀθανάτοισι Διὸς νημερτέα βουλήν.
Ὡ; εἰπὼν ἐβίβασκε ἐπὶ χθονὸς εὐρυδείης
Φοῖβος ἀκερσοκόμης ἑκατηβόλος, αἰ δ' ἄρα
[πᾶσαι
θάμβειον ἀθάνατοι.

Δὲν ἠθέλει τις ὑποθέσει ὅτι ὁ Ὀμηρος προφητικῶς παριστᾶ τὸν Σοφοκλῆα ἐστειμένον, μετὰ ἀγῶνα ἄγεντα χορὸν ἐρήθων ἐπὶ τῆς λύρας αὐτοῦ, ὅπως ἐμπνευσμένον καὶ ἄδοντα τὰ ἐπινίκια μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν;

Ναί· μόλις ὁ Ἀπόλλων γένεται τῆς ἀμβροτοῦ τροφῆς ἐν οὐρανοῖς καὶ δὲν δύναται πλέον οἱ χρυσοὶ στρόφοι νὰ κρατήσωσιν αὐτὸν ἀσπαίροντα πρὸς τὸν ἐνεργὸν βίον. Ἡ ψυχὴ κάτοχος γενομένη τῆς θείας ἀληθείας, δὲν δύναται πλέον νὰ ὑποφέρῃ τὰ δεσμὰ τῶν τοπικῶν καὶ καιρικῶν προλήψεων! Τὰ πάθη σιγῶσι, τὰ δεσμὰ ἀφ' ἑαυτῶν λύν-

ται, δι' ὧν εἶχε σπαργανῶσει αὐτὸν ἡ Θέμις, καὶ ἀτενίζων μετὰ θάρρους καὶ πεποιθήσεως πρὸς τὰς ἀθανάτους τροφούς, δότε μοι, λέγει, κίθαραν φίλην καὶ καμπύλα τόξα καὶ θέλω προφητεύσει καὶ μεταφέρει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὴν βουλήν τοῦ ἀθανάτου Διός, τὴν ἀλάνθαστον. Ναί, κίθαραν ζητεῖ ἡ θεοφορομένη ψυχὴ διὰ νὰ χύσῃ παραμυθίας πρὸς τοὺς πάσχοντας· κομπύλα τόξα, ἵνα καταπολεμήσῃ δι' αὐτῶν κατὰ τὸν βίον τὰ ἐαυτῆς πάθη, καὶ πᾶν δυνάμενον νὰ προσβάλλῃ τὸν ἀγιασμὸν αὐτῆς. Δίδεται ἀληθῆς πρὸς τὸν Ἑλληνα κίνησις, ἀποσειεῖ τὰ σπάργανα τοῦ παρελθόντος, ἀναπτεροῦται, ἐμπνέεται καὶ λαβὼν τὴν λύραν προλογίζει πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν βουλήν τῶν θεῶν, ἀμέσως δὲ παρακολουθοῦσι τὸν ἀναγεννώμενον ἄνθρωπον αἱ οὐράνιοι Μοῦσαι.

Τῆς δὲ κριτικῆς περιόδου τὸ ὑψιστον σημεῖον κεῖται εἰς τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους, ὅτε, ὡς ἀπήχησις μακρὰ καὶ πρὸς τοὺς καιροὺς ἀλλοιουμένη, τῆδε κάκεισε ἀναρξίνονται αἱ ἀρχαὶ τῶν μεγάλων σχολῶν, δι' ὧν εἶχε παρασκευασθῆ ἡ λαμπρὰ τῆς ὀργανώσεως περίοδος· ὁ δὲ ἑλληνισμὸς ἔκτακτον λαβὼν ἀνάπτυξιν κατ' ἔκτασιν ὑλικὴν ἀπόλυτι τὴν συνεκτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἡ τέχνη ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τῶν θεῶν πρὸς τὴν κολακείαν τῶν ἀτόμων καταπίπτουσα καὶ ὁμοιωματα δουρικὰ κατεργαζομένη, ἀφαιρεῖ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου κατὰ μικρὸν τοὺς μεγάλους καλλιτέχνους. Σιγᾶ ὁ λόγος, χαλαροῦνται αἱ χορδαὶ τῆς ποιητικῆς λύρας, διασπᾶται ἡ ἐθνικὴ ἐνότης, τούτων δὲ πάντων μερτύριον ἀλάνθαστον εἶναι ἡ ταπεινώσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὅθεν αἱ παλαιαὶ παραδόσεις χάνουσι τὸ κύρος, τὸ δὲ πολυθεϊκὸν δόγμα δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης.

Ἄν κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκεῖνας ζῶντες, φιλοσοφικώτερον τὰ περὶ ἡμᾶς συμβαίνοντα ἤρευνῶμεν, δὲν ἠθέλωμεν πιστεύσει ὅτι ἡ κατάστασις ἐκείνη τῆς κοινωνίας, ἥτις ἐν πλείστοις ἁμοιάζει τὴν καθ' ἡμᾶς, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνακύψῃ; Ὁχι, ὄχι! Ὑπάρχουσι νόμοι καθολικοὶ, νόμοι ὑπερτατοί, δι' ὧν ἡ

θεία Πρόνοια διακυβερνᾷ τὸν καθ' ὅλου βίον, ἡ δὲ στιγμή τῆς στασιμότητος ἠθέλεν εἶσθαι στιγμή θανάτου. Ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ ἡ κριτικὴ περίοδος, ἵνα τεθῶσι τὰ στοιχεῖα τοῦ νεωτέρου κόσμου. Ἐκ παραλλήλου τὰ αὐτὰ συνέβησαν καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, εἰς τὸν βίον τῶν ὁποίων τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς ὀργανικῆς περιόδου σημαίνουσι οἱ λιβυκοὶ πόλεμοι, τὸ δὲ τῆς κριτικῆς οἱ χρόνοι τῆς αὐτοκρατορικῆς παρακμῆς, ὅτε τὸ θρησκευτικὸν πνίγεται ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῆς διασποράς, τὰ ἦθη ἐκραυλοῦνται, ἡ ἐθνικὴ ἐνότης διασπᾶται, ἡ δὲ μόλις μεταξὺ αὐτῶν ἀναφανομένη Μοῦσα ἀποτετάρρημένη προφητικῶς ἀποβλέπει πρὸς τὴν μέλλουσαν αὐτῆς δόξαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν Καισάρων.

Πόθεν ἄρα γε καὶ πῶς κατ' ὀλίγον ἀφανῶς καὶ μυστηριωδῶς πορασκευάζονται αἱ μεταβολαὶ αὐταί; Εἶναι τάχα μοιραῖον τὸ συμβαῖνον; Ὁχι· οὐδὲν αὐτόματον, οὐδὲν μοιραῖον. Πάντα συμβαίνουσι κατὰ σκοπὸν. Ὅπως ἡ μονὰς εἶναι ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῶν ἀριθμῶν, οὕτω καὶ τὸ ἄτομον εἶναι ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῆς κοινωνίας· διὸ δὲν δύναται ποτε νὰ ἐπέλθῃ κοινωνικὴ τις μεταβολὴ ἢ ἠθικὴ αὐτῆς ἀλλοίωσις, ἂν τὰς πρὸς τοῦτο ἀφορμὰς δὲν ἔδωκεν ἄτομον, ὅσον ἀφανῆ; καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ. Μόλις ιδέα ἰσχυρὰ καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν καὶ τείνει κατεπιγόντως νὰ παραστοθῇ εἰς τὸν πλησίον ἄνθρωπον, ὅπως κοινωνὸν καταστήσῃ αὐτὸν τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγαθοῦ, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ τούτου κατεχόμενος τοιαύτην πάσχει ἀλλοίωσιν, ὥστε διαιδαιαγωγεῖται κατ' ὀλίγον ἀφανῶς καὶ συνπιφέρει τὴν μεταβολὴν τῶν περὶ αὐτόν. Ἦγουν ἡ ιδέα τῆς δικαιοσύνης καθ' ὅλου ἀποκαλυπτομένη ἀγνώως εἰς ψυχὴν ἀγνήν, αὐτὴν μὲν καλλύνει δίδουσα κύρος καὶ ἰσχύιν εἰς τὸν λόγον, τὰς δὲ σχέσεις ἀπάσας ὁμοῦ καὶ ἐκάστην ἰδίαν αὐτῆς πρὸς τοὺς περὶ αὐτὴν τροποποιεῖ καὶ ἀλλοιοῖ· γενικευομένη δὲ ἡ ιδέα αὕτη μεταξὺ πολλῶν, θέτει τὰς βάσεις τῆς ἀγωγῆς καὶ διὰ τοῦ λόγου ἐμφανίζομένη ἐν τοῖς βιβλίοις ἀποθεῖναι τὸ ὄργανον τῆς διαπλάσεως τῶν νεωτέρων. Ἀναλογίσθητε πρὸς στιγμήν ἀπὸ

τίνος ἀπλῆς παρατηρήσεως προέκυψεν ἡ θαυμασία γνῶσις τῶν νόμων τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων ἢ το μυχία τις καὶ ἀφανὴς μελέτη ἀτόμου, καθ' ἣν, τῆς ψυχῆς ἀγνῆς οὐσῆς προλήψων ἐπιστημονικῶν, καὶ καθ' ἑαυτὴν γενομένης, ἀποκαλύπτεται ἡ γενικωτάτη τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀληθειῶν, ὁ νόμος τῆς ἔλξεως· μετὰ δὲ ἀγῶνας πείρας, λαμβάνει σχῆμα ἀντιλήψεως ὀρισμένον καὶ καταλαμβάνει τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τῆς μεταδόσεως, διαπαιδαγωγεῖ τοὺς λειτουργοὺς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν διὰ τῶν βιβλίων, ἀθάνατον καθιστῶσα τὸ ὄνομα τοῦ Νεύτωνος. Καὶ τοῦτο μὲν συμβαίνει εἰς τὸ ἄτομον ὑπὸ μιᾶς μόνης ιδέας κατεχόμενον, ιδέας μερικωτάτης ὡς πρὸς τὴν καθόλου ἀλήθειαν.

Τί δὲ ἤθελε συμβῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἰς ὃν ἡ ὑπερτάτη τῶν ἀληθειῶν, ἡ τῆς θεότητος, ἀποκαλύπτεται; Τί μὲν ἤθελε συμβῆ δὲν δύναται ἀκριβῶς νὰ παραστήσῃ ὁ λόγος ἡ τέχνη μόνη διὰ τοῦ γλυφάνου καὶ τοῦ χρωστικῆς εἶναι ἱκανὴ ν' ἀπεικονίσῃ τοῦτο ἐπὶ ἀνθρωπίνου ὁμοιώματος. Ἄλλὰ δι' εἰκόνας περιληπτικωτέρας δυνατόν νὰ καταδειχθῇ τὸ ζητούμενον. Τοιαύτην εἰκόνα λαμπρὰν καὶ ἐπιφανῆ παρέχει ἡμῖν τὸ μέγα καὶ θεῖον ἱερόμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἀνεγνώσατε βεβαίως καὶ γινώσκετε τὸν χαρακτήρα τῶν τελείων Χριστιανῶν. Πόσον εἶναι θαυμασικὰ! Πόσον ἀνεξήγητον τὸ μεγαλεῖον ἐκεῖνο τῆς ἠθικῆς καλλονῆς! Παρατηρήσατε, ἰδοὺ τὸ μὲν βλέμμα ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ αὐτοῦ πατρίδος ἀενάως κατὰ τὰς δυσχερείας ἀντλεῖ, ὡς ὁ μυθολογούμενος Ἄνταϊος ἦντλει ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Γῆς, νέας καὶ ἀκατάβλητους δυνάμεις, ἡ καρδία ἐμπνευμένη ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς χριστιανικοῦ ἔρωτος εὐλογεῖ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀσπάζεται τοὺς διώκτας αὐτῆς, ὁ δὲ χαρακτήρ, τὸ σύνολον τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου τούτου, φέρει κατ' ἀνάγκην τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τῆς ἀληθείας, τὸ κύρος τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς πνευματικῆς ἀριστοκρατίας. Τίς ἐξ ἡμῶν, ὅσον πεπωρωμένην καὶ ἂν ἤθελεν ἔχει τὴν καρδίαν, δὲν ἤθελεν αἰσθανθῆ σέβας θεησκευτικῶν ἐνώπιον γυναικῶς καταφρονούσης τοῦ;

μεγίστους τῶν κινδύνων, ἵνα μίαν σῶσιν ψυχὴν καὶ ὀδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας; Πόσοι παρθένοι τρυφερὰ καὶ περικαλλεῖς δὲν ἠγίασαν φυλακὰς κακοῦργων, θανατιῶντων ἀμαρτωλῶν κλίνας δὲν κατέστησαν λουτρῶνα παλιγγενεσίας; Πῶς δὲ καὶ διὰ τίνος δυνάμειος ἐμάλαξαν τὰς ἀμειλικτοὺς ἐκεῖνας καρδίας;

Τίς ἀγνοεῖ τὴν φιλόσοφον Αἰκατερίνην, τὴν θυγατέρα Κώνσου τινὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας; Ὡραία καὶ ἐπιφανὴς βασιλικῶς ἐπέβαλλε τοῖς περὶ αὐτὴν τὸ σέβας, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν. Κάτοχος τῆς ἐλληνικῆς, ῥωμαϊκῆς καὶ λατινικῆς παιδείσεως, ἐπιστήμων, ἐρμηνεύτρια Βιργιλίου καὶ Γαλληνοῦ, διακούσασα τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Εὐσεβίου, δεινὴ περὶ τὸ λέγειν, γυνὴ ἐξόχως ῥήτωρ καταβέλγουσα καὶ διαπαιδαγωγοῦσα τοὺς ἀκροατὰς καὶ τοὺς ὁμιλητὰς αὐτῆς κατὰ τοὺς χρόνους Μαξιμιανοῦ καὶ Μαξεντίου, ἀσπάζεται τὴν νέαν φιλοσοφίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ προσελκύει πεντήκοντα ῥήτορας πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν. Παρίσταται ἐνώπιον βασιλέων καὶ ἐπιβάλλει αὐτοῖς τὸ σέβας καὶ τὴν τιμὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἀποθνήσκει δὲ ἐν βασάνι, ἀτάραχος καὶ γαλήνιος, ἔχουσα τὴν καρδίαν ἐστραμμένην πρὸς τὴν αἰωνιότητα. — Μελαίνη ἢ Μελάνη, θυγάτηρ πλουσιωτάτων γονέων, ὦραία καὶ πεπαιδευμένη κόρη, καθιεροῖ τὸν βίον τῆς εἰς τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας, παρέχουσα ἡμῖν ζῶσαν τὴν χριστιανικὴν πίσιν διὰ τοῦ πρακτικωτάτου αὐτῆς βίου. Τρέφει πεινῶντας, ἐνδύει γυμνητεύοντας, παραμυθεῖ τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδελφοὺς αὐτῆς, περιβάλλει ψυχὰς ἐν κακίᾳ πλανωμένας καὶ φέρει πανταχοῦ προσερχομένη τὴν θεῖαν γαλήνην καὶ τὴν οὐράνιον παραμυθίαν. — Βαρβάρα, θυγάτηρ Ἑλληνος, κατασχύνει τοὺς διώκτας αὐτῆς ἐνώπιον τυράννων καὶ κρατερῶς δέχεται τὸν θάνατον τῶν μαρτύρων.

Τίς ἀγνοεῖ τὸν βίον τῆς Κυριακῆς, ἥτις τὴν σιγμὴν καθ' ἣν ἦγετο πρὸς τὸν θάνατον τοσαύτην ἔδειξε τὴν δύναμιν τῆς πίστεως αὐτῆς, ὡς πολλοὶ τῶν ἐτεροδόξων τῶν ἡσπασθησαν τὴν θρησκείαν αὐτῆς; Τίς δὲν ἐκθαμ-

βοῦται ἐνώπιον τῆς ἀληθοῦς ἀριστοκρατίας ἐν Χριστῷ, τῆς Παρασκευῆς, ἥτις ἀπόστολος γενομένη τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ πολλὰ παθούσα ἄγεται ἐνώπιον τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Ῥωμαίου καὶ περιφρονούσα θρόνον καὶ ἀγαθὰ πάντας καταπλήττει διὰ τοῦ κάλλους τῶν γνώσεων καὶ τῆς φρονήσεως αὐτῆς; Τίς δὲν ἤθελε κλίνει γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀγιασμοῦ αὐτῆς, ὅτε, «Μὴ γένοιτό ποτε ν' ἀρνηθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου», ἀποκρίνεται πρὸς τὸν βασιλέα· «Θεὸν γὰρ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπωλέσθησαν ἐκ τῆς γῆς»; Πῶς δὲ καὶ διὰ τίνος δυνάμειος ἐκτάκτου αἰτίαι καὶ ἄγαι ἐκεῖναι παρθένοι τοιαῦτα θαυμάσια διέπραξαν; Ποῖον τάχα τὸ μυστήριον τῆς ἀκατάβλητου ἐκείνης δυνάμειος; Ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, ἥτοι ἡ ἀποκάλυψις τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τίς δὲ δὲν ἐνθυμεῖται καὶ μεταξὺ τῶν Λατίνων τὴν Ἀύρηλιανὴν παρθένον; Ἄλλ' ἤθελεν ἐπιλεῖσθαι μετ' ὁ χρόνος ἂν ἐπέμενον εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα.

Ἄν νῦν ἐκ περιωπῆς θεωρήσωμεν τὴν καθ' ἡμᾶς εὐρωπαϊκὴν κοινωνίαν, θέλωμεν ἰδεῖν, ὡς περ ἐν εἰκόνι, εἰς τε τὰ διανοητικὰ μνημεῖα καὶ εἰς τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης τὴν καθ' ὅλου ἱστορίαν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστιανοῦ. Πῶς δὲ διεδόθησαν καὶ ἐγενικεύθησαν αἱ ἀρχαὶ ἐκεῖναι; Ἐκ τῆς μονάδος πρὸς τὰ ἄτομα καὶ ἐκ τῶν ἀτόμων εἰς τὴν κοινωνίαν διὰ τῆς συστηματικωτέρας διδασκαλίας, ἥτοι τῆς λεγομένης χριστιανικῆς ἀγωγῆς, ἥτις πρόγραμμα ἴδιον καὶ κανόνας παιδαγωγικοὺς καὶ σύστημα ἴδιον εἶχεν. Τοιοῦτοι εἶναι, φιλόμουσον ἀκροατήριον, οἱ θεῖοι νόμοι οἱ ἀναλλοιώτως τὴν ἀθάνατον ἡμῶν ψυχὴν διαπαιδαγωγούντες, νόμοι φέροντες ἐν ἑαυτοῖς διὰ τοῦ ἠθικοῦ κύρους τὴν ἀληθῆ ζῶσιν, τὴν ἀληθῆ κίνησιν· ναί! νόμοι δι' ὧν ἡ ψυχὴ ἄγεται πρὸς τὸν πρὸς ὃν ἐκλήθη ὄρον. Ἡ ἐμφάνεια λοιπὸν τῆς ἀληθείας ἡ καθ' ὅλου ἡ κατὰ μέρος γενεᾶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ζῶσιν. Οἱ δὲ δυνάμενοι νὰ ἐπισπᾶσθαι εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἀλήθειαν εἶναι αἱ θεόπνευστοι τῆς ἀνθρωπότητος παιδαγωγοὶ οἵτινες διὰ τοῦ εἰλικρινοῦς αὐτῶν βίου ἀποδεικνύουσιν οἱ

λαμπαδηφόροι τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ὀριστικώτερον καὶ συστηματικώτερον δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τῶν ἰδεῶν, αἰσθημάτων καὶ πράξεων τῆς κοινωνίας. Ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξελθὼν ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγῶν τῆς μονοθείας ἀρχῶν κατεχόμενος, διὰ τῆς τάξεως τῶν ἱερέων παρασκευάζει κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς Ἑβραίους σχολὴν, ἥτις βίβριν ἔχουσα τὴν εἰλικρινῆ εἰς Θεὸν πίστιν, προσσεύσασε διὰ τῶν μαθητῶν αὐτῆς παιδαγωγοὺς τῶν Ἑβραίων, τῶν ὁποίων αἱ ἰδέαι αἱ ἀρχαὶ καὶ δοξασαὶ διεπαιδαγωγῆσαν αὐτοὺς ἐν ἡμέραις εὐδίας, ἐπαραμύθησαν ἐν τῷ πένθει τῆς δουλείας καὶ ἀνύψωσαν τὸ θάρρος, προσβλέποντες εἰς μέλλον αἴσιον· ὑπερπηδήσαντες δὲ τοὺς αἰῶνας διαπαιδαγωγούσιν ἐτι σήμερον τὸ πλείστον τῆς Ἑσπερίας διὰ τῆς βιβλικῆς ἀγωγῆς· διὸ βλέπομεν μετ' ἐκπλήκτου ἀπορίας τὰς πρὸ τρισῶν χιλιᾶδων ἐτῶν μονοθεϊκὰς ἀντιλήψεις τοῦ Μαυροῦς ὑποτυπομένας· ἐπὶ τῶν διδακτικῶν καὶ παιδαγωγικῶν βιβλίων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Πόσον θαυμασία ἐστὶν ἡ δύναμις τῆς ἀληθείας! πόσον ἀκατάβλητος καὶ ἀθάνατος! Συνέλαθεν ὁ Σαμουὴλ τὴν ιδέαν τῆς σχολῆς, ὑπετύπωσε τὰς ἰδέας τοῦ εἰς πρόγραμμα, ἀνέπλασε τὰξιν ἀνθρώπων κατ' αὐτὸ, διεπαιδαγώγησε τοὺς λαοὺς τῶν Ἑβραίων ἐπὶ αἰῶνας καὶ διαπαιδαγωγεῖ ἐτι σήμερον τὴν περωτισμένην Βυρώπην, ἥτις οὐδὲν ὑπὸ τοῦ καιρικοῦ σχήματος πτοουμένη ἀσπάζεται τὰς δοξὰς ἐκεῖνας.

Δ'.

Ἄλλ' ὁ λόγος ὅσον τέλειος καὶ ἂν παρίσταται, ὅσον σοφὰς καὶ ἂν συνθέσῃ τὰς συνθήκας αὐτοῦ, ὡς μέσα παραστάσεως ἔχων κυρίας ἰδέας, ἀδυνατεῖ νὰ δώτῃ τὴν ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν ὑπ' αὐτοῦ παριστανόμενων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, ἐπεὶ αἱ ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων κατ' ἀνάγκην ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ εἶδους τῆς ἀγωγῆς, τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς διαίτης καὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου· ὥστε τρεῖς ἄνθρωποι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ιδέαν ἀναγινώσκοντες τρεῖς διαφορῶς εἰκόνας, πολλάκις ἀντιθέτους, ἠδύνατο νὰ παραστήσωσιν

ἐν τῇ τέχνῃ. Ἦγουν ἡ ἰδέα ἀγάπη ἀναγνωσκομένη ἀκριβῶς καὶ κατὰ πάσας τὰς συνθήκας τῆς γραμματικῆς ὑπὸ διαφόρων ἀνθρώπων ὅλως διάφορον ἀντίληψιν παρέχει ἐκάστῳ ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ βίου αὐτῶν ἄλλως ἀντιλαμβάνεται αὐτῆς ὁ Χριστιανός, ἄλλως ὁ Ἕλλην τῆς ἀρχαιότητος, ἄλλως ὁ πνευματιστής καὶ ἄλλως ὁ ὑλόφρων. Πόσαι θεῖαι καὶ ὑπέρταται ἰδέαι τῶν ἀρχαίων σοφῶν καὶ μάλιστα τοῦ Πλάτωνος δὲν παρεμορφώθησαν, δὲν παρεξηγήθησαν καὶ δὲν παρενοήθησαν; Πῶς ἤτό ποτε δυνατόν με τὰς κατὰ καιροῦς περὶ γυναικὸς ἐπικρατούσας ἰδέας ν' ἀντιληφθῶμεν ἀκριβῶς τῆς κατὰ Πλάτωνα τελείας γυναικὸς, τῆς Διοτίμης, ἃν δὲν περιεσώζετο ἡμῖν ἡ ἀπαράμιλλος Βελετρία Παλλὰς ἐν Λούβρω; Ὅθεν διὰ τῶν κυρίων ἰδεῶν οὔτε τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ ἴδωμεν, οὔτε τῶν ἠθικῶν παραστάσεων ἀκριβῆ εἰκόνα νὰ ἔχωμεν. Μνημεῖον σχεδὸν ἀλάθηστον, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλει ἡμῖν τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα ἀρχαίας ἐποχῆς κατὰ τὸν αὐτὸν πρὸς πάντα χαρακτῆρα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι τὰ καλλιτεχνήματα τῶν ἐθνῶν, ἐφ' ὧν ἀπροσκόπτως δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τοὺς πόθους, τὰς ἐφῆσεις, τὰς ἐλπίδας τοῦ ἀνθρώπου· διὸ ὅπως παραστήσωμεν ἀκριβέστερον τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ βίου τῆς κοινωνίας, ἀνάγκη ἔχομεν εἰκόνων ψηλαφητῶν. Τίς τὴν Ἦραν ἐν τῷ Βατικανῷ βλέπων γαλακτοτροφοῦσαν τὸν Ἄρην δὲν σέβεται καὶ ἀγαπᾷ τὴν ὑψηλὴν τῆς μητρὸς ἰδέαν κατὰ τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα; Τίς τέλος ἀτινίζων πρὸς τὸν Διόνυσον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, δὲν βλέπει καθαρῶς τίνα ἰδέαν εἶχον οἱ πατέρες ἡμῶν περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ταπεινοῦνται μέχρι τῆς τάξεως τῶν ζώων, ὑπὸ τῆς μέθης τῶν παθῶν κατεχόμενοι;

Δύο εἰσὶ κυρίως τὰ λαμπρότατα τοῦ καθολικοῦ βίου σημεῖα, καθ' ἃ ὁ πολιτισμὸς παρέχει εἰκόνας, ζωηρῶς ὠρισμένας καὶ ποικίλας ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῶν, περιόδου ὀργανώσεως κοινωνίας· σημεῖα χρονικὰ, καθ' ἃ ἡ ψυχὴ ὡς ἀπὸ μακρᾶς νάρκης ἐγειρομένη καὶ ἀποσειούσα τὸ παρελθόν, ἐν εὐσεβικῇ ἐκστάσει

θεωρεῖ τὴν νέαν φάσιν τῆς κοινωνίας· στιγμαί, ἃς δικαίως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν χρυσοῦν αἰῶνα. Αἱ στιγμαὶ αὗται ἀφῆκαν ἀνεξάλειπτα τὰ ἴχνη αὐτῶν διὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας· στιγμαί, καθ' ἃς ἐπισφραγίζει ἐκατέρα κατὰ τὰς ἰδίας ἀφορμὰς καὶ ἀνάγκας καὶ ἐπικυροῖ τὰς ἰδέας αὐτῆς, συντελέσασαι ἢ μὲν εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῆς γλυπτικῆς, ἢ δὲ εἰς τὴν τῆς ζωγραφικῆς, δι' ὧν οὐ μόνον ὁ ὑπὸ τῶν τότε ἰδεῶν παιδαγωγηθεὶς ἀποκαλύπτεται ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον τίθενται τὰ στοιχεῖα τῆς ἀγωγῆς καὶ διαπλάσεως τῶν νεωτέρων. Ἐκπροσωποῦνται δὲ αἱ στιγμαὶ αὗται ὑπὸ τοῦ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ Πολυκλείτου ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου de Vinci, Μιχαήλ Ἀγγέλου, Τιτιανῶ καὶ Ῥαφαήλου ἐν Ἰταλίᾳ. Παραλληλιζόντες τὰς δύο ταύτας ἀδελφὰς δυνάμεθα νὰ δεῖξομεν τὸ κατ' ἰδέαν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἰταλικοῦ βίου ὡς ἀποτελεσματῶν ἐπικρατουσῶν ἀρχῶν, ἰδεῶν, δοξῶν καὶ ἐν γένει τῆς ἀγωγῆς.

Κατὰ τὸν Ἕλληνα, διὰ πολλοῦ καὶ διαφόρους λόγους, οὐς δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ὑποδείξωμεν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι κέντρον τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ἔχοντος νόμους ἐπίσης θετικούς καὶ ἀπαραβιάστους, οἷους ὁ φυσικός, εἶναι ὁ ἥλιος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Ὁ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ νοῦς περιστᾶ τὸ θεῖον, οὗτινος ἐνδοιαίτημα ἀντάξιον εἶναι τὸ σῶμα, ὡς ναὸς ἱερὸς, τὸ δὲ κατ' ἰδέαν τοῦ ἀνθρώπου παρίσταται ὡς ψυχὴ θεῖα ἐν σώματι τελείῳ. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡρεμὸς ἐν ταῖς βιωτικαῖς περιπετείαις, μεγάλθμος κατὰ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, ἰσχυρὰ κατὰ τὴν πάλιν πρὸς τὸ κακόν, μόνιμος ἐν τῇ ἀενάῳ καὶ ἀσκόπῳ κινήσει τῶν περὶ αὐτὴν, εἶναι ἀκριβῆς εἰκὼν τοῦ πυθαγορείου καὶ πλατωνικοῦ ἀνθρώπου. Ἐκ δὲ τοῦ κατ' ἰδέαν τούτου παραγεται ἡ θεῖα κεφαλὴ τοῦ Μειλιχίου Διὸς τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε καὶ θεῶν. Ζητεῖ ὁ Φειδίας νὰ δώσῃ σάρκα (εἰς τὸ ἐθνικὸν του κατ' ἰδέαν, νὰ παραστήσῃ δηλαδὴ τὴν τελείαν ψυχὴν ἐν σώματι τελείῳ, καὶ συλλαμβάνει τὴν ἰδέαν τῆς οὐρανόου σοφίας ὡς γυναικῆς, κατασκευάζει αὐτῇ ναὸν μεγαλοπρε-

πῆ τὸν Παρθενῶνα, ἐνοικίζει ἐναὐτῷ τὴν θεὰν καὶ παρέχει ἡμῖν σήμερον εἰκόνα τῆς τελείας ψυχῆς τῆς γυναικὸς ἐν τῷ ἐνορμονίῳ πεπλασμένῳ σώματι.

Τὸ κατ' ἰδέαν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐν Ἰταλίᾳ γενᾶται ἐκ τῆς πνευματικῆς τάσεως παραγεμένης ἐν μέσῳ τῶν ψαλιδωτῶν ἀψίδων τοῦ γοθικοῦ ναοῦ, ἐνθα διεπαιδαγωγεῖτο ἡ νεολαία. Ὅπως δὲ αἱ ἀψίδες, οὕτω καὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀνψοῦμενος ζητεῖ νὰ διασχίσῃ τὰ νέφη. Ζητεῖ τὸν γλυκὺν οὐράνιον πατέρα τοῦ Ἐσταυρωμένου, καὶ παραμειλῶν τὸ σῶμα μεταφέρει τὴν ψυχὴν ἀσώματον πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Μυητήριον ἀκατάληπτον εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἢ δὲ τέχνη πρὸς παράστασιν αὐτοῦ ἔχει ἀνάγκη μέσων παραδόξως ποικίλων. Ἡ ψυχὴ βρεμβώδης ἀλλ' ἰσχυρὰ, τὸ αἶσθημα μυστικόν, βαθύ καὶ δραματικόν, τὴν δὲ ταχεῖαν διαδοχὴν τῶν παθήσεων τῆς ψυχῆς δὲν δύναται ἡ τέχνη τοῦ Ἕλληνοσ νὰ παραστήσῃ. Γενᾶται τὸ γραφικὸν αἶσθημα, εἰκὼν τοῦ συγχρόνου βίου, καὶ ἐξ αὐτῆς χαρακτηριστρίζεται ἡ καλλιτεχνία, ἥτις δύναται νὰ παρακολουθῇ τὴν πῆσιν τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς, ἥτις ἐπὶ γῆς σάρκας λαβοῦσα καὶ ἐπὶ καιρὸν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἐνθα ἤλθε ν' ἀντλήσῃ, διαταράξασα (ὡς λέγει διάσημὸς τις γάλλος συγγραφεὺς) ἀπέρχεται βαρῦθυμος καὶ ἀνεπαρκῆς πρὸς τοὺς οὐρανοὺς, ποθοῦσα τὴν πλήρωσιν αὐτῆς· ὅθεν ἡ μελαγχολία καὶ τὸ ἀνεπαρκῆς τῶν ψυχικῶν δυνάμεων πρὸς τὰς ἐφῆσεις χαρακτηριστρίζουσιν ἐξόχως αὐτὴν. Ἐδὲ γραφικὸν τοῦτο αἶσθημα εἶναι τόσοσ ζωηρὸν καὶ ἀπαραίτητον, ὥστε καὶ ὁ Μωῦσῆς τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου, καίπερ ἔργον γλυπτικόν, εἶναι καθαρὰ εἰκὼν τῆς συγχρόνου γραφικῆς, ὅθεν καὶ ὡς γραφικὸν ἔργον δυνάμεθα τοῦτο νὰ κρίνωμεν. Διὰ τοῦ Μωῦσεὺς λοιπὸν τούτου καὶ τῆς Joconde τοῦ Λεονάρδου de Vinci παρέχονται ἡμῖν εἰκόνας ἀκριβεῖς τῶν εἰρημένων, ἐφ' ὧν τοσοῦτον θαυμασίως ἀποτυπῶνται ἡ χριστιανικὴ ἀγωγή τοῦ αἰῶνος ὄλων τῶν ἐφῆσεων, πόθων καὶ παθήσεων τῆς ψυχῆς.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ καλλιτεχνήματος τοῦ Vinci φέρει μέτωπον ὑψηλόν, ἀλλὰ σύννευον, εὐρὺ,

ἀλλὰ καλυπτόμενον μυστηριωδῶς ὑπὸ τῆς κόμης, ὅπως τὰ νέφη καλύπτουσι τὸν θρόνον τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς, βλέμμα βαθύ καὶ ἐμβριθές, ἀλλ' ἔχον τι ἀόριστον, ἀτενίζον πρὸς τὸ ἄπειρον, μειδιάμα λεπτόν, ἀλλὰ ἔτρον καὶ ἴχνη εἰρωνείας πρὸς τὰς ἐπιγεῖους δοκιμασίας. Εἶναι ἡ Σπίγγε τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου προτεινούσα τὸ πρόβλημα αὐτῆς. Ἡ δὲ τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου, ἀκριβῆς εἰκὼν τοῦ καλλιτέχνου, προξενεῖ τρόμον διὰ τὴν ἐν τῷ μαρμαρῷ ἀσπαιρούσαν φυλακισμένην δύναμιν, παλαίει πρὸς τὸ κατ' ἰδέαν, ἀγωνιᾷ ὁ νοῦς κατὰ τὴν πάθησιν ἀναπτύσσει δυνάμεις ἐκτάκτους, ἃς ἀντιπαρτάσσει πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς δυσχερείας, καὶ ζητεῖ νὰ λύσῃ τὸ μέγα πρόβλημα, κατὰ πόσον δυνατόν ἐστὶ νὰ ἐπιπείνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐλευθέρῳ θελήσει, τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Ἡ ψυχὴ ἀγωνιᾷ νὰ διαρρήξῃ τὰ ὑλικά δεσμὰ, ὅπως ἀνερχομένη ἀσώματος εἰς τὰς χώρας τῆς ἀθανασίας ἴδῃ τὸν ποιητὴν αὐτῆς, τὸν Θεὸν τῶν πνευμάτων. Βίσελθετε τώρα διὰ τῆς ταχυπέρου φαντασίας εἰς τὰ σχολεῖα τῶν τότε ἱερῶν, τῶν διδασκάλων καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πανεπιστημίῳ, ἀτενίσσατε πρὸς τὰς ὄψεις τῶν εὐλικρινῶς διδασκόντων τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν, ἥτις ἦτον ἡ βᾶσις τῆς ἀγωγῆς, καὶ θέλετε ἰδεῖ πόθεν καὶ πῶς ἐδημιουργήθη ὁ Μωῦσῆς τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ihci. Ὁ βίος λοιπὸν τῶν διδασκάλων τὰ σχολεῖα τὸ πρόγραμμα αὐτῶν, τὸ σύστημα τῆς παιδαγωγίας διέπλασαν τὰς εἰκόνας ἐκείνας, αἵτινες νῦν ἴστανται μαρτήριον ἀλάθηστον τῆς συγχρόνου ἀγωγῆς.

Οὕτω λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ τοιαύτη: οὐσὲς τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἰδεῶν ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῆς τύχης τῶν μελλόντων νὰ ὀνομάσωσιν ἡμᾶς προγόνους, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ αἰσθανώμεθα τὴν ὁποῖαν φερόμεν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας κατὰ τε τὴν διδασκαλίαν, τὸ σύστημα τῆς παιδείσεως καὶ τὸν τρόπον τῆς διαπλάσεως τῶν καρδιῶν τῶν ἐμπειπιστευμένων ἡμῖν ἀθῶων ψυχῶν; Ἡ εὐθύνη αὕτη μερικώτερον μὲν πρὸς τὸν οἶκον καὶ τὴν κοινωνίαν, γενικώτερον δὲ πρὸς τὸν καθ' ὅλου βίον τῶν ἀνθρώ-

πων, είναι μεγίστη καὶ δυσβάστακτος, ἐπιφέρουσα κατ' ἀνάγκην τὰς εὐχὰς ἢ τὴν κατάραν τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς.

Τοιοῦτα ἐννοῶν καὶ βλέπων ὁ παιδαγωγὸς πῶς δύναται νὰ λαβῇ ὡς γνώμονα τοῦ τε καθ' ὅλου τῆς σχολῆς προγράμματος καὶ τῆς εἰδικωτέρας αὐτοῦ ἐντολῆς τὰς γνώμας, τὰς δόξας καὶ τὰς ἰδέας μεμονωμένων ἀτόμων; Πῶς δύναται πτοούμενος ἐκ τῶν κατ' ἀνάγκην ἐπιγινομένων τῶ ἔργῳ αὐτοῦ δυσχερειῶν καὶ κοινωνικῶν δοκιμασιῶν νὰ συμμορφῶται πρὸς τὰ καιρικά, ἐπιλήσμων γινόμενος τῶν αἰώνιων καὶ ἀμετατρέπτων; Πῶς δύναται νὰ λησμονῆσῃ ὅτι καθήκον ἔχει νὰ μεταδώσῃ τοῖς περὶ αὐτὸν τὸν ἀγιασμόν τῶν σχέσεων κατὰ τὸν κοινωνικὸν βίον; Πῶς δύναται, λέγω, νὰ ἐπιλανθάνηται τῆς ὑψίστης αὐτοῦ ἐντολῆς, δι' ἧς ἐκλήθη νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν στολισμὸν τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἀρετῶν ἐκείνων δι' ὧν προσπελάζει ὁ θνητὸς τῶ ἀθανάτῳ; πῶς δύναται νὰ μὴ αἰσθάνηται κακοδαιμονίαν καυστικὴν ἢ ἀναλογιζόμενος, ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν διαστρέβλωσιν τῆς ἀληθείας, τὴν διαφθορὰν τῆς καρδίας καὶ τὴν καπλήθεισιν τῆς ἀρετῆς, διὰ λόγους ὅλως ἀτομικοῦς, χάριν ἀτομικῆς ἱκανοποιήσεως ἢ ψευδοῦς δόξης; Δὲν εἶναι προτιμότερον εἰς τὸν τοιοῦτον ν' ἀνοιχθῇ ἡ γῆ καὶ νὰ τὸν κατατάξῃ μεταξὺ τῶν σκολιῶν τῶν βιβρωσκόντων τὰ σώματα τῶν κερῶν;

Ὡ ναί! οὐδὲν ἔργον ἐστὶ δυσχερέστερον, οὐδὲν ἐναγωνιώτερον ἢ τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ φέροντος εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν ἢ κακοδαιμονίαν ὄντων, ἅτινα ἢ τε κοινωνία καὶ οἱ γονεῖς ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ! Ἄλλ' ὅσο εἶναι δυσχερὲς τὸ ἔργον, τόσο καὶ μετὸν εἶναι εὐλογίας, ἔταν διὰ τῆς μυστηριώδους ἀνθρωπογνωσίας, ὡς ὁ γενναῖος ναυκλῆρος, καθοδηγεῖ τὸ λογικὸν σκάφος πρὸς λιμένα ἀσφαλῆ καὶ αἰώνιον, πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἣτις ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, αὐτὸς ὁ Θεός.

Ὅθεν ἀνάγκην ἔχει ὁ εὐσεβὴς παιδαγωγὸς συντάττων τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ νὰ ἔχῃ ὡς τελικὸν μὲν σκοπὸν τοὺς νόμους τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ὡς μέσα δὲ πρὸς ἐπίτευξιν αὐ-

τοῦ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα δύναται νὰ προσπολεμήσῃ τὰ πρὸςκόμματα, κατὰ τὴν φεραν αὐτοῦ εἰς τε τὸν κοινωνικὸν, τὸν ἠθικὸν καὶ τὸν ἐπιστημονικὸν βίον, ἢτοι τὰς προλήψεις, τὰ πάθη καὶ τὰς ψευδεῖς δόξας. Ἔργον αὐτοῦ εἶναι νὰ ἀγνίσῃ τὴν ψυχὴν τῶν περὶ αὐτὸν, ὅπως ἡ θεία χάρις κατερχομένη ἐν αὐτῇ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν. Ναί! νὰ κατέλθῃ ἡ θεία χάρις εἰς τὰς ψυχὰς, νὰ αἰσθανθῇ ἡ καρδία τοὺς παλμούς τῆς οὐρανοῦ λύρας, ν' ἀναφανῇ τὸ θεῖον κάλλος τῆς ἀληθείας, ν' ἀνυψώσῃ τὸ καταπίπτον θάρρος τῆς δικῆν χρυσαλλίδος πλανωμένης ψυχῆς, ἵνα ἀνακτῆσῃ τὴν ἑξίν τῆς πρὸς τὰ ἄνω πτήσεως, ἵνα καταστολίσῃσιν αὐτῆς τὴν ἀπογοητευμένην ἡμῶν κοινωνίαν ἱεροφάνται μουσῶν προφηταί τοῦ μέλλοντος, ποιηταί τῆς ἀγνῆς καρδίας καὶ τεχνίται τῶν εὐσεβῶν ἐμπνεύσεων καὶ ν' ἀναφανῆσῃ πάλιν ἡ πολυμήχανος καιρικὴ καὶ ὑλιστικὴ φιλοσοφία ἀνακύπτουσα καὶ ἐξευγενιζομένη, ἐνώπιον τῆς ἀπειρογνωσίας τοῦ Δημιουργοῦ, τὴν θεῖαν τοῦ Πλάτωνος ἐπίκλησιν: «Δὴν ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐπιστήμην, ἵνα γνῶμεν τὴν ἀνεπιστημοσύνην ἡμῶν». Ναί! νὰ ἀνυψωθῇ αὐτῆς τὸ πνεῦμα πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας, νὰ γευθῇ τῆς οὐρανοῦ τροφῆς καὶ ἐμφορούμενον νὰ ἐκφωνῆσῃ τὴν προφητικὴν τοῦ Ἀπόλλωνος φωνὴν «Δότε μοι λύραν οἴλην καὶ καμπύλα τόξον, ἵνα μεταδώσω τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀνάμεικτον βουλήν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ προφητεύσω τὸ μέλλον.»

Ἄλλ' ὅπως τὸ μέλλον τοῦτο παρασκευάζεται κατ' ὀλίγον, ἀνάγκη εἶναι ἐκάστη φυλὴ ἐκάστη κοινωνία, ἕκαστον ἔθνος νὰ προσθέσῃ τὸ κατ' ἰδέαν αὐτοῦ, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναδειχθῶσιν οἱ ὄροι, οἱ μέλλοντες νὰ διαπαιδαγωγῆσιν τοὺς νεωτέρους, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀρισθῇ καλῶς καὶ εὐκρινῶς ἡ ἐντολὴ τῆς παιδαγωγίας. Ὅτι ἡ παιδαγωγία [ἀποτελεῖ σήμερον τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων ὅτι δι' αὐτῆς ἀναμένουσι τὴν βελτίωσιν τῶν κοινωνιῶν οἱ λαοί, εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἀντικείμενον ἀπέβη σπουδῆς καὶ μελέτης τῶν σοφωτέρων τῆς Δύσεως ἀνδρῶν, ἐξ αὐτῶν τῶν παιδαγωγικῶν βιβλίων

καταφαίνεται· τέλος ὅτι ὁ κόσμος ἐκ τῶν θεωριῶν, τῶν ἀφορωσῶν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ, πρὸς αὐτὴν τὴν ἀνθρωπογνωσίαν κατέρχεται, καὶ τοῦτο δῆλον.

Πάντες γινώσκουμεν ὅτι τὸ γερμανικὸν σύστημα τῆς ἀγωγῆς, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἀσπάζονται οἱ παιδαγωγοὶ τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι σύστημα προκύψαν ἐξ ἐμβριθῶν μελετῶν καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ ἐκ τῶν προτέρων αὐτῆς τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ τρόπου τῆς διαδηλώσεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, δι' ὧν κατ' ὀλίγον ἀναπλαττεται ὁ λογικὸς ἄνθρωπος. Ἄλλ' ἄρα γε τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἐν τῇ διαπλάσει αὐτοῦ εὐρίσκεται ἔτι, φέρει καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, δι' ὧν δύναται νὰ καταστῇ παγκόσμιον; δύναται τάχα νὰ προσαρμοσθῇ καὶ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐν τῇ Ἀνατολῇ κοινωνικὰς καὶ διανοητικὰς ἀνάγκας; Ὁ σοφὸς τῆς Γερμανίας ἦτο δυνατόν νὰ ἔχῃ ἐνώπιόν του κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν παιδαγωγικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν τὸν Ἑλληνα τῆς χαριστάτης γεροσύνης τῆς Μεσογείου; Ἢ δυνατόν ν' ἀποσεισῇ τὴν ἐθνικὴν τάσιν αὐτοῦ πρὸς τὰς εἰδικύτητας, ἣτις χαρακτηρίζει τὰς ἐμβριθεῖς αὐτοῦ μελέτας, ἀλλ' ἣτις προϋπαθέτει ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ ἐγκυκλοπαιδικαὶ γνώσεις προειδοποίησαν τὴν τάσιν ταύτην: Τὸ γερμανικὸν σύστημα, σοφώτατον πρὸς ἑαυτὸν ἀλλοτρίωτον ὡς πρὸς τὸ ἔθνος, ἐλαττοῦται πολλαχοῦ κατ' ἀνάγκην κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐθνικὰς κοινωνικὰς καὶ τοπικὰς ἀνάγκας. Ἢ δὲ γαλλικὴ λεγομένη μέθοδος κατ' ἀντίθεσιν τῆς γερμανικῆς, εἶναι μέθοδος ὅλως ἐγκυκλοπαιδικῆ ἔχουσα τάσιν τινὰ ἴσως πρὸς τὴν ἐπιπολαιότητα, ἀλλὰ φέρουσα ἐν ἑαυτῇ καθολικώτερον χαρακτῆρα προσαρμόζεται βέλτιον πρὸς τὰς ἀνάγκας λαοῦ νεωστὶ εἰσερχομένου εἰς τὸν τακτικὸν παιδαγωγικὸν βίον καὶ κατεπειγόντως ἀνάγκην ἔχοντος νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν διάδοσιν τῶν γνώσεων.

Ἄλλὰ τί λέγω περὶ γερμανικῆς καὶ γαλλικῆς μεθόδου; Ἢ ἀνθρωπίνῃ μεθόδου δὲν εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή; Ἢτο δυνατόν τάχα ἐνώπιον τοῦ φιλοσοφοῦντος νοῦς νὰ συγχυθῶσιν οἱ γενικώτατοι τῆς παιδαγωγίας νό-

μοι, διότι κατὰ τόπους, κατὰ καιροὺς ἰδίους, κατὰ περιστάσεις ἐκτάκτους τῆς ἱστορίας ποικίλη καὶ διάφορος ἐγένετο ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν;

Δὲν ἠδυναμεθα ἄρα καὶ ἡμεῖς, οἱ τὴν Ἀνατολὴν οἰκοῦντες Ἕλληνες, εὐκρινεῶς καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἐπιζητοῦντες τὴν βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείσεως, πειρώμενοι μετὰ προσοχῆς ν' ἀκολουθῶμεν τοὺς γενικοὺς ἐκείνους παιδαγωγικοὺς νόμους εὐσεβῶς; Δὲν ἐπιτρέπεται τάχα ἡμῖν ἐκ τῆς πατρίου ἱστορίας, ἐν ᾗ ἀφθόνως εὕρηται αἱ ἀρχαὶ τῆς παιδαγωγίας, ἀμέτοχοι τῶν καιρικῶν ἀντιλήψεων νὰ σχηματίσωμεν καὶ τρόπον ἴδιον ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν ἐκείνων; Δὲν διαγράφεται καθαρῶς ἐν τοῖς ἔργοις τῶν προγόνων ἡ τε νηπιαγωγικὴ καὶ ἡ προπαιδευτικὴ μέθοδος περὶ τῆς ὁποίας τοσοῦτον θαυμάζομεν τὴν Δύσιν; Ἀκούσατε τί λέγει ὁ Πλάτων περὶ ἀμφοτέρων· «Μειράκια μὲν ὄντα καὶ παῖδας μερικακίῳδῃ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ μεταχειρίζεσθαι, τῶν τε σωμάτων, ἐν ᾗ βλαστάνει τε καὶ ἀνδρουταί, εὐ μάλα ἐπιμελεῖσθαι, ὑπηρεσίαν φιλοσοφίᾳ κτωμένους· προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ἐν ᾗ ἡ ψυχὴ τελειοῦσθαι ἀρχεται, ἐπιτείνειν τὰ ἐκείνης γυμνάσια». Καὶ ἀλλαχοῦ· «Μὴ τοίνυν βία, ὡς ἀρίστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασι, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε; ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τ' ἦς καθορᾶν ἐρ' ὁ ἕκαστος πέφυκε». Ἢ δὲ κατὰ Πλάτωνα συνοπτικὴ μέθοδος ἢ διαλεκτικὴ κατὰ τὴν παιδείωσιν δὲν εἶναι αἱ ἀρχαὶ τῆς παιδαγωγίας σήμερον; Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ σχηματίσωμεν τὸ κατ' ἰδέαν τοῦ καλῶς διαπαιδαγωγημένου ἀνθρώπου ἐκ τούτου;

Ἄλλὰ πρὸς τὸ κατ' ἰδέαν τοῦτο πρῆπει εἶπομεν, νὰ προτεθῶσιν οἱ χαρακτῆρες οἱ μέλλοντες νὰ διαπλάσωσι αὐτόν. Τοιοῦτο δὲ εἶσιν Ἐλεύθερος σχηματισμὸς τοῦ χαρακτῆρος καὶ σέβας πρὸς τὴν ἀτομικότητα τοῦ παιδευομένου, ἀγνοητικὴ καὶ ἀκριβὴς κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ ἀληθοῦς, ὅπως ἡ ἀντιλήψις ἀποδυσπετῆ πρὸς τὴν σοφιστείαν· παράστασις καλὴ καὶ ἐμπρέπουσα τῆ ψυχῆ τῶν ζητημάτων ἐκείνων ἅτινα ἀφορῶσι τὰ αἰσθηματὰ· ἐξέγερσις τῆς φαντασίας διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπιστήμης· διαπαιδαγώγησις τῆς θελή-

σεως πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἦτοι τὸν πρακτικὸν βίον, διὰ τῆς ἐπιμόνου παρασκευῆς ἐξεῶν πρὸς τοῦτο μέτρον ἐκτιμήσεως τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων ἀκίνητον κανόνες τῆς ἠθικῆς, φέροντες τὸν χαρακτῆρα οὐχὶ τῆς κατὰ συνθήκην, ἀλλὰ τῆς καθ' ὅλου ἠθικῆς πίστεως ἀληθῆς, εἰλικρινῆς καὶ ζῶσα, κατοπτριζομένη ἐξ ὅλων τῶν ἰδεῶν, αἰθημάτων καὶ πράξεων, κοινῇ ἐλπίς, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐπικράτησις τῆς ἠθικῆς αἰδοῦς, τῆς αἰδοῦς ἐκείνης, ἥτις κανονίζει τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν, ὃν πρέπει νὰ αἰσχύνηται μάλιστα πάντων κατὰ τὸ πυθαγορικὸν λόγιον «πάντων δὲ μάλιστα αἰσχύνησθε αὐτόν». ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος πάντας μὲν δύναται νὰ ἐξαπατήσῃ ἢ ὑπο πάντων νὰ παραγνωρισθῇ, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ τὴν ἐν αὐτῷ συνείδητιν, ἥτις ἐστὶν ἡ κυρίως διαπλαστικὴ τοῦ χαρακτῆρος δύναμις, νὰ διαλάβῃ. Τοιαῦτά εἰσι τὰ στοιχεῖα ἐφ' ὧν δυνάμεθα νὰ ἰδρύσωμεν τὸ γενικὸν τῆς παιδαγωγίας πρόγραμμα. Τοιοῦτοὶ εἰσιν οἱ ὅροι τῆς μεταξὺ παιδαγωγοῦ καὶ παιδαγωγουμένου συνθήκης.

Οὕτως ἐχόντων ἡμῖν τῶν πραγμάτων δίκαιον εἶναι ν' ἀτενίσω πρὸς ὑμᾶς τὸ βλέμμα, ὃ προσφιλεῖς μοι μαθήτριά, πρὸς ὑμᾶς, αἵ τινες σήμερον παρίστασθε ἐνώπιον ἡμῶν ἀγωνιζόμενοι τὸν ἱερόν τῆς τελειοποιήσεως ἀγῶνα καὶ προαλειφόμενοι πρὸς τὸ μέλλον. Ἐφ' ὧν ἰδρύεται ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων. Παρασκευάσεσθε νῦν γενναίως ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς πατρικῆς ὑμῶν ἐστίας καὶ ὑπὸ τὴν μητρικὴν σκέπην τῆς σχολῆς ταύτης, καὶ μὴ λησμονεῖτε κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν περὶ ὑμᾶς συμβαινόντων ὅτι ἀληθῆς ζωὴ καὶ ἀληθῆς κίνησις εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ὑμῶν διάπλασις. Δύνασθε νὰ ζήσητε ἔτη πολλὰ, πολλὰ νὰ διαλαύσητε τιμῶν καὶ ἀγαθῶν, πολλὰ νὰ διαπράξητε ἔργα δυνάμενα νὰ ἐξεγείρωσι τὸν θαυμασμόν τὸν περὶ ὑμᾶς, ἀλλ' οὐδὲν τούτων δύναται νὰ λογισθῇ κίνησις καὶ φορὰ, ἂν δι' αὐτῶν ὁ ἐσωτερικὸς δὲν διεπλάσθη ἄνθρωπος. Τὸ μέτρον τῆς ζωῆς, τὸ μέτρον τῆς ἀληθοῦς προόδου εἶναι ἡ καθ' ἑκάστην ἀξάνουσα δύναμις τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω μετα-

βελῆς τοῦ ἐν ἡμῖν ἐνοικούντος Θεοῦ· αὕτη μόνη ἢ μεταβολὴ συνεπιφέρει καὶ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, αὕτη ἀκτινοβολεῖ περὶ ἑαυτὴν τὴν θεϊαν εὐλογίαν, αὕτη τὰς σχέσεις καθαγιάζει τοὺς δεσμούς ἐπιτείνει, αὕτη ἐστὶν ἡ πηγὴ τῶν εὐγενῶν ἐμπνεύσεων, αὕτη μόνη συντελεῖ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν κοινωνιῶν. Ὁ δὲ τῶν ἡδονῶν τῆς τῶν αὐτῆς ζωῆς γιυσάμενος φέρει καὶ τὸν ἀπαραίτητον ὑπὲν τῆς ἠθικῆς ἀριστοκρατίας, ὅστις καὶ ἐν πενιχρῇ καλύβῃ καὶ ἐν μέσῳ τῶν βιωτικῶν τρικυμιῶν καὶ ὑπὸ βράκους περιβεβλημένος ἐπιβάλλει βασιλικῶς τοῖς περὶ αὐτὸν τὸ δοξαστέον καὶ πρακτέον. Ταύτης φύλακας ἔταξεν ἡμᾶς ὁ δημιουργὸς καὶ κατὰ τὸ μέτρον ταύτης θέλομεν ἔχει τὴν ἀμοιβήν.

Προσέλθετε νῦν, προσφιλεῖς μοι μαθήτριά, ἵνα λάβητε τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἀγῶνων ὑμῶν, ὅπως δι' αὐτῶν μάθητε τὴν ἀληθῆ ἐκτίμησιν τῶν ἐν ὑμῖν συμβαινόντων καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὅτε ἡ φωνὴ ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων δὲν θέλει πλέον ἡγεῖ μεταξὺ ὑμῶν, εὐχομαι δὲ ἡ μνήμη αὐτῶν νὰ ὑποδοθῇ ὑμᾶς κατὰ τὴν δύσκολον τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσιν.

Αἱ δὲ καθυστερήσασαι, χαίρετε ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ἀποδιδέουσαι εἰς τὸ μέγα τῆς τελειοποιήσεως στάδιον τοῦ σχολικοῦ ὑμῶν βίου, καθ' ὃν καὶ ὑμᾶς ἀναμένει ὁ τῆς νίκης στέφανος, ἂν εἰλικρινῶς καὶ ἀγῶνι τὸ καλὸν ἐπιδιώκῃτε, διότι ἐστὶ Θεοῦ δικαιοσύνης ἀμείβων τὸν δίκαιον ἀγῶνα.

Ὁ Βισσουέτος, ἐγκωμιάζων τὴν Ἐρριέταν Μαρίαν, βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας, λέγει ὅτι αὐχαρίσται τὸν Θεὸν διὰ δύο μεγάλας χάριτας, τὴν μὲν, ὅτι ἔκαμεν αὐτὴν Χριστιανήν· τὴν δὲ... τί προσμένετε ν' ἀκούσητε, ἀκροαταί; ἴσως ὅτι ἀνθρώπως τὰ πράγματα τοῦ βασιλέως, υἱοῦ αὐτῆς. Οὐχί, ἀλλὰ διότι ἔκαμεν αὐτὴν δυστυχῆ βασίλισσαν.

Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχει ψυχὴν δὲ
| πένθητος,

ΠΟΙΗΣΙΣ

Συγχαρητήριον πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Μουνίφ
Ἐφένιην ὑπουργὸν τῆς παιδείας.

Παρὰ τῆς Κυρίας Α. Σ.

Ἐξοχε Μουνίφ ἐφέντη, γόνε θεῖε Ἀραβίας,
τῆς πατρίδος σου ἡ δόξα, καὶ τὸ κλέος τῆς Τουρκίας.

Σὲ ἐπροίκισεν ἡ φύσις μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Σωκράτους,
τὸ ἀγλαΐσμα θὰ εἶσαι τοῦ τῶν Ὀσμανλίδων κράτους.

Σὲ ἐνέπνευσε τὸ μῖσοι πρὸς τὴν εἰδεχθῆ κακίαν
πρὸς τὴν πρῶτον ἀγάπην καὶ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν.

Ἐσο σ' εἶπεν, ὁ Σωκράτης τοῦ δεκάτ' ἐνάτ' αἰῶνος,
κί' ὅ,τι ἐπραττε νὰ πράττης μετὰ ζήλου ἐπιμόνας.

Ὡς ἐκείνος προωρίσθη τὴν Ἑλλάδα νὰ δοξάσῃ
καὶ τὸ θεῖον ὄνομά του ἡ γῆ ὅλη νὰ θυμιάσῃ,

Σὺ ὡσαύτως προωρίσθη τὴν Τουρκίαν νὰ τιμήσῃ,
καὶ ὡς ἄστρον φωτοβόλον τὸ σὸν ἔθνος νὰ φωτίσῃ.

Ἄς σεμνύνετ' ἡ Τουρκία ὅτι μήτηρ αὕτη εἶναι
τοῦ σοφοῦ Μουνίφ ἐφέντη, ὡς Σωκράτους αἱ Ἀθηναί.

Σὺ δὲ, φίλε τῆς ψυχῆς μα', ὃν μᾶς ἔδωκεν ἡ τύχη
τὰς προσήσεις ταύτας δέξου καὶ ἀγάλλου καὶ εὐτύχῃ.

Ἐκ καρδίας σὲ συγχαίρω διὰ τὸν διορισμόν σου,
κί' ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὸν εἰς γῆν προορισμόν σου.

Τὰς μεγίστας νὰ καθέξῃς κοινωνίας τὰς βαθμί' ας
τ' ὄνομά σου νὰ κοσμήσῃ ἱστορίας τὰς σελίδας.

Χαίρε, εὐγενῆς καρδία, χαίρε λάτρε τῆς σοφίας,
τούτους δὲ τοὺς στίχους δέξου ὡς τεκμήριον φιλίας.

Λυτούς μὲ ὑπαγορεύει ἡ εὐγενῶμων μου καρδία
κί' ἡ τοῦ ἀδελφοῦ μου, φίλε, πρὸς σὲ ἀμεροσ λατρεία

Η ΑΝΙΑΤΟΣ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ

Moi seul j'ai dans le cœur une douleur profonde
La vierge que j'aimais dort au fond du cercueil.
Ah! sans elle maintenant que ferai-je dans ce monde
ma vie est sans espoir et mon âme est en deuil.»

Πόσον γλυκὰ τῆς χαραυγῆς τ' ἀστέρια λαμπυρίζουν
στὸν ἀσημένιο οὐρανὸ
τὸν φεγγοδόλ' αὐγερινὸ
παιδρὰ καλημερίζουν.

Ἀκόμη δὲν ἀρχίνησεν ὁ ἥλιος νὰ χρυσόνη.
τὸ περιγιάλι, τὰ βουνὰ,
καὶ τῆς πρωΐας τὰ πτηνὰ
δὲν ἔζυπνησαν ἀκόμη.

Μέσα στὰ φύλλα μοναχὸ πῶς κλαδεῖ τ' ἀηδόνι,
καὶ τ' ἀεράκι στὰ κλαδιὰ
φουᾶ, κ' ἡ δάφνη κ' ἡ μυρτιά
τὸ μῦρό της ἀπλόνει.

Ἐρωτικό μυστήριο ποῦ ἔχ' ἡ φύσις μόνη
σ' αὐτὴ τῇ γλυκερὰ στιγμῇ
σιγοῦν οἱ μαῦροι στεναγμοὶ
καὶ τῆς καρδιάς οἱ πόνοι.

Σιγοῦν οἱ πόνοι; ἀμοιρῆ! τοῦ βίου μου τὸ νῆμα
κλώθεται μὲ τὰς συμφορὰς
μὲ τρικυμίας ζοφερὰς

κ' ἐκείνος ποῦ ἐλάτρευσα, κοιμᾶται μέσ' στὸ μνήμα.
Ἐκεῖ ὅπου κυπαρισσοὶ τὸν τάφον του σκιάζει
ἄς ἦμουν χλόη δροσερὰ
ἢ μιὰ μυρτοῦλα τρυφερὰ
τὸ χῶμα νὰ σκεπάζῃ.

Γιὰ νὰ τοῦ φέγγω ἤθελα ν' ἄμουνα κάθε βράδω.
τὰ χύγης ἀχτίδα λαμπερὴ
στὸ πλάγι' ἀκοίμητο κερὶ
νὰ καίω στὸ σκοτάδι.

Ἢ τὰ βαθεῖα χαράμματα νᾶμουν λαμπρὸ ἀστέρι,
γλυκὸ κελᾶδημα πτηνοῦ,
ἢ μυρωμένο τοῦ βουνοῦ,
νὰ τὸν δροσιζ' ἄερι.

Πιστὴ φρουρὸς στὸ μνήμά του θὰ ἦμαι αἰωνίως
καὶ ἡ καρδιά μου στὴ χαρὰ
θὰ ἦναι ἀπανδὸς ἐχθρὰ
καὶ μισητὸ; καὶ ἀπελπίς θὰ μ' ἦν αὐτὸς ὁ βίος,

ΜΑΡΙΛΑΝΘΗ ΠΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ

ΕΠΙ Τῷ ΘΑΝΑΤῷ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΟΣ Κ. Β.

Πουλιὰ, ποῦ στὸν αἰθέρα τὴν ὥρ' αὐτὴ πετᾶτε
ἀνάμεσα 'σταῖς μαύραις σας φτερούγαις μὴν κρατᾶτε
την ἄσπρη τῆς ψυχῆ!
Ἄχ! πῶς μοῦ τὴν ἀρπάξατε καὶ πόθεν μοῦ τὴν πᾶτε
καὶ ποῦ θὰ τὴν ἀφήσετε τὴν δόλια μοναχῆ!

Ἦχ! πάρτ' αὐτοὺς τοὺς ζεναγμοὺς, πουλιάμ' ἀγαπημένα,
καὶ 'πέστε τὴν πῶς ἔρχονται 'στὸν οὐρανὸ 'πὸ 'μένα
σὰ φλόγα φλογισμένοι!

Νὰ τοὺς φυλάξῃ φυλαχτὸ γιὰ θερμασίᾳ στὸ κρῦο,
καὶ γιὰ γλυκονανούρισμα τὴν νύχτα 'στὸ φεγγάρι,
'στὸν καύσωνα ψιλλὴ δροσιὰ, 'στὰ σκότη γιὰ λυχνάρι.
—Ἦχ! κ' ἡ 'στερνῆμ' ἀνάσαι 'σαυτοὺς εἶναι χυμένη!
5 Ἰουνίου 1877 Γ. Α.

ΣΤΙΓΜΑΙ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ.

I
Εἰς τὴν ἄμμον ἐκεῖ πέραν
πῶς τὸ κύμα σιγοκλαίει!...
εἶν' οἱ στεναγμοὶ ὠραῖοι
τῆς θαλάσσης τὴν ἐσπέραν'
τῶν Ἀγγέλων μελωδίαν
πῶς ἀκούει τις νομίζει,
ὅταν ζεφυρίτις αὔρα
θρηνηθῇ καὶ πτερυγίζῃ
εἰς τὴν παραθαλασσίαν.

Εἶθε ὅλη ἡ ψυχὴ μου
ἐπ' αὐτῆς νὰ ἐκκολλᾶτο!
εὐτυχῆς εἰς τὴν πνοήν της
τὴν ἀγνήν, θ' ἀπεκοιμᾶτο,
—θὰ ἀνέτελλ' ἡ ἡμέρα—
κ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς γαλήνης
θὰ ἀφίπτατο γελῶσα
μετ' αὐτῆς εἰς τὸν αἰθέρα!

Εἰς τὸ ἄπειρον! τί πλέον
ἐν τῷ βίῳ μὲ συνέχει'
ἐὰν εὐρήπτε, σεῖς ἄλλοι,
ἐν αὐτῷ τί τὸ ὠραῖον,
δι' ἐμὲ πλὴν, οἴμοι! ὅμως,
σιωπῶν περᾶ τὸ νέον

τῆς ζωῆς μου χωρὶς κᾶν τι
γόπτρον μικρὸν νὰ ἔχη!...!

II
Εἰς τὴν ἔρημον τοῦ κόσμου
τοῦ παντός ἐστερημένος
προχωρῶ χωρὶς νὰ εὐρῶ
ὄασιν ποτε ἐμπρὸς μου,
χωρὶς οὐδαμοῦ ὁ καίων
καὶ δακρύων ὀφθαλμὸς μου
νὰ ἀναπαυθῇ εἰς βεῖθρον
πρὸς στιγμὴν δροσοισμένος...

Μὲ ἐξέκαυσεν ὁ χρόνος
ὁ σκληρὸς τοῦ παρελθόντος,
ἀνιλέως μὲ ἐκκαίουν
αἱ ἡμέραι τοῦ παρόντος,
εἰς τὸ μέλλον δὲ δὲν ἔχω
τὴν παραμικρὰν ἐλπίδα,
τὸ προβλέπω ὡς ἡμέραν
σκοτεινὴν τὸ ἐνεστάς μου,
—τὸ ταλαίπωρον προεῖδα!...—

III
Ἦ! Δὲν ἔχω νὰ ἐλπίζω!...
Ἢ Σελήνη σκοτισμένη
εἰς τὰ νέφη ὀλισθαίνει!...

Τὴν ζωὴν ἐὰν ἀφήσω
πρὸς τὸν τάφον ἂν βαδίσω,

τί κατόπιν μ' ἀπομένει ; ! ! . .
 . . . ὦ! αὐτὸ τὸ ΤΙ ἄς ἦτο
 δυνατὸν νὰ ἐννοήσω . . .
 —Ν' ἀποθάνω ἢ νὰ ζήσω! —

* *
 Ἄποκριθῆτί μοι, κύμα
 πρὸς τί κλαίεις καὶ στενάζεις ;
 λέγε, τί, ἂν ἀποθάνω,
 θὰ ἀνέυρω εἰς τὸ μνημα ; . .
 θὰ ῥιφθῶ εἰς τὴν γαλήνην,
 ἢ, διπλοῦν τοῦ βίου θύμα,
 θ' ἀπαντήσω κ' ἐκεῖ κάτω
 ἀγωνίαν καὶ ὀδύνην ;

* *
 Λέγε με! τί λέγουν ὅσα
 πνεύματα περοῦν καὶ φεύγουν
 καὶ διέρχοντ' ἀπ' ἐμπρὸς σου,
 ὥστε πύρινός τις γλῶσσα !
 Κἂν εἰπέ μοι, κἂν εὕρισκῃ
 εἰς τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος
 πνεύμα τι ὁ ὀφθαλμός σου !

* *
 Τί σε λέγουν τὰ πτηνά σου,
 οἱ γλωμοὶ αὐτοὶ ἀστέρες
 τὰ κρυστάλλινα νερά σου,
 ἢ σιγὴ τῆς ἐρημίας,
 καὶ ἡ δρυς ἢ στοναχοῦσα
 τί μὲ λέγει θρηνηδοῦσα ;

* *
 Τί μὲ ψάλλουσιν οἱ τόνοι
 οἱ ἀπαίσιοι τοῦ βία,
 τί σημαίνει αὕτη, περίτ,
 ἢ φρικώδης ἡρεμία ;
 τίς τὴν ἐπομένην θέλει
 εἰς τὴν φύσιν ζωὴν δώσει
 καὶ πῶς ὅλα ταῦτα, κύμα,
 ἀπὸ τὸ βαθύ των μνημα
 οὕτως αἴφνης ἐξυπνώσει ;

* *
 Ἐκεῖ ὀπισθεν τοῦ βράχου
 κάθε νύκτα, περὶ μέσσην
 ὥραν τῶν μεσονυκτίων,
 ἐπλημμύρουν τὸν αἰθέρα
 τόνοι ἤχων οὐρανίων
 τίς διέκοψε τὸ ἄσμα

τῆς πενθίμου αὐτῆς λύρας
 εἰς τὰ βάθη τῆς φιλύρας ;

IV

ὦ μυστήριον τοῦ κόσμου,
 σκοτεινὸν καὶ παγετώδες,
 ἀτενίζων σε θολοῦται,
 φρικῶ, ὁ ὀφθαλμός μου !
 εἰς τὰ βάθη σου ἐγκύψας
 ἄβυσσον ἀγρίαν εἶδα
 χωρὶς ἔλεος, ἐλπίδα,
 νὰ ἀνοίγηται ἐμπρὸς μου.

* *
 Τὸ παιδίον ἐκοιμᾶτο
 τῶν ἀγγέλων γλυκὺν ὕπνον !
 πλὴν ἐξυπνησεν . . . εὐρέθη
 γύρω σκυθρωπῶν μνημάτων,
 κ' ἐν τῷ μέσῳ ἤδη σκότους
 καὶ σκωλήκων κύκλω δεῖπνον
 ἀνατριχιῶ, εἰσπνέον
 τὴν πνοὴν τῶν φαντασμάτων ! . .

* *
 Τί σε χρησιμεύουν, ΦΥΣΙΣ,
 αὐτὰ ὅλα σου τὰ κάλλη! . . .
 τί μὲ χρησιμεύει ὅλη
 ἡ ὥραία αὕτη κτήσις,
 ἀφοῦ αὐριοῦν ἡμέρα
 θ' ἀνατεῖλῃ πάλιν ἄλλη
 καὶ οὐδέν τι ἄλλο πλέον
 τῶν τῆς σήμερον ὥραιων
 θ' ἀπαντήσῃ εἰς τὸν ῥοῦν τῆς
 θὰ ἰδῇ δ' ἀπλῶς καὶ μόνον
 σὲ μὲν ὅπως ξηρανθεῖσαν
 ἐμὲ δὲ καὶ τὴν ζωὴν μου
 μὲ τοῦ παρελθόντος χρόνου
 τὴν ῥοὴν παρασυρθεῖσαν! . .

3 Ἰουνίου 1877.

Γ. Α.